

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 30.

Tisdagen den 29 april.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 22 och 23, statsutskottets utlåtanden nr 54—56, första lagutskottets utlåtanden nr 26—28, andra lagutskottets utlåtanden nr 14—16, 18 och 19 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

§ 3.

Herr statsrådet *Clason* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, angående bidrag till Nationernas förbunds hjälpverksamhet till lindrande av hungersnöden i Norra Albanien.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Aarnseth</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 30 april,
› <i>Pettersson</i> i Hällbacken	› 5 › › › 1 maj och
› <i>Andersson</i> i Höör	› 2 › › › 1 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 30 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 nästlidna april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 216, angående bidrag till Nationernas förbunds hjälpverksamhet till lindrande av hungersnöden i Norra Albanien.

§ 3.

*Ang.
förbilligande
av vissa
offentliga
byggnads-
företag.*

Härefter föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående förbilligande av vissa offentliga byggnadsföretag; och begärdes ordet därvid av motionären

Herr **Hage**, som anförde: Herr talman! Jag förstår, att då denna motion nu är enhälligt avstyrkt av femte tillfälliga utskottet, så torde det finnas mycket små möjligheter att få igenom ett positivt beslut i frågan. Jag skall med anledning härav icke göra något yrkande, fastän jag vet, att här i kammaren på en hel del håll finnes, eller har åtminstone funnits, mycket stora sympatier för den utredning, syftande till ett förbilligande av det allmännas byggnadskostnader, som jag påyrkat.

Emellertid vill jag likväl gå in något litet på motionen och utskottsutlåtandet. Jag vill då först säga, att vad som främst ligger bakom denna motion, är den opinion, som torde finnas, speciellt inom en hel del landsting och även kommuner och som gör gällande, att läkarna, medicinalstyrelsen och andra institutioner och organ, som ha att syssla med statens byggnadsverksamhet, påtvunga i många fall och ha påtvungit landstingen och kommunerna byggnader, som ha en högre standard, än vad som är nödvändigt, vilket återigen lett till betydliga kostnader och ökade skatteutgifter, och detta främst för landstingen med avseende å sjukvårdsanstalterna.

Jag vill i detta avseende påpeka, att här har utvecklats sig, särskilt på grund av påtryckning från medicinalstyrelsen, ett byggande med avseende på t. ex. lasarett, på ett sådant sätt, att man kan säga, att en hel del av våra lasarett, som byggts under den tid, då vi tyckte, att vi hade mera gott om pengar, börja något litet att verka rena palats. Det är en luftkub vid en hel del av dessa sjukvårdsinrättningar, som är tilltagen på ett sådant sätt, att det medför oerhört stora kostnader, exempelvis för uppvärmning. Jag har i motionen nämnt,

att i det nordligaste länet finnes ett lasarett, där uppvärmningen kostar lika mycket som legosängsavgifterna gå till.

Det har nu så småningom skapat sig en opinion mot en sådan utveckling, och jag har också påpekat i motionen, att *i någon mån* har denna opinion verkat så, att det numera kommer till synes något mindre pretentioner ifrån medicinalstyrelsens sida. Men för min del anser jag inte, att all rättfärdighet är uppfylld härmed; jag tycker, att det kunde varit skäl i att riksdagen verkligen tagit upp den här frågan och försökt åstadkomma en utredning, på vilka vägar man möjligen skulle kunna få till stånd en bestående och grundlig rättelse på detta område och få fram vissa mera detaljerade bestämmelser, i vilka kunde föreskrivas, hur exempelvis våra sjukvårdsanstalter skulle kunna byggas på ett mera billigt sätt. än nu är fallet.

Nu har utskottet tagit upp även denna sak, men utskottet har härvidlag hållit sig mycket på *ytan* av frågan. Jag måste visserligen medgiva, att utskottet förbragt ett mycket förtjänstfullt arbete i det avseendet, att utskottet mycket utförligt och omsorgsfull redogjort för vilka olika bestämmelser, som finnas i de författningar, som reglera dessa förhållanden. Men däremot, när jag kommer fram till själva motiveringen, måste jag säga, att utskottet har trängt mycket litet ner i frågan. Man har t. ex. ej ens tagit upp till diskussion eller övervägande ett så oerhört viktigt spörsmål som exempelvis det, vilken luftkub, som kan vara lämplig med avseende på sjukhusinstitutioner. Därvidlag har utskottet endast pekat på det förhållandet att beträffande vissa sjukvårdsinstitutioner nu medgives en mindre luftkub än tidigare, men något eget uttalande om det kan vara möjligt att ytterligare nedbringa luftkuben och på den vägen åstadkomma besparingar framkommer icke på något sätt i utskottsutlåtandet. Man nöjer sig i stället med att konstatera, att här finnes i en del av dessa författningar en bestämmelse om att vid offentliga byggnadsföretag skall iakttagas sparsamhet. För min del måste jag säga, att en sådan bestämmelse är ganska platonisk, när den icke är på något vidare sätt utformad. Enligt mitt sätt att se, borde en sådan bestämmelse ha utformats på något mera detaljerat sätt uti någon av författningarna; med andra ord, utskottet borde ha upptagit den frågan till diskussion, om det icke kunde vara riktigt såväl att åstadkomma en utredning om vad som vore lämpligt med avseende på detaljerna i denna fråga, som att uti gällande bestämmelser söka åstadkomma mera specifika sparsamhetsföreskrifter på det här området. Det har emellertid utskottet icke gjort, utan, så vitt jag förstår, har utskottet endast diskuterat saken med representanter för en del av sakkunskapen. och dessa representanter från, såsom jag förmodar, medicinalstyrelsen och byggnadstyrelsen ha naturligtvis varit uppe och sagt, att här är allting »all right». Och sedan har utskottet funnit att det är så, och så har man enats inom utskottet att ingenting göra i frågan.

Nu har utskottet emellertid visat på det förhållandet, att medicinalstyrelsen åstadkommit vissa bestämmelser om att man nöjer sig med mindre luftkub och sådant. Jag tror emellertid att dessa medgivanden ha lämnats *för tillfället*, kanske på grund av det förhållandet, att det just nu råder ekonomiska svårigheter; men jag har en känsla utav, att när vi komma över dessa ekonomiska svårigheter, måhända de andra synpunkterna komma upp igen och vi åter komma tillbaka på den gamla vägen. Från den utgångspunkten hade säkerligen varit riktigare, om man försökt att få in generella bestämmelser som kunde förhindra en återgång till dessa förhållanden, bestående särskilt uti en allt för rikligt tillmätt luftkub m. m., som ha existerat och delvis ännu existera med avseende på våra sjukvårdsinstitutioner.

Jag skall som sagt icke göra något yrkande i frågan, men jag har velat med det nu sagda framföra mina synpunkter på saken. Jag vill därtill lägga, att vi

Ang.
förbilligande
av vissa
offentliga
byggnads-
företag.
(Forts.)

*Ang.
förbilligande
av vissa
offentliga
byggnads-
företag.
(Forts.)*

litet var ha en känsla utav, att vi här i vårt land ha förfallit till en viss flotthet, när det gäller att åstadkomma offentliga byggnader. Det var en utländsk resande, som en gång kom över Haparanda för att resa ned till Stockholm. Den mannen gick ut i Haparanda och såg på stationshuset där och sade då: Det synes tydligen, att det är ett flott folk, som bygger här, men något vidare sinne för nationalekonomi på det här området måtte det sannerligen ej ha. Så fortsatte han med tåget och kom på andra dagens morgon ner till Krylbo, där han gick in i väntsalen, som ju ser ut ungefär som en mindre domkyrka; och hans respekt för det svenska folkets flotthet i det nämnda avseendet ökades än mer. Så kom han slutligen till Stockholm, gick in på en där existerande offentlig institution, och såg på den. Några fransmän hade förut varit och tittat på densamma, och de hade sagt att det var en ovanligt flott byggnad, men att fransmännen icke hade råd att bygga sådana hus. Den resande fick här samma intryck som fransmännen. Jag tror, att vad som kommit fram i de tre exemplen visar på, att vi här i vårt land ha tendenser just i den riktning, som beröres i den föreliggande motionen, och därför tror jag, att det kunde vara lämpligt, att vi efter en utredning av frågan kunde åstadkomma några bestämmelser, några föreskrifter, som kunde i viss mån åtminstone förhindra, att dessa tendenser finge alltför obesuret utveckla sig och medföra dyra kostnader för landet och en ökad skattebörd.

Därmed vill jag dock icke ha sagt, att vi skulle vara så småfuttiga, att vi icke skulle tillåta någon gång då och då, att det bygges ett offentligt hus, där sparsamhetssynpunkterna fått vika för andra synpunkter. Men det måste vara mätta på detta område. Jag tror därför, att det är en sund uppfattning, att man försöker på något sätt verka för att det åstadkommes några direktiv i sparsamhetsriktning med avseende på offentliga byggnader.

Herr talman! Några utsikter finnas tydligen icke att få den föreliggande motionen igenom. Men gömt är icke glömt. Jag vill i alla fall säga, att skulle jag råka komma tillbaks till riksdagen, så skulle jag ofantligt gärna vilja följa med på detta område och uppmärksamma, hur den offentliga byggnadsverksamheten utvecklar sig i framtiden. Jag är mycket rädd för, att om man icke gör något särskilt ingripande med avseende på byggandet av sjukvårdsanstalter m. m., som jag här berört, så äro vi ganska snart tillbaka igen, då det ekonomiska trycket börjar lätta, i den utveckling mot palatsbyggnader, som vi voro inne på en tid, men som vi kanske i någon mån börjat gå ifrån den senaste tiden.

Jag inskränker mig till detta och har intet yrkande att göra.

Härpå yttrade:

Herr **Karlsson** i Vätö: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag ämnar för min del sluta mitt yttrande med att yrka bifall till utskottets förslag, men innan jag gör det vill jag särskilt framhålla, att det är icke sagt, att därför att man bygger billigt det alltid blir till fördel för staten. För kort tid sedan gick genom tidningspressen en notis om att i statens brobyggnad över Öreälven, en betongbro, skulle visa sig stora rämnor, och man förklarade, att orsaken var den, att betongen ej tålde de klimatiska förhållandena uppe i Norrland. Nu är det ju så, att vi ha tillgång här i Sverige till ett ädelt byggnadsmaterial, nämligen den svenska graniten, som förekommer i vårt land i stor utsträckning, men trots detta bygger man fortfarande de stora järnvägsbroarna av betong; och det visar sig, att i fall man skall företaga en förstärkning av en sådan bro, så kommer det att draga oerhörda kostnader, som mycket överstiga vad en sådan bro hade kostat, om den byggts av granit från första början.

När man t. ex. skulle tillbygga Årstabron här strax utanför Stockholm, varvid man även skall använda betong, så skickades en expert till Tyskland och

andra länder för att studera, hur man där byggde broar. När den experten kom tillbaka, förklarade han, att visserligen kunde man bygga broar av betong, men att det visade sig, att de länder, som icke hade tillgång på granit, utan fingo taga den från andra länder, gjorde förbehåll om att, när det byggdes broar, som skulle sträcka sig mellan de olika länderna, s. k. sammanbindningsbroar, de skulle byggas av granit och icke av betong.

Jag menar, att när det finnes tillgång på ett material inom landet, som visar sig vara hållbart, så borde man också, när man har att utföra ett arbete, begagna sig därav.

Det är endast detta jag velat framhålla och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Laurén**: Herr talman! Då motionären icke gjort något yrkande, kunde det tyckas onödigt att uppträda i denna fråga, men jag vill dock säga motionären, att utskottet tagit densamma i mycket allvarligt övervägande. Ifrån början gjorde sig nog inom utskottet den meningen gällande, att något borde åtgöras i saken, och det finns nog ingen, som vill bestrida, att en god tanke ligger till grund för motionen, ty de bestämmelser, som varit gällande på det ifrågavarande området under de gångna åren, hava nog gjort, att allmänna byggnader blivit onödigt dyra, det kan ej förnekas. Men detta rör en gången tid och vi hoppas på bättre förhållanden för framtiden. Vi ha ju också inom utskottet pekat på, att fordringarna ha minskats i vissa avseenden. Så har medicinalstyrelsen släppt efter i sina fordringar på luftkuben beträffande sjukvårds- och tuberkulosanstalterna; den har gjort så även beträffande epidemisjukhusen och kommer möjligen även att göra det beträffande lasaretten. Det är emellertid icke bara luftkuben, som fördyrar, utan en del speciella anordningar göra även, att byggnaderna bli väsentligt fördyrade. Däri ha nog de anslagsbeviljande myndigheterna en rätt stor skuld, ty det gäller otvivelaktigt här som på många andra omåden, att den ene vill ha minst lika bra, kanske något bättre än den andre. Då är det ju klart, att om ett landsting beslutar uppföra ett sjukhus med alla möjliga moderna inrättningar, medicinalstyrelsen icke kan ha rätt att säga nej till detta, och det vore väl kanske också oriktigt att göra det, ty vi sträva väl alla efter att få det bästa möjliga av våra sjukvårdsanstalter.

Motionären har såväl i motionens motivering som nu i kammaren och i motionens kläm sträckt sig till att omfatta alla byggnader, på vars uppförande staten har inflytande. Beträffande folkskolebyggnader har frågan blivit prövad av riksdagen i ett annat sammanhang, vadan utskottet sålunda icke haft anledning att göra något uttalande i densamma. Vad statens övriga byggnader beträffar gäller förordningen av 1920, att all möjlig sparsamhet skall iakttagas, men tillika att det bör tillses att byggnaderna få ett värdigt utseende samt passa i naturen och till omgivande byggnader. Om man sträcker sig till att eftergiva fordringarna härpå, så kanske det blir billigare att bygga, men jag förmodar, att motionären ej vill vara med därom.

Slutligen vill jag säga, att motionären åtminstone icke i motionen angivit någon väg, på vilken man kunde komma fram dit han vill komma, och utskottet har icke heller kunnat finna någon annan väg än just den maning till sparsamhet, som redan finnes utfärdad. Att komma med ett nytt förslag till dylik maning anser utskottet överflödigt och har därför avstyrkt motionen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan,

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Ang.
förbilligande
av vissa
offentliga
byggnads-
företag.
(Forts.)*

§ 4.

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckta motioner om grundlagsändringar beträffande ordningen för samarbete mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

I särskilda, inom första kammaren väckta motioner, nr 208—219, hade herr *Lindhagen* hemställt:

a) i motionen nr 208,

dels att riksdagen ville beträffande utrikesnämnden för sin del besluta, att vad i 50 § tredje stycket riksdagsordningen stadgades därom att Konungen sammankallade nämnden och ledde dess förhandlingar, att i Konungens frånvaro ordet fördes av statsministern eller ministern för utrikes ärendena, att andra statsrådsledamöter så ock särskilt sakkunniga finge av Konungen tillkallas och att sekreteraren hos nämnden förordnades av Konungen, skulle utgå och att förberörda lagrum i stället skulle erhålla ungefär följande lydelse:

»Ministern för utrikes ärendena sammankallar nämnden, så ofta ärendena det fordra. Nämnden väljer inom sig ordförande. Andra statsrådsledamöter, så ock särskilda sakkunniga, må av ministern för utrikes ärendena eller nämnden tillkallas. Nämnden utser sekreterare»;

dels att jämkning i andra grundlagsparagrafer måtte med föranledande av detta förslag vidtagas;

b) i motionen nr 209,

att riksdagen ville beträffande utrikesnämnden för sin del besluta, att vad i 54 § tredje stycket regeringsformen stadgades om ledamöternas tystnadsplikt skulle utgå eller ock att nämnda stycke skulle erhålla ungefär följande förändrade lydelse:

»Anses beträffande visst ärende eller någon del därav uppenbarligen nödigt, att de ledamöter, som deltaga i dess behandling, iakttaga tystnad om vad i förhandlingarna förekommit, äger ministern för utrikes ärendena eller nämnden påbjuda ovillkorlig tystnadsplikt. Ledamot skall, första gången han deltagit i sammanträde, avgiva försäkran om tystnadspliktens iakttagande»;

c) i motionen nr 210,

att riksdagen ville beträffande utrikesnämnden — med bemärkande att grunden för att nämnden bestode av endast sexton ledamöter angivits vara hänsyn till upprätthållande av tystlåtenhet inom nämnden och undvikande av meningsbrytning — ville för sin del besluta den ändring i 54 § regeringsformen och 50 § riksdagsordningen, att nämnden skulle, i likhet med statsutskottet, bestå av tolv ledamöter från vardera kammaren och lika många suppleanter;

d) i motionen nr 211,

att riksdagen ville beträffande utrikesnämnden för sin del besluta, att vad i 50 § andra stycket riksdagsordningen stadgades därom, att suppleant ej finge inträda såsom ledamot i annat fall än då ledighet i nämnden inträffade och att suppleant ej finge övervara sammanträdena, skulle utgå;

e) i motionen nr 212,

att riksdagen ville beträffande utrikesnämnden för sin del besluta, att 50 § riksdagsordningen skulle erhålla det tillägg, att protokoll skulle föras över nämndens sammanträden, dock att i fråga om ärende, i vilket tystnadsplikt ålagts, skulle gälla vad om statsrådsprotokolls offentliggörande vore stadgat;

f) i motionen nr 213,

att riksdagen ville beträffande utrikesnämnden för sin del besluta ett stad-

gande i grundlagen, förslagsvis i form av ett tillägg till 54 § regeringsformen, av huvudsakligen följande innehåll:

»Det åligger nämnden att i god tid före varje riksdags avslutande samt beträffande ärenden, som handlagts mellan riksdagar, vid början av nästa riksmöte avge rapport till riksdagens båda kamrar rörande de ärenden, som i nämnden förekommit. I denna rapport må sådana ärenden, för vilka tystnadsplikt föreskrivits, allenast anmärkas. Kammares ledamöter äga att vid denna rapportens föredragning inför kammaren yttra sig i anledning av densamma»;

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.
(Forts.)

g) i motionen nr 214,

att riksdagen ville beträffande utrikesnämnden för sin del besluta eller hos regeringen begära förslag till ändring i grundlagarna i syfte att utrikespolitiska frågor beredning inom riksdagen skulle äga rum genom ett ständigt utskott och helst genom att utrikesnämnden omvandlades till ett utrikesutskott, som, vid sidan av uppgiften att samråda med regeringen, jämväl ägde bereda till riksdagen genom motioner eller propositioner hänskjutna utrikespolitiska frågor, som ej skulle av annat ständigt utskott handläggas;

h) i motionen nr 215,

att riksdagen ville beträffande riksdagens omedelbara befattning med utrikesärendena för sin del besluta sådan ändring i 12 § regeringsformens bestämmelser om överenskommelser med främmande makt, att även utrikesnämnden eller någon av riksdagens kamrar ägde påfordra dylik överenskommelses framläggande för riksdagen, att riksdagen bereddes tillfälle att yttra sig om överenskommelse redan före dess ingående och prövningen sålunda ej annat än i oundgängliga fall inskränktes till ratificering av en redan preliminärt träffad överenskommelse och att andra stycket i nämnda lagrum om rätt att i visst fall träffa överenskommelse av större vikt utan riksdagens godkännande måtte utgå; med iakttagande varav ifrågavarande paragraf skulle kunna erhålla ungefär följande lydelse:

»Konungen äger ingå överenskommelse med främmande makt, sedan statsrådet däröver bliver hört. Sådan överenskommelse skall, där den angår fråga, som riksdagen enligt denna regeringsform äger allena eller med Konungen avgöra, eller, utan att den angår sådan fråga, är av större vikt, framläggas för riksdagen till godkännande; och skall i överenskommelsen intagas förbehåll, varigenom dess giltighet göres beroende av riksdagens bifall. I sådan fråga, som nu sägs, bör så vitt möjligt även riksdagens yttrande inhämtas före avgörandet. Avslutes sedan överenskommelsen i full överensstämmelse med riksdagens mening, erfordras ej, att ärendet ånyo framläggas för riksdagen till godkännande.

Varje överenskommelse med främmande makt skall, på sätt ovan sägs, underställas riksdagen för yttrande eller godkännande, när utrikesnämnden eller någon av riksdagens kamrar påfordrar det»;

i) i motionen nr 216,

att riksdagen ville beträffande riksdagens omedelbara befattning med utrikesärenden för sin del besluta sådan ändring i 56 § riksdagsordningen, att även utrikesnämnden eller någon av riksdagens kamrar ägde påkalla sådant meddelande, som i nämnda paragraf sades, och att ledamot av kammaren finge ej blott yttra sig över vad sålunda meddelats utan även väcka förslag till uttalande och påkalla beslut därom; med iakttagande varav berörda lagrum skulle kunna erhålla ungefär följande lydelse:

»Prövar Konungen lämpligt att i fråga, som angår rikets förhållande till främmande makt, eller i annat ärende av större intresse meddelande muntligen göres till riksdagen, tillkommer det statsrådsledamot, som Konungen därtill förordnar, att i vardera kammaren framföra meddelandet. Sådant meddelande till

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

(Forts.)

riksdagen, som ovan sägs, skall ock göras, när utrikesnämnden eller någon av riksdagens kamrar påfordrar det.

Ej vare ledamot av kammaren förmenat att yttra sig över vad sålunda meddelats, och må ledamot jämväl kunna väcka förslag till uttalande av kammaren i ärendet och däröver påkalla kammarens beslut.

Konungen äger bestämma att i fall, som här avses, kamrarnas sammanträden skola hållas inom lyckta dörrar»;

j) i motionen nr 217,

att riksdagen ville beträffande riksdagens omedelbara befattning med utrikes ärenden för sin del besluta sådant tillägg till grundlagen, att det skulle åligga ministern för utrikes ärendena att i början av varje riksdag och sedermera, så ofta omständigheterna det föranledde, lämna icke blott, såsom nu vore stadgat i 54 § regeringsformen, utrikesnämnden, utan i all synnerhet riksdagen en framställning av det utrikespolitiska läget, för vilket ändamål exempelvis 56 § riksdagsordningen skulle kunna erhålla ett tillägg av ungefär följande lydelse:

»Ministern för utrikes ärendena skall i början av varje riksdag och sedermera, så ofta omständigheterna det föranleda, lämna riksdagen vid gemensamt sammanträde med båda kamrarna en framställning av de allmänna utrikespolitiska förhållanden, som kunna för riket erhålla betydelse. Framställningen bör i god tid före sammanträdet i tryck utdelas till riksdagens samtliga ledamöter, dock att meddelande i viss fråga eller någon del därav, som uppenbarligen anses böra hållas hemligt, må i skriften allenast omnämnas såsom föremål för framställningen. Ej vare ledamot av riksdagen förmenat att yttra sig över vad sålunda meddelats.

Ministern för utrikes ärendena äger bestämma, om i fall, som här avses, riksdagens sammanträden skola helt eller delvis hållas inom lyckta dörrar»;

k) i motionen nr 218,

att riksdagen ville beträffande riksdagens omedelbara befattning med utrikes ärenden för sin del besluta att upphäva det undantag från konstitutionsutskottets granskningsrätt av statsrådsprotokollet, som av sekretesshänsyn infördes i samband med ordnandet av samverkan mellan riksdag och regering i utrikesfrågor, samt att sålunda dels 105 § regeringsformen borde erhålla följande lydelse: »Lagtima riksdags konstitutionsutskott åligger att äska de protokoll, som uti statsrådet blivit förda», och dels första satsen i tredje momentet av 38 § riksdagsordningen erhålla följande avfattning: »Utskottet åligger ock att äska det i statsrådet förda protokoll»;

l) i motionen nr 219,

att riksdagen ville beträffande medverkan av den allmänna meningen i utrikes ärenden:

1:o) för sin del besluta att i regeringsformen införa ett stadgande om skyldighet för ministern för utrikes ärendena att i möjligaste mån meddela allmänheten upplysning om de utrikespolitiska frågorna och de allmänna utrikespolitiska förhållanden, som kunde för riket erhålla betydelse; eller åtminstone

2:o) hos regeringen begära dels att de s. k. blå böckerna och särskilt de, som avsåge Nationernas förbund, måtte innehålla redogörelser i väsentliga delar för de olika meningar, som från skilda länder gjort sig gällande såväl i kommissionerna som inom delegeradeförsamlingen och rådet, ävensom särskilt för de svenska ombudens ställning till frågorna och dels att folkförbundets tryckta förhandlingar måtte genom regeringens tillskyndan bliva tillgängliga i de huvudsakliga arkiven inom skilda delar av riket.

Vidare hade friherre *Adelswärd* i en likaledes inom första kammaren väckt motion, nr 223, föreslagit, att riksdagen måtte i grundlagsenlig ordning antaga

följande förslag till ändrad lydelse av § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen:

Regeringsformen § 54.

»Vid varje riksdag skall bildas en nämnd, att med Konungen rådpläga om ärenden, som angå rikets förhållande till främmande makter. Denna utrikesnämnd skall till ledamöter hava kamrarnas talmän och tjugi av kamrarna valda medlemmar. Suppleanter äro för talmännen vice talmännen och för övriga ledamöter de personer kamrarna därtill utse. Rådplägning med nämnden bör i alla utrikesärenden av större vikt äga rum före avgörandet. Då ärendet förekommer till behandling, skola alla tillgängliga handlingar och upplysningar meddelas. De beslut Konungen fattar i ärenden, som varit föremål för rådplägning med nämnden, varde delgivna dess ledamöter senast vid nästa sammanträde.

Ministern för utrikes ärendena skall i början av varje riksdag och sedermera så ofta omständigheterna det föranleda lämna nämnden en framställning av de allmänna utrikespolitiska förhållanden, som kunna för riket erhålla betydelse.

Nämndens ledamöter och deras suppleanter böra visa största varsamhet i avseende å meddelanden till andra om vad vid nämndens sammanträden förekommit. Konungen eller den, som i hans frånvaro leder förhandlingarna, meddele i varje särskilt fall, huruvida eller i vad utsträckning tystnadsplikt är av nöden, och vare ledamöter och suppleanter därtill förbundna. Ledamot eller suppleant skall första gången han är vid sammanträde närvarande avgiva försäkran om tystnadspliktens iakttagande.»

Riksdagsordningen § 50.

»Inom sex dagar efter riksdagens öppnande skall vardera kammaren bland sina medlemmar och på sätt om val till utskott är stadgat utse tio ledamöter och lika många suppleanter att tillsammans med kamrarnas talmän och vice talmän bilda den i § 54 regeringsformen omförmälda utrikesnämnd. Talmän och vice talmän tillhöra nämnden intill nästa talmansval. Övriga ledamöter och suppleanter utöva sin befattning till dess nytt val förrättas vid nästa riksdag. Ledamot eller suppleant, som avgår ur riksdagen innan den tid, för vilken han blivit vald till riksdagsman, tilländalupit, eller som utnämnes till statsråd, skall dock ej vidare anses tillhöra nämnden. Förordnar Konungen om nya val till båda kamrarna eller den ena av dem, behålle utan hinder därav nämndens ledamöter och suppleanter sina befattningar.

Suppleant skall såsom ledamot inträda i nämnden, när ordinarie ledamot avgår eller får förfall. Beträffande den ordning, som vid inträde skall iakttagas mellan de valda suppleanterna, gälle enahanda bestämmelser som i fråga om suppleants inträde i utskott. Suppleant må öfvervara alla sammanträden av nämnden men saknar rätt att därvid yttra sig, så framt han ej deltager i stället för ordinarie ledamot.

Konungen sammankallar nämnden så ofta ärendena det fordra och leder nämndens förhandlingar, när han är tillstädes. I Konungens frånvaro föres ordet av statsministern eller, om han ej är närvarande, av ministern för utrikes ärendena. Andra statsrådsledamöter, så ock särskilda sakkunniga må av Konungen tillkallas. Sekreterare hos nämnden förordnar Konungen.

Skulle minst sex av nämndens ledamöter hos ministern för utrikes ärendena göra framställning om rådplägning i viss uppgiven fråga, varde nämnden sammankallad. Om under tid, då riksdagen icke är samlad, dylik framställning göres av ett mindre antal eller allenast av en av nämndens ledamöter, böra, där ej Konungen omedelbart bifaller yrkandet, alla tillgängliga upplysningar i saken ofördröjligen lämnas den eller dem, som avlåtut framställningen.

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

(Forts.)

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

(Forts.)

Kallelse till sammanträde bör om möjligt utfärdas minst åtta dagar före den dag, då sammanträdet skall äga rum. Kallelsen skall vara åtföljd av föredragningslista jämte tillgängliga handlingar och upplysningar i övrigt. Det åligger ledamot och suppleant att beträffande föredragningslista, handlingar och upplysningar iakttaga den tystnadsplikt Konungen prövar nödvändig.

Om minst tvenne ledamöter av nämnden, en från vardera kammaren, hos talmännen sådant påyrka, må nämnden av talmännen kallas till enskilt sammanträde för överläggning i utrikesangelägenheter. Ordföranden vare vid dylikt sammanträde den av talmännen, vilken såsom talman bevisat de flesta riksdagarna, och vid förfall för honom talmannen i medkammaren. Skulle ingendera vara vid sammanträdet närvarande, handhaves ordförandeskapet i samma ordning av kamrarnas förste vice talmän och vid förfall för dem av kamrarnas andre vice talmän. När fråga, som förekommit vid officiellt sammanträde av nämnden, upptages vid enskilt sammanträde, skall den tystnadsplikt, som till äventyrs föreskrivits vid frågans behandling å det officiella mötet, oförändrad gälla.

Ledamot av nämnden åtnjute ej någon ersättning under den tid riksdagen är samlad. För inställelse vid sammanträde, då riksdagen ej är samlad, utgår ersättning enligt de i 12 och 23 §§ bestämda grunder.»

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen i anledning av motionerna I: 211, 212, 217 och 223 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels föranstalta om utredning angående möjliga förbättringar i formerna för utrikesnämndens verksamhet ävensom angående de åtgärder, som skulle kunna vidtagas i syfte att riksdagens ledamöter i vidsträcktare mån än nu vore fallet måtte erhålla regelbunden kännedom om viktiga utrikespolitiska förhållanden, dels för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

2:o) att

- a) motionen I: 208,
- b) motionen I: 209,
- c) motionen I: 210,
- d) motionen I: 213,
- e) motionen I: 214,
- f) motionen I: 215,
- g) motionen I: 216,
- h) motionen I: 218 och
- i) motionen I: 219

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

vid punkten 1:o)

- a) i vad den avsåge motionerna I: 211, I: 212 och I: 223

av herrar *von Geijer, Nils Anton Nilsson, K. A. Westman* och *Gustafson* i Kasenberg, som ansett, att ej heller motionerna I: 211, I: 212 och I: 223 borde föranleda någon riksdagens åtgärd;

av herr *Vrang*; och

av herr *Magnusson* i Tumhult;

- b) i vad den avsåge motionen I: 217

av herrar *von Geijer, Karl Johan Ekman, Dahl* och *Pehrsson* i Göteborg, som ansett, att motionen I: 217 ej borde till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herr *Starbäck*; och

av herr *Reuterskiöld*; samt

c) av herrar *Larsson* i Västerås, *Gustav W. Hansson* och *Karlsson* i Vadsena;

vid punkten 2:o) b) och d)

av herr *Thulin*, som med instämmande av herrar *Ljunggren* och *Fast* förklarar, att han ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen, att i anledning av motionerna nr 209 och 213 i första kammaren i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte dels att gällande stadganden om tystnadsplikt för utrikesnämndens ledamöter lindrades, dels ock att redogörelse för handläggningen av utrikesärenden inom utrikesnämnden årligen skulle ingivas till konstitutionsutskottet av ministern för utrikesärendena.

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

(Forts.)

Sedan punkten 1 föredragits, anförde:

Herr **Magnusson** i Tumhult: Herr talman! Det är icke mycket, som utskottet har fått ut ur de många motioner, som behandlas i detta utskottsutlåtande, men utskottet har i alla fall fått ut något för mycket.

Att utrikesnämnden sammankallas i god tid och att protokoll föres vid sammanträdet kan ingen ha något emot, ty det tillhör endast god ordning, men att därför göra en grundlagsändring torde vara onödigt och detta så mycket mer som i utrikesnämnden finnes sekreterare, vilken gör rätt vidlyftiga anteckningar över vad där förekommer.

Utskottets förslag, att suppleant skall inkallas vid tillfälligt förfall för ordinarie ledamot, finner jag däremot betänkligt. En sådan anordning kan lätt leda till att den ordinarie ledamoten t. ex. stannar hemma över ett sammanträde och låter suppleanten inträda, då han vet med sig, att han i ett viktigt ärende har en uppfattning, som strider mot den regeringen hyser. Detta kan således enligt min mening slappa ansvars känslan hos nämndens ledamöter.

Vad slutligen beträffar utskottets förslag, att riksdagens ledamöter måtte i högre grad än nu är fallet erhålla regelbunden kännedom om viktiga utrikespolitiska förhållanden, så är ju detta syftsmål enbart gott, men jag tvivlar starkt på, att detsamma kan vinnas genom ett tillägg i en eller annan grundlagsparagraf. Det kan nämligen icke bli tal om att ålägga regeringen att meddela allt, även ömtåliga utrikespolitiska förhållanden, och min tro är, att en regering, som vill stå väl med riksdagen — och det vill väl varje regering — icke skall underlåta att även utan grundlagsföreskrifter lämna dylika meddelanden, ifall den har något att tala om och såframt det icke skulle vara så, att den sak det gäller är av beskaffenhet att icke böra komma till en större allmänhets kännedom. Riksdagsmännen ha också åtskilliga sätt att påminna om sin önskan att få veta, hur den eller den frågan ligger och däribland företrädesvis interpellationsinstitutet. Går det icke att genom en interpellation få veta något av regeringen, så går det sannolikt ej heller genom någon vagt formulerad grundlagsparagraf; ty ingen kan överbevisa en utrikesminister, att han bär på någon hemlighet och än mindre, att det han vet är av den beskaffenhet, att det grundlagsenligt skall meddelas riksdagen.

Då jag således, herr talman, tror, att en grundlagsändring, sådan som utskottet vill skriva om, är onödig och olämplig, ber jag att få yrka avslag på samtliga motioner, även i de delar, som tillstyrkts av utskottet.

Häruti instämde herr *Gustafson* i Kasenberg.

Herr **Larsson** i Västerås: Herr talman! Utskottet har i detta utlåtande, med anledning av en hel rad motioner väckta av herr *Lindhagen* och en motion av herr *Adelsvärd*, hemställt om utredning i vissa avseenden. Utskottet hemställer nämligen, att riksdagen skall anhålla hos Kungl. Maj:t, »att Kungl.

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

(Forts.)

Maj:it ville dels föranstalta om utredning angående möjliga förbättringar i formerna för utrikesnämndens verksamhet ävensom angående de åtgärder, som må kunna vidtagas i syfte att riksdagens ledamöter i vidsträcktare mån än nu är fallet måtte erhålla regelbunden kännedom om viktiga utrikespolitiska förhållanden, dels för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må föranleda». Det är ju ganska betecknande, att en så pass försiktigt lagd utredning icke kunnat vinna tillstyrkan från samtliga utskottets ledamöter; och den föregående ärade talaren gav nu uttryck åt den uppfattningen, att allt i det avseendet både vad utrikesnämnden och utrikespolitiken i allmänhet angår är bra som det är, det finnes intet som helst behov av någon förändring i det avseendet.

Jag tror emellertid, att en ganska stark önskan har gjort sig gällande, att utrikesnämnden borde något reformeras, och framför allt tror jag, att man åtminstone bland utrikesnämndens ledamöter, och jag skulle tro också bland riksdagens, hyser det önskemålet, att suppleanterna skulle inkallas vid förfall för ordinarie ledamot. Nu är det ju så, som bekant, att en suppleant vid utrikesnämnden icke inkallas, förrän någon av de ordinarie ledamöterna helt och hållet utgår ur nämnden: han dör eller anser sig av någon anledning böra avsäga sig uppdraget som ledamot i utrikesnämnden. Syftet med denna rådgivande institution, som utrikesnämnden skall vara, är ju det, att de olika meningsriktningarna inom riksdagen böra bli i tillfälle att i viktiga utrikespolitiska angelägenheter lämna råd till Konungen.

Nu torde det väl vara tämligen klart, att om det syftet helt skall kunna nås, att de olika meningsriktningarna skola bli i tillfälle att ge de råd, som avses, så böra väl också de olika meningsriktningarna inom riksdagen vara representerade i nämnden; men som nu förhållandet är, torde det knappast vara möjligt. Det kan ju tänkas, att icke bara en ledamot i nämnden får förfall vid ett viktigt sammanträde utan så kan vara förhållandet med flera ledamöter, men ändå skall icke suppleant inkallas. Men att så skall ske, är sålunda ett av de önskemål, som ha framförts i motionerna och som utskottet funnit värda beaktande samt därför ansett böra bli föremål för utredning.

I frågan om suppleanterna skall jag för min del emellertid be att få framföra en från utskottets något avvikande mening. Det är icke på det sättet, att jag icke skulle anse, att suppleant bör inkallas vid förfall, utan jag går längre och anser, att suppleant även skall ha rätt att närvara vid nämndens sammanträden. Detta har emellertid utskottsmajoriteten icke velat vara med om. Jag kan ju nämna i förbigående, att utskottet var i detta avseende delat så gott som i två hälfter, men det blev majoritet på den sida, som ansåg, att på grund av den varsamhet, som bör iakttagas rörande ärenden, som föreläggas nämnden, det icke vore tillrådligt att låta suppleanterna närvara vid sammanträdena.

Nu anser jag och de som röstat som jag inom utskottet, att om man skall lösa denna fråga om suppleanternas ställning, då det nu i alla fall är meningen att gå in för en reformering av utrikesnämnden, så bör man icke endast stanna vid att suppleanterna skola inkallas vid förfall, utan de böra också ha rätt att närvara vid nämndens sammanträden; och detta ytterligare önskemål, som framförts i motionerna, anser jag för min del vara synnerligen beaktansvärt. Det händer nämligen icke så sällan och kan naturligtvis också framdeles inträffa, att en viktig utrikespolitisk fråga flera gånger är föremål för nämndens överläggningar. Frågan blir t. ex. icke slutbehandlad på ett sammanträde, kanske icke heller på två, och måhända först vid ett tredje sammanträde eller något följande finner Konungen sig böra avfordra nämndens ledamöter råd eller yttranden i frågan. Hur går det nu med kontinuiteten i ett sådant fall, för den händelse en ledamot eller flera ledamöter, som haft tillfälle närvara låt oss säga på det första och det andra sammanträdet, men däremot icke kunna komma till det tredje, som är det viktigaste och då det gäller för nämndens ledamöter att taga ställ-

ning till den föreliggande frågan och ge sitt yttrande eller råd? Vid ett sådant viktigt sammanträde, där det kan tänkas att flera av nämndens ledamöter äro förhindrade närvara, skola suppleanterna, enligt utskottets mening, kallas in för att giva råd i frågan utan att tidigare hava haft tillfälle att följa densamma. Jag frågar: är icke detta en ordning, som kan anses förkastlig? Det borde väl i ett sådant fall vara synnerligen önskvärt att kunna förfara på det av motionären angivna sättet. Hur ställer det sig t. ex. för en suppleant, som helt hastigt kallas in för att votera i en viktig fråga i ett vanligt riksdagsutskott och icke haft tillfälle att tidigare deltaga i frågans behandling? Denna suppleant har dock i varje fall varit i tillfälle att läsa propositionen eller motionen i frågan, men här, beträffande utrikesnämnden, skulle suppleanten ingenting veta, förrän han kom till sammanträdet. Jag tror, att detta bör kunna vara tillräckligt för att motivera, att även suppleanterna böra ha rätt att närvara vid nämndens sammanträden.

Nu har man emellertid mot detta anfört, att ett sådant förfaringssätt skulle vara riskabelt, när det gällde sådana ärenden, som böra hållas hemliga och beträffande vilka tystnadsplikten är ovillkorlig. Ja, det bleve naturligtvis dubbelt så många, som komme att höra hemligheterna, men om nämndens sexton ledamöter kunna hålla tyst med en sak, så kunna väl också sexton suppleanter göra det. Man säger visserligen, att vad två eller tre veta, vet hela världen; men erfarenheten hittills beträffande utrikesnämnden tror jag vittnar om att tystnadsplikten iakttagits, och jag skulle vilja tillägga, den har t. o. m. iakttagits något för mycket i de frågor i vilka den ej varit ovillkorlig. Att så varit förhållandet, har man i motionerna gjort anmärkningar emot. Det förhåller sig så, att om i nämnden förekommer ett ärende, där Konungen finner sig böra påbjuda ovillkorlig tystnadsplikt, så göres detta då ärendet förekommer vid nämndens sammanträden. Ledamot i utrikesnämnden får som bekant första gången han deltagit i sammanträde avgiva försäkran om tystnadspliktens iakttagande. Men beträffande fall, då icke ovillkorlig tystnadsplikt påbjudits, heter det i grundlagen, att ledamöterna skola iakttaga »största varsamhet» i avseende å meddelanden till andra om vad som förekommit vid nämndens sammanträden. Detta stadgande »största varsamhet» har i regel, så vitt min erfarenhet sträcker sig, tillämpats på det sättet, att utrikesnämndens ledamöter ej ens meddela sig om sådana saker med sina riksdagskamrater, och sålunda har det även i ärenden, där icke ovillkorlig tystnadsplikt påbjudits, inträtt sådan tystnadsplikt. Beträffande detta spörsmål har utskottet yttrat sig tämligen svävande, så att det ges möjlighet i en blivande utredning, om en sådan beslutad och det prövas lämpligt, att enligt herr Lindhagens yrkande ta bort stadgandet »största varsamhet» rörande sådana frågor, där icke tystnadsplikt påbjudits. Det har jag också för min del ansett, att man bör göra, för att nämndens ledamöter icke skola ha den känslan, att, om de meddela något, de gå bestämelsen om nödig varsamhet för nära och följaktligen finna sig nödsakade att tiga. Det har nog varit så med utrikesnämndens ledamöter, och därför vore det önskvärt, att denna bestämmelse toges bort, så att nämndens ledamöter i det avseendet hade full frihet att meddela sig åtminstone med sina riksdagskamrater rörande sådana saker, i fråga om vilka icke ovillkorlig tystnadsplikt vore påbjuden.

Det är särskilt beträffande suppleanternas rätt att närvara vid nämndens sammanträden och i fråga om minskad sekretess, som jag för min del ansett, att utskottet bort uttala sig för i motiveringen. Detta är anledningen till min blanka reservation till utskottets utlåtande. Jag har velat framhålla detta här, emedan min reservation på sätt och vis blivit placerad på orätt plats, vilket möjligen kan ge anledning till något missförstånd.

Förutom de punkter, som jag ovan nämnt, finnes det några andra, som också

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.
(Forts.)

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.
(Forts.)

böra i detta sammanhang tagas upp, och närmare prövas av Kungl. Maj:t. Härvid kan bl. a. nämnas, att kallelser till nämndens sammanträden om möjligt böra utfärdas i så god tid, att ledamöterna få tillfälle att ordna för sig, så att de kunna närvara vid sammanträdena. Åtminstone i många fall torde det låta sig göra att utfärda kallelse några dagar före den dag då sammanträde skall hållas. Det har ofta nog hänt — jag vet icke om det varit i särskilt brådskande fall — att kallelse kommit dagen innan sammanträdet skulle hållas, och att nämndens ledamöter icke, förrän de kommit till sammanträdet, fått en aning om vad som vid detta skulle behandlas. Nu har utskottet också ansett, att vid kallelse borde kunna fogas en föredragningslista, så att nämndens ledamöter kunde få reda på, vilka frågor, som skola komma upp vid sammanträdena. Vidare har utskottet ansett önskvärt, att det, om så överhuvud taget är möjligt, bör lämnas en promemoria, som något berör de ärenden, vilka skola behandlas. I detta avseende ha motionärerna haft mycket vittgående krav, vilka utskottet emellertid icke ansett sig kunna gå till mötes, dels med hänsyn till sekretessen och dels därför att det i många fall måhända torde vara omöjligt för regeringen att lämna utrikesnämndens ledamöter upplysningar i förväg beträffande de ärenden, som skola behandlas. Jag skall emellertid icke nu, då intet yrkande gjorts om bifall till motionerna, gå närmare in på frågan om utrikesnämnden.

Utskottet har i sitt skrivelseförslag även tagit upp ett annat önskemål, nämligen att riksdagens ledamöter i vidsträcktare mån, än nu är fallet, måtte erhålla regelbunden kännedom om viktiga utrikespolitiska förhållanden. För närvarande gäller den bestämmelsen att Konungen, när han så finner lämpligt, kan vid ett sammanträde genom en därtill förordnad statsrådsledamot giva riksdagens ledamöter del av en viss utrikespolitisk fråga. Bestämmelsen har ju som bekant tillämpats en och annan gång. Det torde emellertid vara önskvärt, att riksdagen lika väl som utrikesnämnden från utrikesministern får en redogörelse för det utrikespolitiska läget. En dylik redogörelse kunde exempelvis avgivas i början av eller under första delen av varje riksdag. Detta anser utskottet för sin del vara önskvärt, framför allt ur den synpunkten, att riksdagens ledamöter därigenom kunde erhålla litet närmare kontakt med de utrikespolitiska förhållandena, än som hittills kunnat ske.

Jag skall nu icke gå vidare in på de övriga punkter, som motionärerna fört fram. Som jag förut nämnt, hava motionärerna framlagt en mängd förslag, som utskottet emellertid, med hänsyn till förhållandena och med hänsyn särskilt beträffande utrikesnämnden till dess rådgivande karaktär, icke ansett sig kunna tillstyrka. Jag tror emellertid, att om kammarens ärade ledamöter se litet närmare på vad som här är fråga om, det icke torde möta några betänkligheter att gå med på den skrivelse, som utskottet här har föreslagit.

Herr talman, beträffande min uppfattning rörande suppleanternas ställning är jag betänkt på att något senare framkomma med ett yrkande om ändring i utskottets motivering. Det kan nämligen vara skäl i att först höra vilka invändningar, man kan ha att göra mot det framställda förslaget, att suppleanternas skola ha rätt att närvara vid nämndens sammanträden.

För tillfället skall jag alltså, herr talman, endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag skall be att först få säga, att det gläder mig, att konstitutionsutskottet, även oavsett de reservationer, som här äro framlagda, varit så ense i att avvisa alla de projekt, som av förslagsställaren framlagts, och jag vill genast tillägga, att då jag har anmärkningar att göra mot vad här av utskottsmajoriteten föreslagits, så är det icke därför, att jag tror, att man på något sätt bör söka förhindra det samband, som bör fin-

nas mellan regering och riksdag. Jag vill icke vara med om att på något sätt avskaffa detta samband. Jag vill ärligt säga ifrån, att jag tror, att den situation alldeles säkert kommer att inträffa, då man inom alla partier erfar en känsla av att man behöver hålla ögonen på vad regeringen i det ena eller andra fallet tager sig till, vad för förbindelser den knyter, och vilket syftet är med regeringens politiska åtgärder. Det synes mig dock vara att bruka större våld än nöden kräver, då man i grundlagen vill införa, vad man måste i stort sett kalla för ordningsföreskrifter. Det är ju så, att grundlagen har till uppgift att stå som det fasta och orubbliga i vår statsförfattning, och då synes det oss, som vid en av dessa punkter, nämligen beträffande motionen nr 217, reserverat oss mot utskottets utlåtande, att önskan om dessa små ändringar i och för sig icke bör medföra, att man kommer att åter tumma på grundlagen. Jag vet icke, mina herrar, om vi, som sitta i riksdagen, egentligen ha fått någon känsla av, hur stark den uppfattningen vuxit sig ute i landet, att detta ständiga »lagmakeri» icke kan vara förmånligt. För några dagar sedan talades här från olika partier mycket kloka och sunda ord om den mekanisering av livet, som f. n. gör sig gällande runt omkring oss på alla områden. Jag tycker, att de frågor, vi nu behandla, också höra med under samma rubrik, på alla områden försöker man resa upp stängsel av lagparagrafer. Därförutom tror man sig icke kunna vinna trygghet i förhållandena. Det är som betraktade man hela livet som en stor ångmaskin, där alla delar skola vara väl putsade och vart enda hjul väl smort och kuggarna gripa in riktigt i varandra och det hela vara reglerat efter mekanikens lagar. Jag tror, att vi kunna våga att lämna åt livet självt att inom ramen av de lagar, som vi erkänna vara kloka och goda, ordna upp åtskilliga av de förhållanden, som här blivit påpekade. Jag tror, att man med användande av litet »sunt förnuft» eller — om jag törs använda det ordet — med sunt bondförstånd kan ordna en hel del av de saker, som man nu här vill ordna genom att vidtaga grundlagsändringar.

Det är emellertid icke bara detta, som gjort, att vi reserverat oss, utan det ligger också bakom vår reservation en annan tanke, den nämligen att vi icke kunna finna annat än att den ändring med avseende på korrespondensen mellan riksdag och regering, som är föreslagen i motionen 217, där det hemställes om ett tillägg till grundlagen, att utrikesministern skall varje år lämna en redogörelse för det utrikespolitiska läget, innebär en förskjutning i rådande förhållanden. Enligt regeringsformen § 54 skall utrikesnämnden lämnas en dylik redogörelse. Enligt motionen skall en dylik redogörelse jämväl lämnas riksdagen. Utskottets majoritet har lika litet som motionären angivit, hur man skall tänka sig sambandet mellan dessa båda redogörelser. Är det samma redogörelse, som skall lämnas, eller skall riksdagen få en urvattnad redogörelse, eller hur har meningen varit? Jag vill framhålla, att man på detta sätt gör utrikesnämnden till en skeninstitution. Det blir en spik i utrikesnämndens likkista, om man till avsevärd del på detta sätt överflyttar dess befogenheter till riksdagen. Jag tror icke detta var meningen, när man fick utrikesnämnden inskriven i våra grundlagar. Detta skedde för att av nämnden göra en institution, som skulle representera riksdagen.

Jag vill även erinra om vad redan den föregående talaren sagt, nämligen att vi ha åtskilliga utvägar att få till stånd en korrespondens mellan regering och riksdag. Som exempel härpå må nämnas regeringens frivilliga meddelanden enligt riksdagsordningens § 56 samt interpellationsinstitutet. Vad skulle bli resultatet, om en sådan redogörelse som den ifrågasatta skulle lämnas riksdagen? Tro herrarna, att en dylik redogörelse skulle innehålla stort annat än trontalet, d. v. s. ett kort omnämnande av det goda förhållandet till främmande makter? Eller skulle man verkligen hysa någon tanke på, att en utrikesminister skulle kunna ha den oklokheter, jag

*I fråga om
samarbetet
mellan rege-
ring och riks-
dag i utrikes-
politiska ange-
lägenheter.*

(Forts.)

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

(Forts.)

tillåter mig verkligen använda detta uttryck, att på detta sätt inför offentligheten draga fram svårigheter och misstämningar, som möjligen funnes mellan Sverige och en annan nation. Jag tror icke, att man skulle få någon glädje av detta. Endast om vi ingen utrikespolitik hade — om nu detta verkligen är ett ideal! — skulle detta förslag låta höra sig. Jag vill upppepa, att jag hoppas, att vi icke någonsin måtte få en utrikesminister, som vore så oklok, att han så behandlade utrikespolitiska förhållanden. Ty vår utrikespolitikens hemligheter äro icke enbart vår tillhörighet. Skulle en sådan indiskretion en gång begås, skulle sådant, som icke borde få bli offentliggjort, likväl offentliggöras, så undrar jag, om icke detta skulle innebära en ganska stor olycka för vår utrikespolitiska ledning. Det skulle vara olyckligt, om man i utlandet skulle få den uppfattningen: Det är farligt att låta den svenska regeringen få reda på något, ty denna regering är genast färdig att låta vad som i förtroende meddelats densamma komma ut för alla vindar. Jag tror, mina herrar, att hela denna sak är ett sken och ingenting annat, eller, om uttrycket tillåtes mig, ett »parlamentariskt självbedrägeri». Jag kan icke se saken på annat sätt. Den förskjutning i riksstyrelsen, vartill — såsom det säges i vår reservation — den ifrågasatta föreskriften kan innefatta uppslag, komme att innebära en viss fara. En parlamentarisk inblandning i utrikespolitiska affärer skulle icke gagna vårt land. Jag tror icke, att man i parlamentarismens idealland, England, någonsin, vilken regering där än sütte, skulle hysa någon tanke på att handla på detta sätt och att låta riksdagen regera jämväl på det utrikespolitiska området. Om de nu föreslagna bestämmelserna infördes, skulle vi helt säkert grundligt försvaga vår utrikespolitiska ledning. Den riksdagens detaljkontroll, som man tydligen vill införa i fråga om utrikespolitiska angelägenheter, skulle medföra vad man ofta kallat divisionsansvar. Jag tror, att ansvaret för utrikespolitikens förande bör vila på regeringen ensam. Vad jag här sagt om vådan av ett parlamentariskt ingripande i dessa frågor torde ha så mycket större skäl för sig som vi ju icke ha en levande och stark parlamentarism. Parlamentarismen ligger om icke på dödsbädden, så åtminstone på sotsängen, så som läget är, icke bara hos oss utan även på andra håll. Att under dylika förhållanden giva parlamentet förstärkt inflytande i utrikespolitiska angelägenheter synes mig synnerligen olyckligt.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat motivera vårt avslagsyrkande från de olika synpunkter, som i reservationen framhållits, och jag ber nu att få yrka avslag såväl å motionen, nr 217, som å konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Fast: Herr talman! Med talmannens tillåtelse skall jag säga några ord angående en reservation, som är avgiven av herr Thulin i första kammaren, med vilken jag har instämt.

Jag vill då börja med att säga några ord med anledning av herr Lindhagens motion nr 209. Han har i denna motion yrkat, att tystnadsplikten för utrikesnämnden endast skall iakttagas av nämndens ledamöter i de fall, då enligt hans förslag utrikesministern, eller i varje fall nämndens ordförande, så påkallar. Ungefär en sådan anordning finnes såväl i Danmark som i Norge. Vi reserverar ha ansett, att en sådan anordning skulle vara betydligt att föredraga framför den nuvarande bestämmelsen. Den nuvarande bestämmelsen innehåller som bekant, att det åligger nämndens ledamöter att iakttaga den största varsamhet i fråga om vad som i utrikesnämnden förekommer. Denna bestämmelse har, såsom utskottets ärade ordförande också antydde, lett därhän, att så gott som ingenting av vad som förekommit i utrikesnämnden kommer till riksdagens eller dess ledamöters kännedom. Slöjan över dessa utrikespolitiska frågor torde enligt den vunna erfarenheten kunna sägas vara, om icke tätare, så dock i varje fall lika tät som före 1919, före den reform som då genomfördes. Det åligger

således nu nämndens ledamöter att själva bestämma, huruvida de skola iakttaga en fullständig tystlåtenhet. Men det ansvar, som på detta sätt påvilar utrikesnämndens ledamöter, har lett till och måste också såvitt jag förstår, leda till att de alltid äro benägna att ställa sig på den säkra sidan, då de individuellt ha att taga ställning i detta avseende. Detta kommer att medföra, att de anse sig pliktiga att icke lämna ens sådana meddelanden, som man skulle anse självklart icke på något sätt böra komma under hemlighetsstämpeln. 1919 års reform äsyftade ju dock att komma fram till en större öppenhet, en bättre kommunikation mellan riksdagen och regeringen i utrikespolitiska frågor, och man kan ju icke påstå, att detta mål vunnits, åtminstone icke i detta avseende. Där emot förefaller det mig ganska naturligt, att, om tystnadsplikten endast förekommer i de fall, då nämndens ordförande, d. v. s. Konungen, så påfordrar, så måste detta innebära, att en regering, då den förelägger utrikesnämnden vissa ärenden, på förhand prövar, huruvida dessa ärenden äro av den karaktär, att tystnadsplikt verkligen behöver iakttagas. Det har emot en sådan uppfattning anförts, att en dylik regeringens eventuella prövning skulle leda till att en regering skulle bliva så försiktig, att den åsatte så gott som alla de ärenden, som vid utrikesnämnden förekomma till behandling, hemlighetsstämpeln. Jag kan emellertid icke tänka mig, att en regering skulle göra sig skyldig till en sådan omdömeslöshet, utan jag håller före, att regeringen skulle samvetsgrant med hänsyn till ärendenas karaktär ingå i prövning, om det verkligen vore av behovet påkallat, att en sådan tystnadsplikt i varje fall iakttoges.

Vi ha med anledning av denna herr Lindhagens motion ansett att det hade bort ingå såsom direktiv vid den utredning, som utskottet här har föreslagit, att det bör tagas hänsyn till nu framhållna omständigheter, och detta fastän vi icke i alla avseenden kunnat följa motionärens motivering.

I fråga om herr Lindhagens motion nr 210 angående antalet ledamöter i utrikesnämnden o. s. v. är jag fullständigt överens med utskottet, att det knappast föreligger några sakliga eller starka skäl för att utöka antalet ledamöter. Men däremot är jag fullständigt ense med utskottets ärade ordförande därom, att man i fråga om suppleanterna borde ha en annan ordning än den som nu är gällande. Jag har också vid voteringen inom utskottet röstat för att suppleanterna skulle ha rätt att närvara vid nämndens sammanträden. Det har här påpekats, att det icke blir möjligt för de suppleanter, som händelsevis vid något enstaka tillfälle skola gripa in, att vara inne i, så att säga, gången av ärendena, och det kan ju lätt tänkas — jag tror att man t. o. m. med bestämdhet kan säga att det kommer att förekomma — att ärenden behandlas vid flera sammanträden, och om suppleanter under dessa förhållanden rycka in mitt under behandlingen av viktigare ärenden, så innebär detta för suppleanterna utan tvivel, att de stå främmande för vad som i ärendet förekommit. Och det blir således icke möjligt för en suppleant, som på sådant sätt rycker in, att för det första bilda sig en egen uppfattning, och för det andra att giva Konungen råd i en viktig fråga. De skäl, som anförts mot att giva suppleanter rätt att närvara och som närmare utvecklades av den siste ärade talaren, förefalla mig icke väga så tungt, att icke utredning borde företagas även i detta avseende. Det anfördes i utskottet, att det skulle bli en så orimligt stor församling, att en ändring i föreslagna riktning därför skulle visa sig olämplig. Då man nu stannar vid att bibehålla antalet ledamöter vid 16, och då man får ifrågasätta att suppleanterna i mycket begränsat antal, då de icke erhålla särskild kallelse att infinna sig, komma att infinna sig, så kommer detta således att betyda endast en oväsentlig ökning av det antal, som redan finnes vid utrikesnämndens sammanträden.

I fråga om motionen nr 211 av herr Lindhagen skulle jag för min del gärna ha sett, att man gått något längre, än vad utskottet här har gjort, och att således även suppleanterna fått rätt att närvara vid nämndens sammanträden.

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

(Forts.)

I fråga om herr Lindhagens motion nr 213 — som rör frågan om rapport till riksdagen över vad som har förekommit i utrikesnämnden — har denna motion av utskottet avstyrkts. Även vi reserverar ha ansett, att vi icke våga gå så långt som av herr Lindhagen i detta avseende blivit föreslaget. Men vi ha å andra sidan ansett, att det skulle vara nödvändigt att åstadkomma en bättre kommunikation mellan utrikesnämnden och riksdagen eller eventuellt riksdagens konstitutionsutskott. Då konstitutionsutskottet nu går att granska regeringens handlingar utrikespolitiskt, så saknar utskottet visshet om, vilka ärenden som ha varit föremål för utrikesnämndens hörande. Det finnes visserligen vid dessa protokoll en föredragningslista, men en föredragningslista, som i många avseenden måste betraktas såsom ofullständig, då det ju är intet som hindrar, att utöver föredragningslistans ärenden ofta vid slutet av sammanträdena viktiga ärenden förekommit och blivit föremål för behandling. Det kan således icke vara orimligt, utan det förefaller mig tvärtom vara mycket sakligt befogat, att konstitutionsutskottet i varje fall finge en redogörelse över de ärenden, som ha varit föremål för utskottets behandling. Och jag tror, att den invändning, som härvidlag har blivit gjord, att detta skulle leda till att utrikesnämnden skulle känna sig mera bunden, känna så att säga sin ansvarighet ännu starkare än nu är fallet gentemot riksdagen, icke kan hålla streck. Ty man får i detta sammanhang icke glömma, att utrikesnämnden såsom sådan icke har att ge Konungen några råd, utan att det är ledamöterna som helt individuellt ha att tillkännage sin uppfattning i de viktiga utrikespolitiska ärendena. Och jag kan icke anse, att detta på något sätt kunde leda till konflikt mellan konstitutionsutskottet och utrikesnämnden, utan endast vara vägledande. Det måste ju vara av synnerligen stor betydelse för utskottet att veta, vilka viktiga ärenden som varit föremål för utrikesnämndens behandling.

Med avseende å de övriga punkter, som här förekomma i detta utskottsutlåtande, ber jag att fullt och helt få instämma med utskottets ärade ordförande. Jag är i likhet med honom övertygad om att det icke blir möjligt att företaga den utredning, som här av utskottet föreslås, efter de snäva direktiv, som föreligga i det skrivelseförslag som utskottet här har framlagt. Det blir tydligen nödvändigt att gå utöver den ramen för att komma till ett resultat, som motsvarar utredningens ändamål, i vad det avser regeringens utrikespolitik och dess ställning till riksdagen. Jag måste säga, att jag blev åtskilligt förvånad över det motstånd, som rests från högerns sida i denna fråga, ett motstånd, som till och med gav sig uttryck i en tydlig motvilja mot det försiktiga och trevande förslag som här från utskottets sida har tagits. Den föregående ärade talaren sade t. o. m., att det hela vore ingenting annat än ett parlamentariskt självbedrägeri. Och om detta hans yttrande får sättas i samband med hans yttrande, att det icke vore lämpligt att utsträcka parlamentets inflytande i utrikespolitiska ting, då parlamentarismen mer och mer visat sig ligga på sotsängen, så kunde det vara rätt intressant att göra en jämförelse mellan dessa den föregående ärade talarens uttalanden och högerns ståndpunkt i stort sett i denna fråga, med utgångspunkt från de uttalanden, som för ett år sedan gjordes i hithörande saker, då man nämligen från högerns sida, såvitt jag förstår, till följd av den interpellation, som framställdes av herr Lindskog, ansåg att t. o. m. de mest ömtåliga utrikespolitiska frågor skulle kunna upptagas till behandling helt öppet inför den svenska riksdagen. Vi ha icke vågat gå så långt som då ifrågasattes. Men vi ha ansett, att de nuvarande förhållandena icke äro tillfredsställande, att 1919 års reform icke givit vad riksdagen avsåg med densamma och att man därför bör gå icke till en utredning efter alltför snäva linjer, utan till en utredning, så pass ingående, att man kan taga upp i ett sammanhang de frågor, som bli en följd av så att säga den erfarenhet man hittills vunnit av att 1919 års reform icke givit

vad man avsett med densamma. Man skulle på detta sätt komma fram till ett resultat av utredningen, som motsvarade dess ändamål.

För att icke förvirra situationen och då jag anser att det icke skulle vara till gagn för saken att yrka bifall till reservationen, skall jag avstå från att göra ett sådant yrkande, då jag dessutom är övertygad om att utredningen i varje fall, om den skall kunna betecknas som ändamålsenlig, måste ompunna alla de frågor, som jag här vidrört. Jag skall därför, herr talman, endast tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

I fråga om samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.
(Forts.)

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag framställde intet yrkande förut beträffande de punkter jag vidrörde, särskilt rörande suppleanternas rätt att närvara vid utrikesnämndens sammanträden, då jag väntade, att det möjligen skulle komma någon vägende invändning mot de argument som jag för min del framfört. Detta har icke skett, och jag tror icke heller, att det kan komma någon sådan invändning, som kan bestyrka, att den ifrågasatta anordningen skulle vara olämplig eller farlig.

Det är därför, herr talman, som jag skall be att få framställa ett yrkande om borttagandet av ett litet stycke i motiveringen. Det heter nämligen på sidan 8 i utskottets utlåtande, andra stycket nedifrån, följande: »Ur synpunkten av den varsamhet, som på ifrågavarande område bör iakttagas, finner utskottet det icke heller tillrådligt, att, såsom av motionärerna (av herr Lindhagen i motionen nr 211) föreslagits, *suppleanter* erhålla tillfälle att *närvara vid sammanträdena* i andra fall än då de inkallats i stället för ordinarie ledamöter.»

Om detta skall stå kvar i motiveringen och riksdagen i övrigt går med på en skrivelse om utredning, så blir praktiskt taget regeringen förhindrad att vid utredningen även taga i omprövning frågan om suppleanternas närvaro vid utrikesnämndens sammanträden, och ett sådant förhinder torde väl vara olämpligt att åstadkomma, om man överhuvud taget skall begära en utredning.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall på utskottets hemställan i den föredragna punkten, men med den ändring i motiveringen på sidan 8, som jag nyss angivit, att nämligen ifrågavarande stycke skall utgå, detta för att regeringen skall ha möjlighet att jämväl undersöka spörsmålet om suppleanternas rätt att närvara vid utrikesnämndens sammanträden.

Beträffande sekretessen är motiveringen, som jag förut nämnt, formulerad på det sättet, att den icke hindrar regeringen att i samband med utredningen i dess helhet överväga de olika möjligheterna till lättnader.

Utän att nu upptaga tiden vidare, ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändringen i motiveringen, att det av mig upplästa stycket på sidan 8 måtte utgå.

Häruti instämde herr *Fast*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna samt 3:o) bifall till det av herr Larsson i Västerås under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den sistnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det under överläggningen om punkten 1) i konstitutionsutskottets förevarande utlåtande nr 22 av herr Larsson i Västerås senast framställda yrkandet, röstar

Ja;

I fråga om
samarbetet
mellan rege-
ring och riks-
dag i utrikes-
politiska ange-
lägenheter.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets hemställan i berörda punkt som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 120 ja mot 67 nej; och hade kammaren alltså bifallit det av herr Larsson i Västerås under överläggningen senast framställda yrkan-
det.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Ang. ändrad
lydelse av § 13
regerings-
formen.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 13 regeringsformen.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 220, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen beträffande Konungens rätt att börja krig och sluta fred ville för sin del besluta sådan förändring i 13 § regeringsformen, att uttrycket börja krig utginge samt riksdagen tillförsäkrades medinflytande på viktigare avgöranden till avvärjande av befarat angrepp och jämväl vid fredslut.

I motionen hade tillika uttalats, att berörda paragraf torde kunna erhålla förslagsvis följande lydelse:

»Befaras ett angrepp eller är angreppet redan börjat eller förekommer fråga om Sveriges deltagande i något fredsslut, och är riksdagen ej samlad, varde riksdagen ofördröjligen inkallad. Beslut, som innan riksdagens sammankommande måste oundgängligen fattas, varde därefter underställt riksdagens godkännande. I övrigt skola åtgärder för avvärjande av ett befarat eller börjat angrepp så vitt möjligt samt villkoren för deltagande i ett fredsslut före avgörandet underställas riksdagens prövning. Om deltagande i fredsslut gälle därutöver vad i 12 § regeringsformen stadgats rörande träffandet av överenskommelse med främmande makter.»

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag angående sådan ändring av § 13 regeringsformen, som dels, utan att strida mot de med medlemskapet i Nationernas förbund förenade förpliktelser, bringade dess lydelse i närmare överensstämmelse med den i § 74 regeringsformen uttryckta grundsatsen, att rikets krigsmakt icke borde ställas på krigsfot i annat syfte än för upprätthållande av vår neutralitet eller för avvärjande av befarat eller börjat angrepp, dels tillförsäkrade riksdagen medinflytande vid sådana avgöranden, som i det ifrågavarande grundlagsstadgandet avsåges.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *von Geijer, Karl Johan Ekman, Dahl* och *Pehrsson* i Göteborg, vilka inom utskottet hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Pehrsson* i Göteborg: Herr talman! »Vill konungen börja krig eller sluta fred» — det är detta uttryck i regeringsformens § 13 som i det föreliggande konstitutionsutskottsutlåtandet behandlas.

Då jag är reservant från denna kammare, skall jag be att med några ord få motivera denna min reservation.

*Ang. ändrad
lydelse av § 13
regerings-
formen.
(Forts.)*

Jag går då först till motionärens yttrande och tillåter mig peka på slutorden i hans motivering, vilka äro här anförda. Han säger, att detta är ett gammalt »formaldemokratiskt problem». Jag vet icke, herr talman, hurudan motionärens terminologi är, men jag har i detta yttrande icke gärna kunnat finna annat än att frågan är av en rent formell natur även från hans synpunkt sett, även om åtskilligt i den föregående motiveringen skulle kunna tyda på att motionären fruktar, att det ligger några enväldsmaktstendenser bakom detta grundlagsstadgande. I realiteten är det ju här endast fråga om huruvida detta gamla uttryck, som följt med alltifrån regeringsformens grundande, skall behöva utbytas mot något annat.

Det finnes verkligen ett skäl, som i viss mån tilltalat även mig för denna sak, och det skälet är framför allt något som icke framkommer på något ställe i utskottsutlåtandet. Om man nämligen skulle, därför att denna gamla term inte längre adekvat motsvarar det verkliga förhållandet, ha velat utnyttja stadgandet i agitationen mot vårt försvarsväsende, såsom gällde det här ett enväldsherradöme av konungen eller låt oss säga en regering, som stöder sig på ett parti, då skulle man ju kunna förstå, att det vore skäl i att taga bort stadgandet för att komma undan en dylik eventualitet. Det vore dock, låt oss säga, oförståndigt och kanske också en smula dumt eller — något annat, om en agitator skulle förfara så. Jag tror icke, att något parti med känsla av ansvar för det *egna* fosterlandet komme att utnyttja denna sak på det sättet. Den saken har där- för icke haft så mycket att betyda för mig.

Vad nu reservationen beträffar kan jag ju till en början säga, att det är särskilda omständigheter som gjort, att jag, såsom alla känna till, blivit ensam reservant från denna kammare. Vi reserverar hålla före, såsom vi nämnt i reservationen, vilken jag förmodar att herrarna ha läst, att hela denna fråga är så grundligt ordnad och att det finnes så starka garantier, som omgärda denna bestämmelse, att det icke är någon anledning att nu göra en sådan formell rättelse, som här föreslagits för att få ett mera adekvat uttryck för saken.

Då kanske någon av kammarens ledamöter icke läst denna vår motivering, skall jag be att i korthet få rekapitulera densamma. Som herrarna veta, skall ett sådant beslut, som det här är fråga om, fattas av Konungen efter ett *utomordentligt statsråd*, där statsrådets samtliga ledamöter skola yttra sig med den ansvarighet, som § 107 i regeringsformen bestämmer, och var för sig avgiva sina yttranden till protokollet. Konungen är själv föredragande och är således ansvarig på ett alldeles särskilt sätt för denna utomordentliga frågas alla detaljer. Men härtill kommer, att i en sådan utrikesangelägenhet som denna skall utrikesnämnden enligt § 54 i regeringsformen tillspörjas, och i denna nämnd ha vi representanter för hela riksdagen. Vidare vill jag erinra herrarna om det gamla svaret på frågan om vad som fordras för ett krig. Det är tre ting, för det första är det pengar, för det andra är det pengar och för det tredje är det pengar. Men det är ju detta, som alldeles fattas Konungen, och därför har man även i det avseendet en alldeles utomordentligt stark garanti. Konungen har visserligen *de båda kreditiven* till sitt förfogande, men härvid är att märka till en början, att det lilla kreditivet icke får röras, förrän hela statsrådets mening inhämtats, och vad sedan det stora kreditivet angår, krigskreditivet, så fordras det ju för att få använda detta till de första utgifterna för härens mobilisering, icke blott att statsrådet in pleno hörts utan också att riksdagskallelse skall vara utfärdad. Kreditivet utbetalas ju icke av riksgäldskontoret förrän kallelse till riksdag blivit i allmänna tidningar kungjord. Det är ingen hemlighet, att detta kreditiv är av så ringa omfattning, att det icke är möjligt att på grund av dessa tillgängliga medel börja något krig. Kreditiven

Ang. ändrad
ydelse av § 13
regerings-
formen.
(Forts.)

äro på 15 miljoner vartdera, om jag inte tar miste, och beloppen äro alltså lika stora, fastän kreditiven benämnas stora och lilla kreditivet. — Vidare är det en annan sak, som är icke mindre betydelsefull. De i 74 § regeringsformen omnämnda *rekvisitionslagarna* få icke tillämpas utan att riksdagskallelse utfärdats. Konungen får alltså icke utan riksdagens samtycke skaffa medel, utskriwa manskap, uppbära penningar, fordra varor, upptaga statslån eller belasta riket med ny gäld. Därmed är ju en ytterligt stark garanti given. *Värnpliktslagen* har i sin 28 § en ungefär liknande bestämmelse. Konungen kan icke på kommandoväg utan endast efter statsrådets hörande mobilisera beväringens första uppbåd, och utom Sveriges gränser kan detta uppbåd endast användas till rikets försvar. När det gäller beväringens andra uppbåd, skall riksdagskallelse vara utfärdad, om riksdagen icke är samlad.

Det synes mig, som skulle dessa garantier vara så i allo betryggande, att man icke behöver befara, att något missbruk skall göras vare sig av Konungen personligen eller av ett statsråd, som kanske hade en mycket homogen sammansättning och vill gå någons ärenden.

Jag vill också erinra om att den kommitté, som i och för ordnande av samarbetet mellan regering och riksdag i viktigare utrikespolitiska angelägenheter, tillsattes 1918, uttalade, att det icke funnes någon anledning att tänka sig någon risk i detta avseende. »Det måste anses uteslutet», säger kommittén, »att Sveriges Konung skulle — bortsett från de förhållanden, vilka kunna bliva en följd av landets inträde i ett nationernas förbund — börja krig, utan att genom samråd med riksdagen eller dess förtroendemän av skilda meningsriktningar förvissa sig om att den allmänna folkmeningen finner ett dylikt steg oundvikligt.» När sedan 1919 års lagar framlades, yttrade vederbörande statsråd — det var statsrådet Löfgren — alldeles detsamma, nämligen att det måste vara »uteslutet, att hittillsvarande bestämmelse i § 13 regeringsformen skulle kunna i realiteten medföra något åsidosättande av riksdagens och den allmänna folkmeningens ställning i en så utomordentligt viktig fråga».

Här har sålunda genomgående rätt samma uppfattning, som jag anslutit mig till. Emellertid vill jag icke underlåta att påpeka vad vi vidare sagt i vår reservation. Skulle det bli så, att vi skulle få en annan bestämmelse i stället för den nuvarande, så kunde denna bestämmelse bli av den art, att den bleve rent av farlig, om nämligen riksdagen tillförsäkrades en formell medbestämmanderätt. Jag erinrar endast därom, att i moderna krig brukar man icke skicka en parlamentarisk eller meddelande på annat sätt, som säger att den och den dagen öppna vi krigstillstånd, utan det smäller. Jag vill erinra om hur det gick till vid Port Arthur, som vi alla känna väl till. Om regeringen nu vore i ett svårt läge, och det funnes en sådan bestämmelse, att man skulle kunna kräva riksdagens inkallande för att dryfta den fara, som ligger i den situation, som kan ha uppstått, då skulle ju detta rent av kunna verka provocerande. Det krig, som man fruktade, skulle man kunna få över sig, just därigenom att denna riksdagskallelse komme att verka ungefär på samma sätt, som under andra förhållanden en mobilisering brukar verka. Man vet icke, hur en sådan där ny bestämmelse skulle bli formulerad, men jag är rädd för att den skulle kunna föra med sig faror av nu antytt slag. Den bestämmelse, som nu finnes inget inga farhågor i den vägen, och därför synes det oss reservanter, även om vi erkänna, att själva uttrycket icke är adekvat mot saken, som om det icke vore någon anledning att göra en ändring i denna paragraf.

Jag vill sluta med att citera vad 1911 års konstitutionsutskott, som gick på samma bog som reservanterna i dag, yttrade: »Då jämväl en hundraårig erfarenhet och obruten fred ej jävat klokheden i de författningsprinciper, grundlagstiftarna uppställt, finner utskottet en ändring på sätt motionären föreslagit av 13 § regeringsformen av nu anförda synpunkter obehövligen och olämpligen.»

På grund av vad jag här anført tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan.

*Ang. ändrad
lydelse av § 13
regerings-
formen.
(Forts.)*

Herr Engberg: Herr talman! Den föregående ärade talaren har brutit en lans för den rätt för Konungen att börja krig och sluta fred, som är formulerad i § 13 regeringsformen.

Jag tror, att man i det stycket knappast kan påstå, att han befinner sig i god överensstämmelse med gammal svensk tradition. Den ärade talaren torde veta, att även Sverige hade sitt 1789. Det var visserligen icke det 1789, som Frankrike hade, med en revolution, som lade makten i folkets händer, utan det var en kungakupp, som lade makten i Konungens hand här hemma, och med kuppen följde också en bestämmelse, som skulle göra det möjligt för Gustav III att utan ständernas hörande börja krig och sluta fred. Det är för resultatet av denna kungakupp, som herr Pehrsson i Göteborg så tappert fäktar, men jag måste säga, att de skäl, han åberopar, förefalla mig synnerligen litet bärande. Ty vad det här gäller är ju i själva verket ingenting annat än att åstadkomma även en formell överensstämmelse mellan regeringsformens § 74 och värnpliktslagens § 28 å ena sidan samt regeringsformens § 13 å den andra. Regeringsformens § 74 är den centrala. Denna paragraf stadgar, att Sveriges krigsmakt får ställas på krigsfot endast när det gäller att värja landets neutralitet eller när det gäller att möta ett angrepp. Vad § 28 i värnpliktslagen beträffar stadgar den, att beväringens första uppbud ej må användas utanför Sveriges gränser annat än till rikets försvar och att andra uppbudet icke kan utan riksdagens medgivande användas utom landet. Det finnes således full överensstämmelse mellan grundstadgandet i § 74 samt § 28. Men ser man närmare på § 13, finner man, att dess formulering strider rakt emot vad som här står i §§ 74 och 28, och för att åstadkomma erforderlig överensstämmelse även i det formella är det nödvändigt, att man företar en hyfsning av denna paragraf och gör riksdagen till medbestämmande på alldeles samma sätt som den är enligt §§ 74 och 28 i regeringsformen, respektive värnpliktslagen. Det skall inte lyckas herr Pehrsson i Göteborg göra gällande, att denna formella sak är alldeles betydelselös, ty låt vara att hans mycket livligt åberopade penningesynpunkt givetvis träder i förgrunden, därest det är fråga om att börja krig, så är det dock så, att det är landet i dess helhet, som får bära följderna, och det är endast i överensstämmelse med hela andan i vår författning i övrigt, att riksdagen även härutinnan har samma ställning, som den har i vad det gäller § 74 regeringsformen och § 28 värnpliktslagen.

Jag vill vidare säga herr Pehrsson i Göteborg, att den tveksamhet, som man sista gången frågan var före kände, ju nu är hävd, därigenom att man har klarhet i det stycket, huruvida det ur synpunkten av vårt medlemskap i Nationernas förbund skulle kunna möta något hinder, att vi företaga denna grundlagsändring. Det är tydligt och klart, att något sådant hinder icke längre föreligger. Det bör därför icke förfinnas den minsta tvekan för andra kammaren att här gå fram på den linje, som varit och alltjämt är i den allra intimaste överensstämmelse med hela vår författnings anda, en linje för vilken folkmakten här i landet alltid trätt i bräsch och beträffande vilken i dag också bör visas, att den har majoritetens stöd åtminstone i denna kammare.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord med anledning av det sista yttrandet.

Det förefaller mig, som om en något så när uppmärksam åhörare av mitt anförande knappast skulle kunna ha kommit till den uppfattningen, att jag här skulle ha talat för det resultat, som uppnåddes genom »kungakuppen»

Ang. ändrad
lydelse av § 13
regerings-
formen.
(Forts.)

1789. Därmed har ju frågan lagts på en fullkomligt annan bog. Jag påpekade ju i mitt förra anförande till fullo, att efter de garantier jag då redogjorde för, det numera endast rör sig om ett inadekvat uttryck, som nu skulle utsöndras ur författningen.

För övrigt ber jag emellertid den siste ärade talaren komma ihåg, att man kan komma illa ut med sådana där citat. Utan att göra några som helst jämförelser vill jag erinra om att närmast före 1789 finnes ett annat årtal, som vi bruka beteckna med namnet *Anjala!* Vad jag gick i härnad för var, att vi mycket väl kunna bibehålla det uttryck, som förefanns redan i den år 1809 skapade författningen. Därmed har jag emellertid för min del ingalunda sagt, att jag anser, att det nödvändigtvis skulle medföra någon större fara att skriva om uttrycket i fråga. Skola vi emellertid göra det, så bör inte den nya ordalydelsen bli sådan att den kan vara farlig för oss. Men hur den kommer att lyda veta vi inte! Den nuvarande veta vi icke är farlig. Då är det så gott att ta det säkra för det osäkra! Ändringen synes mig både onödig och olämplig.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Bäckström: Herr talman! Då jag har deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende skall jag be att få säga några ord.

Jag kan instämma med dem, som redan förut talat för bifall till utskottets hemställan. Den fråga, som det här gäller är ju ingen ny fråga. Den har varit uppe tidigare till behandling. Vid riksdagarna åren 1916 och 1917 var ju frågan före, och andra kammaren fattade då ett beslut i samma riktning, som utskottets hemställan nu går. Om man emellertid också anser att det i den omständigheten, att vi äro anslutna till Nationernas förbund, ligger en viss garanti i riktning mot vad vår demokratiska tid härutinnan kräver, anser jag dock för min del, att det icke mot utskottets hemställan om en utredning i syfte att få det ifrågavarande gamla kravet infört i vår grundlag bör resas något motstånd.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka, att utskottets hemställan måtte bifallas.

Med herr Bäckström förenade sig herr *Jansson* i Edsbäcken.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på avslag därå, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för färdigställande av vissa utav Norrlands statsarbeten påbörjade arbetsföretag; och nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag till väganläggning Parkajoki—Muonionalusta.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ang. ett
bangårds-
postkontor i
Stockholm.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett bangårdspostkontor i Stockholm anförde:

Herr **Kinmanson:** Herr talman! Utskottets kläm innehåller ju endast en hemställan om bifall till det anslag, som här har fordrats. Emellertid före-

kommer det i motiveringen ett uttalande angående placeringen av detta bangårdspostkontor som, om det inte särskilt påpekades, enligt min mening måhända skulle kunna bliva alltför bindande för Kungl. Maj:t i fortsättningen. Det finnes nämligen två olika förslag om att placera detta postkontor. Utredningen härom har ju visserligen kommit en bit på väg, men är, såvitt jag vet, ännu icke fullt avslutad. Senast sistlidna måndag fattade Stockholms stadsfullmäktige ett beslut, som gick ut på att instämma i vad stadsplanenämnden yrkat i frågan. Dess yrkande gick ut på, att Stockholms stad icke borde ha någonting emot den placering av ifrågavarande postkontor, som generalpoststyrelsen föreslagit, under villkor dock att staden sattes i tillfälle att ytterligare förhandla med vederbörande statsmyndigheter i vissa frågor. Det förhåller sig ju även så, att denna byggnads placering i någon mån kan inverka på hur staden tänker ordna järnvägsundergången vid Jakobsgatans förlängning framåt stadshuset. Det är därför, som jag vill uttala den förhoppningen, att man icke behöver fatta detta statsutskottets uttalande, där det säges, att »såvitt utskottet vid sin prövning av ärendet kunnat finna måste företräde givas åt det första av dessa alternativ» så, att det blir till den grad bindande för Kungl. Maj:t, att icke om det vid de fortsatta förhandlingarna må befinnas behövt att vidtaga ändring av det nu av statsutskottet förordade förslaget, detta må kunna ske, så mycket mer som ju själva marken tillhör Stockholms stad och endast upplåtits till disposition åt järnvägsstyrelsen.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det förhåller sig så, att statsutskottets fjärde avdelning ansåg det klokast att gå och taga detta område i betraktande och taga del av ritningar och vad därtill hörde. Vi kommo då till den uppfattning, som också utskottet säger att »såvitt utskottet vid sin prövning av ärendet kunnat finna måste företräde givas åt det första av dessa alternativ». Vi skärskådade där saken ur olika synpunkter, och för vår del hava vi ju i utlåtandet icke uttalat något annat, än vad vi efter besök på platsen funnit vara klokt och riktigt. För min del kan jag emellertid nu inte finna, att utskottets uttalande skulle vara så ovillkorligen bindande för Kungl. Maj:t, att icke Kungl. Maj:t, om det senare vid närmare undersökning av saken skulle framkomma nya moment och synpunkter på spörsmålet i fråga, då skulle kunna taga även andra alternativ under omprövning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Härpå företogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående fartygs bemanning m. m.

Uti två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade lika lydande motioner, nämligen nr 43 i första kammaren av herr *Lindley m. fl.* och nr 71 i andra kammaren av herr *Lövgren m. fl.*, vilka motioner behandlats av första lagutskottet, hade föreslagits, att riksdagen måtte för sin del antaga ett vid motionerna fogat förslag till lag angående fartygs bemanning ävensom, därest detta bifölles, ett likaledes vid motionerna fogat förslag till lag angående läkarintyg för sjöfolk.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga frågan om fastställandet av en bemanningsskala under förnyat övervägande samt, efter verkställd överarbetning av skeppstjänstkommitterades förslag och sedan riks-

Ang. ett
bangårds-
postkontor i
Stockholm.
(Forts.)

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

dagen beretts tillfälle att däröver avgiva yttrande, fastställa de bestämmelser, som i ifrågavarande hänseende kunde befinnas lämpliga.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Hederstierna*, som, med instämmande av herrar Rogberg och Olsson i Kalmar, föreslagit, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herrar *Westman* och *Johanson* i Huskvarna, vilka likaledes ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

av fru *Östlund*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Olsson** i Kalmar: Herr talman! I nu förevarande motioner har föreslagits, att riksdagen måtte för sin del antaga ett vid motionerna fogat förslag till lag angående fartygs bemanning m. m. och utskottet har så till vida tillmötesgått motionärerna att det hemställer »att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga frågan om fastställandet av en bemanningsskala under förnyat övervägande samt, efter verkställd överarbetning av skeppstjänstkommitterades förslag och sedan riksdagen beretts tillfälle att däröver avgiva yttrande, fastställa de bestämmelser, som i ifrågavarande hänseende kunna befinnas lämpliga». D. v. s. utskottet föreslår helt enkelt, att riksdagen redan nu genom ett uttalande skall binda sig för införande av bemanningsskalar. Då jag inte kan dela vare sig motionärernas eller utskottets uppfattning, skall jag be att få säga några ord.

Syftet med denna lagstiftning är ju att söka förekomma underbemanning på våra fartyg. Nu finnes det en hel mängd föreskrifter, lagar och förordningar, som ha just detta syfte. Vi ha till exempel sjölagens 5 § med huvudbestämmelsen om, att fartyg skall vara bemannat på ett betryggande sätt. Så ha vi mönstringsförordningen av den 13 juli 1911 och befälsförordningen av den 29 mars 1912. Vi hava en tillsynslag av den 16 oktober 1914 och en tillsynsförordning av den 31 december 1914. Vidare ha vi en förordning av den 23 december 1915 angående vissa säkerhetsåtgärder vid nyttjande av fartyg, därjämte 1917 års förordning om läkarintyg för sjöfolk. Vidare förordningen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg, den s. k. sjöarbetstidslagen. Så ha vi en förordning av den 30 december 1922 angående vissa villkor beträffande hälsotillstånd och kroppsbeskaffenhet för vinnande av anställning å fartyg, och därjämte den från och med 1923 gällande sjömanslagen förutom en hel del särskilda paragrafer i gällande sjölag. Man skulle kunna tänka sig, att detta kunde vara nog, men ändå säger utskottet, att det kan med skäl ifrågasättas, huruvida de bestämmelser, den gällande rätten härutinnan uppställer, äro tillfyllest.

Motivet för den lagstiftning, som nu föreslås, är ju, att man vill tillgodose sjöfartssäkerhetens krav. Förhåller det sig då så, att dessa krav hittills blivit åsidosatta? Den myndighet, som bäst förstår att bedöma detta, är, som vi veta, kommerskollegium, och denna myndighet yttrar i sitt utlåtande av 1921 på tal härom: »Till en början må härutinnan fästas uppmärksamheten på, att vid den ärligen av sakkunnig verkställda granskningen och bearbetningen av samtliga till kollegium inkomna rapporter och protokoll angående sjöförhör eller sjöförklaring i anledning av svenska fartyg drabbade sjöolyckor åtminstone under senare tid icke påträffats något fall, då underbemanning av det ena eller andra slaget må anses vara orsak till dylik olycka.» Nu kan det

ju hända att det funnits något enstaka fall, där man kunnat misstänka underbemanning men på tal härom yttrar kollegium: »Då de mera uppenbara brister i avseende å manskapsbemanningen, som i särskilda fall i kvalitativt eller kvantitativt avseende kunna förefinnas, torde kunna för framtiden i allmänhet förekommas genom skärpt uppmärksamhet från vederbörande myndigheters sida och med hjälp av redan nu förefintliga bestämmelser i ämnet, anser sig kollegium icke kunna, i allt fall icke för närvarande och på grundval av nu föreliggande utredning, tillstyrka ytterligare lagstiftning rörande manskapsbemanningen å svenska fartyg. En dylik lagstiftning synes kollegium så mycket mindre böra nu ifrågakomma, som det för närvarande under den rådande starka depressionsperioden för sjöfarten föreligger i ännu högre grad, än som redan under normala förhållanden bör vara fallet, intresse av att ej pålägga sjöfarten större band än som med hänsyn till sjösäkerheten äro *oundgängligen* nödvändiga. De ekonomiska verkningarna av en sådan lagstiftning kunde eljest lätteligen bliva ödesdigra.»

Utskottet säger självt, att farhågor uttalats för att rederinäringen skulle bliva oskäligt betungad och att dess ställning i den internationella konkurrensen skulle försämrast och att de anförda synpunkterna utan tvivel kräva allvarligt beaktande. Ja, tvivelsutan kräves här ett allvarligt beaktande av vilket inflytande den föreslagna lagstiftningen, em den blir verklighet, skulle få på de ekonomiska förhållandena för sjöfarten. Jag vill i förbigående endast erinra om att om förslaget skulle gå igenom, så nödgas man å en hel del av de mindre och äldre fartygen vidtaga mycket omfattande och dyrbara anordningar för att å dem kunna skaffa tillräckligt utrymme för en ökad besättning. Särskilt ber jag emellertid få påpeka de ekonomiska risker, som komma att drabba vår utrikessjöfart, om detta förslag blir verklighet. Man kan nog utan överdrift säga, att ingen av vårt lands näringar är för sin existens mera beroende av de internationella förhållandena än sjöfarten. Dess betydelse för vårt land torde aldrig tillförne hava blivit så allmänt erkänd som under världskriget; och nu efteråt har från olika håll påvisats, vilken stor nationalekonomisk betydelse sjöfarten haft och har för såväl vår handelsbalans som vår valuta.

Utgår man således från, att bibehållandet av en egen handelsflotta är av oerhörd betydelse för vårt land, så synes man även med fog kunna uppställa den fordran på statsmakterna, att de göra vad de kunna för bevarandet av denna viktiga näring eller åtminstone att de ej genom obehörlig lagstiftning eller onödiga förordningar bidraga till, att sjöfartsnäringen så småningom går under i den internationella konkurrensen.

Även utskottet har på ett par rader givit uttryck åt att det möjligen kan finnas en sådan fara för sjöfarten genom att uppställa större fordringar i bemanningshänseende för de svenska handelsfartygen, än vad andra länder ålägga sina fartyg, men utskottet lugnar sig genom att förorda nödig varsamhet i bemanningsskalans användande. Till förminskande av intrycket av faran från den internationella konkurrensen låter utskottet förleda sig att längre fram i sitt betänkande citera vad skeppstjänstkommitterades majoritet uttalat, nämligen att det tvärtom »kan ur konkurrenssynpunkt endast vara förmånligt att samtliga redare i landet måste hava enahanda bemanning å likadana fartyg på samma trader».

Det borde dock vara uppenbart, att de svenska fartygen bliva lika illa ställda i konkurrensen med de utländska, även om de svenska sinsemellan hava likartad bemanning, men de utländska svagare sådan. Uttrycket har sin tillämpning endast på den del av vår sjötrafik, som äger rum i våra inre farvatten, och den del av kusttrafiken, som är förbehållen de svenska fartygen. Vad hjälper det oss, om de svenska fartyg, som sinsemellan konkurrera på till exempel holländska eller

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

engelska hamnar, ha »enahanda bemanning», då de på samma hamnar gående holländska eller engelska fartygen ha mindre fordringar på bemanning? Även om det skulle lyckas att få »enahanda bemanning» på alla de skandinaviska ländernas fartyg, så hjälpte det oss ej nämnvärt, ty Sveriges, Norges och Danmarks handelsflottor utgöra tillsammans endast 7 % av världens handelsflottor och ej mer än 21 % av den engelska.

Vidare är det ju intet land utom Norge, som har infört någon lagstiftning i den omfattning, som nu föreslås, men olägenheterna för Norge av dess bemanningsförordning uppvägas mer än väl utav att kostnaderna för besättningarnas avlöning blir så avsevärt mindre än å andra nationers fartyg tack vare den norska kronans låga värde. Var och en bör förstå, vad detta betyder, då frakterna nu återigen liksom före kriget noteras i pund och dollars. Betecknande för uppfattningen om faran av en bemanningslag för en enstaka mindre nations handelsflotta är att, såsom framgår av skeppstjänstkommitterades betänkande, det australiska parlamantet, vilket redan 1913 antog en bemanningsskala för både befäl och manskap, ännu ej låtit densamma träda i kraft för manskapet.

Jag tillåter mig även erinra om, att den norska bemanningsförordningen i flera avseenden uppställer mindre stränga fordringar än vad nu skeppstjänstkommitterade föreslagit. Med kännedom om den noggrannhet i även de minsta detaljer, med vilken ordalydelsen av våra förordningar rörande sjöfartssäkerheten iakttagas av våra tjänstemän, kan man vara övertygad, att även om vi finge en bemanningslag i vårt land alldeles lika med den norska, så skulle ändå våra fartyg vid tillämpningen därav bliva sämre ställda än de norska. Erfarenheten under de senare åren har nämligen att uppvisa många fall, då å fartyg, som inköpts från England efter att hava varit under engelsk flagg i tio till tolv år och sålunda varit underkastade de engelska Boards-of-Trades-bestämmelserna om säkerheten till sjöss, måste nedläggas avsevärda kostnader, för att de skulle kunna bliva godkända av den svenska myndigheten, ehuru våra bestämmelser om sjöfartssäkerheten äro nästan en kopia av de engelska. Andra nationer stifta nog lagar för skydd på land eller till sjöss, men dessa lagar tillämpas vanligen ej så strängt som i vårt land, utan tillämpningen anpassas mera med hänsyn till de praktiska kraven än efter lagarnas ordalydelse.

Jag kan därför icke finna annat än att den föreslagna lagstiftningen är onödig och icke av behovet påkallad samt att den kan medföra avsevärd skada för vår sjöfartsnäring och därmed också en skada för dem, som hava sitt levebröd av denna näring.

Jag är visserligen övertygad om att såväl motionärerna som utskottet drivits av önskan att tillgodose vårt sjöfolks bästa, men det är min tro, att den väg, varpå man här vill slå in icke leder *till* detta mål utan *bort* ifrån detsamma. Vi leva ju i en mycket svår depressionstid, och alldeles särskilt får vår sjöfart ervara detta. Det går nu i våra hamnar — jag känner rätt bra till förhållandet, då jag bor i en sjöstad — skaror utav arbetslösa. Vad är det dessa behöva och vad är det de önska? De önska icke flera lagar och förordningar, ty därav hava de sannerligen fått tillräckligt under de senare åren, utan vad de behöva och vad de önska är arbete och bröd för sig och de sina. Skall det målet kunna vinnas, då måste vi först och främst rikta in våra ansträngningar på att hjälpa upp vår sjöfartsnäring; men detta sker icke genom sådana åtgärder, som här hava föreslagits, åtgärder vilka, såvitt jag förstår, icke kunna lända till annat än att försvaga och trycka ned denna viktiga näringsgren. Därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag å såväl de i ämnet väckta motionerna som å utskottets hemställan.

Fru Östlund: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag har också i denna fråga antecknat en reservation, men denna riktar sig icke emot vare sig

utskottets motivering eller dess hemställan, ty i det fallet är jag fullständigt ense med utskottet. Min reservation gäller en enda punkt, som varit före i diskussionen genom motionen. Där förekommer nämligen en, som vill förbjuda kvinnorna att fortsätta med sitt arbete på sjön. I första kapitlet 4 § av det intagna lagförslaget säges, att »kvinna må icke», med vissa få uppräknade undantag, »å fartyg utöva tjänst, varom i denna lag sägs»; och går man till övergångsbestämmelserna, finner man, att det har gjorts vissa undantag eller modifieringar, ty där heter det: »Kökspersonalen må utgöras av kvinnor å fartyg i nordsjöfart under tiden till den 1 januari 1929 samt å annat fartyg i östersjö- eller inskränkta fart än maskindrivet passagerarfartyg under tiden till den 1 januari 1934.» I fråga om den yttre sjöfarten har man däremot icke föreslagit ens ett enda års övergångstid. Detta är dock något som kvinnorna icke kunna underlåta att reagera emot.

*Om
lag angående
fartygs-
bemanning
m. m.
(Forts.)*

Jag förstår mycket väl, att då motionärerna tagit upp denna fråga och därvid även tagit upp skeppstjänstkommitterades förslag, de icke ansett sig hava anledning att utesluta den av mig nämnda paragrafen, utan överlämnat åt riksdagen att fatta ståndpunkt till förslaget även i denna punkt. Det är då till den blivande utredningen som jag skulle vilja anföra några synpunkter.

Det säges i skeppstjänstkommitterades förslag, att man på manskapshåll lär vara fullt enig om att kvinnorna äro olämpliga för varje anställning ombord och böra ersättas med manlig personal, och man begär, att åtgärder vidtagas i denna riktning. Detta vere, som sagt, åsikten på manskapshåll, men vad befälet beträffar vore meningarna mera delade. Vidare säga skeppstjänstkommitterade, att »man i allmänhet icke försökt närmare bestyrka kvinnans olämplighet till sjöss utan inskränkt sig till att utan vidare yrka på att den kvinnliga kökspersonalen skall avskaffas». Detta är verkligen anmärkningsvärt, och en av reservanterna mot skeppstjänstkommitterades förslag säger också, att »det icke torde vara överensstämmande med nutida social åskådning att utestänga en erkänt duglig yrkesgrupp från dess arbete, även om denna yrkesgrupp utgöres av kvinnor». Jag vågar påstå, att det icke framförts några egentliga yrkessynpunkter som skäl för att utestänga kvinnorna, utan att man för den sak man velat genomföra, tillgripit argument som jag tycker icke hade bort framföras i denna diskussion. Man har nämligen sagt, att den kår av kvinnor, som tjänstgör som kökspersonal på fartygen, har visat sig moraliskt undermålig. Detta är en mycket skarp anklagelse, och det är mig veterligt första gången en hel kår dömts på detta sätt. Att i denna kår såväl som i andra kårer finnas människor, som i fråga om moral efter gängse uppfattning icke fylla måttet, är något, som de sjöfarande kvinnorna själva äro villiga att erkänna; men för detta skall väl icke kåren dömas. Det finnes väl för övrigt ingen yrkeskår, som skulle kunna påtaga sig ansvaret för de enskilda individernas moral. Moralen synes ju dessutom vara ett mycket skiftande begrepp, vilket, som jag nämnt, aldrig borde hava förts in i denna diskussion.

Emellertid, vad man anfört som bärande skäl är, att kvinnorna icke skulle hava tillräckligt starka kroppskrafter för att kunna arbeta på sjön, och att detta skulle medföra ökat handräckningsarbete för manskapet. Detta är kanske i någon mån sant. Men, säga skeppstjänstkommitterade i sitt betänkande vidare: »kökspersonalen är såväl kvalitativt som kvantitativt alldeles otillräcklig»; och om detta är förhållandet, faller också den anmärkningen, att här någon gång den övriga personalen får ökat arbete.

För att kunna föreslå, att kvinnorna skulle föras bort från detta arbetsområde, har man emellertid ansett det nödvändigt att få manlig personal utbildad och för detta ändamål inrättat kockskolor, där männen fått inhämta de första grunderna i matlagning. Så långt har man aldrig gått, när det gällt kvinnor. Den reservant, som jag förut citerat och som ansett, att det icke stämde med

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

moderna åskådningar att föra bort kvinnorna från detta arbete anser emellertid att kvinnorna icke böra avstängas från detta arbete, förrän tillräcklig manlig personal är anskaffad och utbildad. Han har således icke reserverat sig för att rädda yrket åt kvinnorna utan framför allt för att rädda mathållningen åt besättningsarna under övergångstiden, till dess manlig personal blivit utbildad.

Med dessa ord har jag alls icke velat säga, att kvinnorna anse, att arbetet på sjön under alla förhållanden är det bästa arbete, som kan tänkas för kvinnor, utan endast att vi anse, att även de kvinnor, som icke fått utbildning för att t. ex. tillträda statstjänst, som väl snart av riksdagen i sin helhet öppnas för kvinnorna, också hava rätt att leva och rätt att arbeta, med den utbildning som de äga. När man talar om att kvinnorna icke skulle lämpa sig för arbete på sjön eller att de skulle vara moraliskt allt för mindervärdiga, kan jag icke underlåta att nämna, att jag vet, att många av dessa kvinnor äro familjeförsörjare. De äro t. ex. änkor eller de hava på annat sätt familjer att draga försorg om. Och jag vet, att många av dem uppfostrat sina barn på ett sätt, som gott skulle kunna inrangeras bland berömliga gärningar. Det är en hård dom, som här uttalats om en hel grupp kvinnor; och jag är icke övertygad om att den är berättigad. På den tid, när icke så gärna någon man ville riskera sitt anseende genom att stå vid köksspiseln, talade man icke om moraliska skäl, vidbränd mat eller något annat, som skulle göra kvinnorna olämpliga för detta arbete, men när kvinnorna genom sin organisation lyckats få detta arbete jämförelsevis väl betalt, i varje fall bättre än man betalar någon kökspersonal på land, har man kommit fram med dessa skäl för att avstänga dem. Kvinnorna anse, att de må hava rätt att på samma sätt som på andra arbetsområden i den öppna marknaden konkurrera och söka få arbete, om de visa sig dugliga, och att det icke bör finnas någon lagstiftning, som förbjuder kvinnor att innehava sådan anställning.

Man har sagt, att omkring två tredjedelar av de kvinnor, som varit anställda som kökspersonal, redan äro borta från detta arbete. Förhåller det sig så, borde man också kunna på annat sätt, på det fria avtalets väg befria sig från den återstående tredjedelen. Jag har ett mycket nedslående exempel på detta, som berättats för mig i dag. Det har sagts mig, att man i en av våra sjöstäder genom arbetsförmedlingen söker hindra kvinnor att taga plats som kökspersonal på fartyg. Man anger icke dessa platser såsom lediga åt andra än män. Jag har visserligen icke i dag haft möjlighet att kontrollera denna uppgift, men jag misstänker, att den är riktig. I så fall är man ju redan på god väg, tyvärr, med avskaffandet av den kvinnliga kökspersonalen. Då man genom dessa övergångsbestämmelser om tio år för den inre och fem år för nordsjöfarten velat kompensera kvinnorna med möjligheten att ordna för sig med annat arbete, återstår för den blivande utredningen att taga hänsyn till och söka reda upp, om icke kvinnorna skulle kunna kompenseras på ytterligare något sätt, antingen genom personliga dispenser eller i vart fall genom bästa möjliga övergångsbestämmelser eller bereda ersättning för dem som man avstängt från arbete, därest man nu verkligen anser det nödvändigt att avstänga kvinnorna från detta arbete.

Jag har med vad jag här anfört, icke kommit till annat resultat, än att jag instämmer med utskottet i dess hemställan om utredning, men hoppas, att de av mig nu framförda synpunkterna därvid bliva beaktade.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr talman! Vad först beträffar den speciella fråga, som berörts av fru Östlund, vill jag säga, att jag för min del instämmer med fru Östlund i hennes anmärkning mot skeppstjänstkommitterades förslag att utestänga kvinnorna från kökstjänsten ombord. Jag finner de skäl, som kommittén åberopat för detta förslag, vara mycket svaga, och särskilt sy-

nes det mig osympatiskt att på sätt skett brännmärka pluraliteten av en hel kär såsom moraliskt undermålig. Den utredning och de uppgifter, som kommittén i detta avseende åberopar, kunna icke anses såsom hållbar grund för ett sådant omdöme.

Nu föreligger emellertid icke enligt utskottets hemställan något lagförslag i denna sak, så att den torde icke behöva komma under omröstning. Här föreligger enligt utskottets betänkande endast ett förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående införande av en bemanningsskala.

Herr Valerius Olsson har yrkat, att detta förslag måtte avslås. Han har därvid särskilt åberopat de ekonomiska hänsyn, som måste tagas vid en sådan lagstiftning som denna. Jag vill gärna giva honom rätt uti att en bemanningslag är en mycket vanskelig lagstiftning och att man vid densamma måste i största möjliga mån taga hänsyn till de svårigheter, med vilka sjöfartsnäringen har att kämpa. Men detta kan icke undanskymma själva huvudfrågan: *behövs en bemanningslag?* För klargörande av det spörsmålet måste man åter först söka besvara en annan fråga, nämligen denna: Existerar för närvarande underbemanning ombord på svenska fartyg eller föreligger fara för underbemanning? Härvid har man att hålla sig till de utlåtanden, som föreligga från de sakkunniga myndigheter och beredningar, som hittills yttrat sig i saken.

Jag vill då först erinra om, att sjöfartssäkerhetskommittén i sitt 1910 avgivna betänkande yttrade: »Om sålunda för kommittén tillgängliga upplysningar giva vid handen, att de vanliga fordringarna i fråga om besättningsantalet i praxis redan iakttagas, synes det mera tvivelaktigt, huruvida befogade anspråk på besättningens lämplighet och utbildning inom de olika delarna av skeppstjänsten, och särskilt på ett rätt förhållande mellan antalet fullt utbildade sjömän och yngre årsklasser, kunna anses skäligen tillgodosedda.»

Justitieministern i den andra Staaffska ministären yttrade år 1913 vid föredragningen inom statsrådet av detta betänkande, att det torde icke med fog kunna förnekas, att utfärdandet av närmare föreskrifter rörande bemanningen i och för sig vore av behovet påkallat. »Även kommitténs majoritet», säger han, »har vitsordat, att icke allt är som det bör vara särskilt i fråga om förhållandet mellan äldre årsklasser av utbildad sjöfolk och unga, oerfarna sjömän.» Och sedan fortsätter han: »Att detta icke varit något ogrundat antagande, varför kommittén för övrigt icke bör misstänkas, har blivit ytterligare bekräftat genom den ovannämnda utredningen om förhållandena å våra fartyg, vari för det berörda missförhållandet synnerligen belysande uppgifter inkommit.»

Också kunde justitieombudsmannen i sin år 1918 till Kungl. Maj:t ingivna framställning i ärendet konstatera, att »underbemanning i ej ringa utsträckning förekommit å våra handelsfartyg, mest i kvalitativt och mindre i kvantitativt hänseende». Och han framhöll att det vore uppenbart, »vilka vådor dylik underbemanning kunde medföra för liv och egendom».

Vidare ha vi skeppstjänstkommitterades uttalande, avgivet år 1920. Kommittén säger: »De undersökningar, som avsett bemanningsförhållandena under tiden efter det de på grundval av sjöfartssäkerhetskommitténs förslag utarbetade bestämmelserna i fråga om bemanningen trätt i kraft, hava ådagalagt, att dessa bestämmelser icke varit nog verksamma att åstadkomma någon fullständig eller ens mera väsentlig förbättring av de missförhållanden, som nämnda kommitté fann föreligga i bemanningshänseende. Härigenom har bekräftelse givits åt den uppfattning, som kommitterade redan på grund av gjorda erfarenheter bildat sig i saken, nämligen att ytterligare lagstiftningsåtgärder äro oundgängligen nödvändiga för att vinna säkerställandet av en ur sjöfartssäkerhetssynpunkt fullt betryggande och i övrigt tillfredsställande bemanning å svenska fartyg.»

Om denna fråga har också kommerskollegium yttrat sig och därvid anfört,

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

bland annat, följande: »Beträffande inre fart måste arbetstidslagen antagas komma att i stort sett råda bot för de större oegentligheter, som må hava förekommit. Vidkommande härefter östersjöfarten, så utvisa de av kollegium gjorda sammanställningarna, att bemanningen såväl å maskindrivna fartyg som å segelfartyg och beträffande de förra såväl maskin- som däcksbemanningen varit i medeltal fullt tillfredsställande både kvalitativt och kvantitativt, ofta till och med bättre än enligt kommitterades förslag. I fråga vidare om norrsjö- och vidsträcktare fart torde, såsom ovan nämnts, beträffande särskilt maskinbemanningen arbetstidslagen i stor utsträckning verka reglerande. Återstår så däcksbemanningen å maskindrivna fartyg och segelfartyg i sistnämnda farter. Skiljaktigheterna i nämnda avseenden mellan faktiska förhållanden och kommitterades förslag kunna icke anses beträffande ifrågavarande fartyg och farter vara i medeltal mera betydande.»

Härvid fäster man sig genast vid att kommerskollegium tycks lägga stor vikt vid, att bemanningen i *medeltal* enligt kollegii mening icke kan anses otillfredsställande. Vad innebär det då, att bemanningen i *medeltal* är tillfredsställande? Jo, det innebär naturligtvis, att det å ena sidan kan finnas fall, då ett fartyg så att säga är överbemannat, d. v. s. försett med större besättning än som är nödvändigt, men å andra sidan också fall, då ett fartyg icke är tillräckligt bemannat. Kommerskollegium har själv lagt märke till detta förhållande och säger också, att »om sålunda bemanningen å svenska fartyg *i genomsnitt räknat* (kursiverat av kommerskollegium) icke kan anses vara av beskaffenhet att kräva särskilda åtgärder, utesluter detta emellertid icke, att icke *i särskilda fall* föreligger kvantitativ eller kvalitativ underbemanning av den art, att behov av ytterligare lagstiftning till förekommande därav skulle kunna anses föreligga». Kollegium tröstar sig emellertid över detta förhållande särskilt därmed att »vid den årligen av sakkunnig verkställda granskningen och bearbetningen av samtliga till kollegium inkomna rapporter och protokoll angående sjöförhör eller sjöförklaring i anledning av svenska fartyg drabbade sjöolyckor åtminstone under senare tid icke påträffats något fall, då underbemanning av det ena eller andra slaget kunnat anses vara orsak till dylik olycka».

När detta ärende föredrogs i regeringen av den nuvarande handelsministern, synes han ha fäst särskild vikt dels vid det förhållandet, att underbemanning i genomsnitt icke kan anses föreligga och dels vid kollegii uppgift, att enligt statistiken under de senare åren icke kunnat påvisas, att underbemanning varit den bevisliga orsaken till någon sjöolycka.

Skall man nu låta sig nöja med dessa tröstegrunder? Beträffande det förhållandet, att statistiken icke ger några bestämda belägg för att sjöolycka i något särskilt fall varit försakad av underbemanning, så få vi komma ihåg, att när det gäller olyckor, vid vilka naturkrafterna spela en större eller mindre roll, ligger det nära till hands, att vid den därpå följande utredningen, de människor, som varit invecklade i saken, skylla så mycket som möjligt på naturkrafterna. Om en människa blir påbördad större skuld än hon har, så försvarar hon sig. Men om man skyller på naturkrafterna, så kunna de icke försvara sig. Det är nog alldeles säkert, att beträffande åtskilliga sjöolyckor naturkrafterna — dimman eller stormen eller vinden — få bära en del av den skuld, som egentligen borde drabba människorna. Och säkerligen har det även inträffat, att underbemanning varit anledning till olyckor, som vid sjöförklaringens avgivande skyllts på naturmakterna. Det är mänskligt, att så sker.

Jag har för övrigt om denna sak talat med en advokat, som har mycket stora erfarenheter i sjörättsmål. Jag framhöll för honom, att enligt statistiken det icke kan påvisas några fall, då sjöolyckor direkt försakats av underbemanning. Han sade då: »Det är möjligt, att detta icke kan bevisas. Men jag har i flera

fall, då sjöolycka inträffat, fått den bestämda uppfattningen, att den egentliga orsaken till olyckan just varit underbemanning, ehuru det varit omöjligt att leda detta i bevis». Vi få komma ihåg, att befälhavaren är ansvarig för att underbemanning icke föreligger. Han behöver icke vara någon särskilt dålig människa för att han vid sjöförklaringen söker visa, att han gjort vad han kunnat för att undvika olycka och att bemanningen varit tillfredsställande. Och besättningen torde i regel vara benägen att instämma i vad befälhavaren säger.

Vad beträffar frågan, huruvida underbemanning förekommer eller ej, ber jag slutligen att få återopa ett uttalande av Sveriges fartygsbefälsförening. Denna förening omfattar över 90 % av vårt examinerade fartygsbefäl och räknar omkring 2,400 medlemmar, vilka alla med få undantag äro i aktiv tjänst. Man kan icke förneka, att en sådan sammanslutning representerar en mycket stor fond av erfarenhet på detta område. I ett utlåtande av denna förening heter det, att medlemmarnas »vunna erfarenhet omfattar för de allra flesta något, för många ett flertal tillfällen, då liv och egendom äventyrats genom för fåtalig eller otillräckligt yrkesutbildad bemanning».

Med stöd av de uttalanden, jag nu anført, vågar jag säga, att det kan anses konstaterat, att de nuvarande bemanningsförhållandena i vårt land lämna rum för anmärkning, mindre kanske i fråga om bemanningspersonalens storlek inalles än i fråga om antalet för sitt arbete fullt kvalificerade sjömän.

Om detta nu är fallet, så uppstår den andra fråga, som man här måste besvara, nämligen denna: huru skall detta missförhållande på lämpligaste sätt avhjälpas? I vår gällande lagstiftning tillämpas som bekant följande system. I sjölagen stadgas helt generellt, att fartyg skall vara bemannat på ett betryggande sätt. Därtill anknutes sedan en rad bestämmelser dels av mera allmänt och dels av mera speciellt innehåll, som i vissa, men ej på långt när alla avseenden verka reglerande. Vidare ha vi vissa bestämmelser i arbetstidslagen och i sjömanslagen samt en särskild förordning angående läkarbetyg i fråga om sjömans kroppsbekaffenhet o. s. v. Slutligen ha vi föreskrifter, som säga, att fartygsinspektörerna, sjömanshusombudsmännen samt, på utrikes ort, konsulerna skola under kommerskollegii överinseende kontrollera, att fartygen äro behörigt bemannade. Men de, på vilka denna tillsyn i främsta rummet och tyngst vilar, äro befälhavarna. Befälhavaren skall alltid svara för att det fartyg, han för, är behörigen bemannat. Det system, som nu tillämpas, får av skeppstjänstkommittéerna det betyg, som jag nyss läst upp, nämligen att dessa bestämmelser icke varit nog verksamma att åstadkomma någon fullständig eller ens mera väsentlig förbättring av de missförhållanden i bemanningshänseende, som konstaterades år 1910. I stället för detta system föreslog nu kommittén år 1920, att man skulle söka direkt i lag fastställa, vad som är i ena eller andra avseendet erforderligt i bemanningshänseende, d. v. s. uppgöra en s. k. bemanningskala. Kommittén bestod utslutande av folk med erfarenhet på sjöfartens område, och dess medlemmar voro eniga med ett undantag, nämligen rederinäringens representant, kapten Nordborg. Han kände sig icke övertygad om lämpligheten av att föreslå en bemanningsskala. Han ville åtminstone, sade han, att ett eventuellt förslag om bemanningsskala skulle framställas endast i samförstånd med de ledande sjöfartsnationerna eller åtminstone med våra nordiska grannar. Ett sådant uttalande av denne reservant har naturligtvis sin betydelse såsom utgörande ett uttryck för en ganska utbredd mening inom rederikretsar. Men nog får man väl ändå medge, att de samfälliga uttalandena av kommitténs övriga ledamöter samt olika intressegrupper på detta område väga tyngre.

Om någon särskild intressegrupp på sjöfartens område mer än andra bör vara i stånd att i denna fråga avgiva ett tämligen opartiskt och sakkunnigt

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

omdöme, så är det väl befälet. Befälet kan å ena sidan icke fränkännas en mycket stor erfarenhet och kan å andra sidan icke ens misstänkas för att vilja genom sina förslag i detta avseende bereda några medel för en ensidig fackföreningspolitik gentemot sjöfartskapitalet. Vad säger då befälet? Jo, i det förut av mig åberopade uttalandet av Sveriges fartygsbefälsförening säges det i frågan om huruvida en bemanningsskala bör antagas eller ej, bland annat, följande: »Inom hela denna sammanslutning råder en på erfarenhet grundad fast övertygelse icke allenast att en bemanningslag för svenska fartyg är av stort behov påkallad utan även att en sådan kan och bör komma till stånd utan att avvakta gemensamhet med grannländerna, vilket skulle vålla ett uppskov med för sjöfartssäkerheten betänkliga följder.» Vidare heter det: »Befälsföreningen vill såsom sin bestämda övertygelse uttala, att underbemanning av svenska handelsfartyg allt framgent är att befara, och att intet annat fullt verksamt medel finnes att förekomma sådant med därav följande risker för liv och egendom än en bemanningslag med genomförd skala, så i fråga om antal som om yrkesutbildning.» Och till sist uttalar befälsföreningen: »Genom att lagfästa större användning å svenska fartyg av fullt befarna och i förhållande därtill av mindre yrkesutbildade sjömän skulle en bemanningslag enligt föreningens övertygelse kunna i icke ringa mån verka till minskning av den beklagliga emigration av våra dugligaste svenska sjömän, som länge ägt rum med för sjöfartssäkerheten menliga följder.»

Det förefaller därför, som om en lagstiftning i denna riktning icke enbart skulle vara till skada, såsom herr Olsson i Kalmar nyss sökte ådagalägga. Utan man kan även från rederinäringens egen synpunkt säga, att underlåtenhet att här vidtaga nödiga åtgärder kan straffa sig genom ekonomiska olägenheter för vederbörande själva.

Detta uttalande av Sveriges fartygsbefälsförening, av vilket jag nu läst upp några stycken, avgavs år 1916. Man kan möjligen göra den frågan, om befälsföreningen fortfarande står kvar på samma ståndpunkt. I det avseendet vill jag till sist läsa upp en resolution, som enhälligt antagits av denna förening i februari månad i år. I denna resolution heter det bland annat: »Föreningen ansluter sig helt till de i motionen — d. v. s. den här föreliggande motionen — »upptagna föreskrifterna, vilka överensstämma med de av skeppstjänstkommitterade på sin tid framlagda förslag till bemanningslag. Ingen kan bättre än befälet ombord bedöma bemanningens effektivitet. Ingen har heller en så svår ställning vid ofullständig bemanning som befälet. Då befälhavaren därjämte enligt sjölagen är juridiskt ansvarig för bemanningens effektivitet men på grund av kända anledningar icke alltid kan erhålla den sammansättning och storlek av manskapet, som han anser sig behöva i säkerhetens intresse, är det ett verkligt behov, att normerande föreskrifter för bemanningen utfärdas.»

Dessa uttalanden av skeppstjänstkommitterade och av fartygsbefälsföreningen väga, såvitt jag förstår att bedöma, synnerligen tungt. Däremot medger jag, att det lagförslag, som kommittén har avlämnat och som motionärerna nu med få ändringar framlagt, lämnar rum för anmärkningar. Utskottet har därför icke heller kunnat förorda förslaget i dess nuvarande lydelse. Såvitt utskottet kunnat intränga i saken, bör det vara möjligt att fylla behovet av en bemanningslag genom mindre detaljerade och mindre komplicerade bestämmelser i ett och annat avseende, än föreliggande förslag innehåller. En fordran, som i främsta rummet måste ställas på en bemanningslag, är naturligtvis, att den skall vara smidig och skall kunna utan svårighet anpassas för olika fall. För sådant ändamål är det nödvändigt, att den innehåller olika bestämmelser för olika klasser av fartyg, för segelfartyg och maskindrivna fartyg, samt olika bestämmelser för fartyg av olika storlek o. s. v. En viss grad av detaljering är således ofrånkomlig. Men det är inte nog med att själva förordningen är elastisk. Det fordras

också, att den lätt skall kunna ändras. Det är riktigt, såsom anmärkts, att här kunna införas arbetsbesparande metoder och tekniska förbättringar i sjöfarten samt att sådana förändringar kunna medföra, att man kan undvara en del av den arbetskraft, som förut varit nödvändig. Det är då lämpligt, att förordningen i det avseendet ändras. Det är därför utskottet har ansett sig böra förorda, att den behöfliga förordningen utfärdas av Kungl. Maj:t. Men naturligtvis utesluter icke det, att riksdagen får tillfälle att yttra sig över det första förslaget. Slutligen är det i detta avseende också nödvändigt att lämna möjlighet till dispens, att meddelas antingen av Kungl. Maj:t eller av den högsta tillsynsmyndigheten.

Jag anser mig således, herr talman, med vad jag nu sagt hava konstaterat att här föreligger underbemanning i vissa fall inom den svenska handelsflottan. Det torde vidare få anses vara klart utan närmare bevisning, att underbemanning utgör en fara icke endast för besättningarna och passagerarna utan även för befraktarna, för försäkringsgivarna och för rederierna själva. För att avhjälpa denna olägenhet finns det icke något säkrare medel än en effektiv på samma gång som elastisk bemanningsförordning. En sådan bör därför enligt utskottets förmenande komma till stånd. Om så sker, är det min övertygelse, att den icke kommer att i avsevärd mån bekräfta de farhågor, som här uttalats i fråga om en dylik lagstiftning. Jag vill för övrigt i det sammanhanget göra en liten erinran. När man så kraftigt, som särskilt herr Olsson i Kalmar gjorde, uttalar sig emot bemanningslagen, så bör man betänka, att dessa invändningar träffa redan nu gällande lag. I sjölagen står nämligen, att fartyg skall vara behörigen bemannat. Om denna bestämmelse verkligen efterleves, så ger den i själva verket herr Olsson och de med honom i denna fråga liktänkande anledning till lika befogade klagomål, som en i detalj genomförd bemanningsskala skulle göra. Ty vad denna skall gå ut på är just att garantera, att sjölagens nuvarande generella föreskrift, att fartyg skall vara behörigen bemannat, också kommer till tillämpning. Det är således i själva verket här inte fråga om annat än att bereda full kraft åt en bestämmelse, om vilken statsmakterna för många år sedan ha förenat sig. En överarbetning av skeppstjänstkommitterades förslag för ernående av detta mål torde således vara erforderlig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nylander: Herr förste vice talman! Det hade varit min avsikt att mera ingående söka bemöta såväl utskottets utlåtande som det anförande, utskottets ärade ordförande nyss haft. Men då jag erfar, att första kammaren med stor majoritet avslagit utskottets hemställan, saknar jag anledning att mera i detalj ingå på ett sådant bemötande.

Jag vill emellertid gentemot utskottets ärade ordförande, som gjorde sig till tolk för de synpunkter, vilka framförts av fartygsbefälsföreningen, framhålla, att dessa synpunkter blivit på ett enligt min uppfattning tungt vägande sätt bemötta av kommerskollegium i dess utlåtande. Jag vill endast erinra om det faktum, som utskottets ordförande själv berörde, nämligen att »vid den årliga av sakkunnig verkställda granskningen och bearbetningen av samtliga till collegium inkomna rapporter och protokoll angående sjöförhör eller sjöförklaring i anledning av svenska fartyg drabbade sjöolyckor åtminstone under senare tid icke påträffats något fall, då underbemanning av det ena eller andra slaget kunnat anses vara orsak till dylik olycka».

Jag vill för övrigt icke ingå på kommerskollegii övriga, tungt vägande skäl mot denna föreslagna nya tvångströja för vår rederinäring, ty annat än en tvångströja är detta sannerligen ej. Jag vill endast erinra om, att förslaget, om det

*Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)*

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

realiseras, kan komma att bli till direkt skada, ej endast ekonomiskt utan även ur annan synpunkt. Kommerskollegium erinrar nämligen om, att en sådan bindande lag skulle kunna minska viljan och strävandena hos redarna att, som nu är fallet, införa tekniska förbättringar och därigenom kunna minska personalen och göra konkurrenskraften större. Var och en, som haft tillfälle att följa vår industri och sjöfart under senare år, vet, vilket ofantligt arbete är nedlagt på att genom tekniska förbättringar, genom minskad arbetskraft etc. kunna höja konkurrenskraften. Detta är av särskild betydelse i en näring av så internationell prägel och med så omfattande internationell konkurrens som den svenska sjöfarten. Visserligen säges häremot att man kan genom dispenser lätt undvika de här berörda nackdelarna. Men jag måste säga att om det är meningen att uppmuntra dessa strävanden genom löfte om dispenser, då är lagstiftningen inne på felaktig väg åtminstone enligt min åsikt. Jag kan ej annat än hysa de allvarligaste betänkligheter — och jag hoppas att denna kammare gör det liksom första kammaren — mot ett antagande av det föreliggande utskottsförslaget. Vår sjöfart har sannerligen haft att kämpa mot så stora svårigheter och är fortfarande i sådan tryckt situation i konkurrensavseende, att det skulle vara till allra största nackdel, om man nu beslöte en sådan skrivelse, ty därigenom komme man alldeles säkert att oroa näringen. Och det har man gjort här i riksdagen, tyvärr, titt och tätt. Man skrämmer folk från att ekonomiskt intressera sig i sjöfartsnäringen, och därigenom minskar man också förutsättningarna för en god ekonomisk situation för alla, som äro inom sjöfartsnäringen anställda eller komma att där anställas. Herr Olsson har med fog erinrat om de många sysslolösa sjömän, som för närvarande finnas. Det är ej säkert, att om vi ej förut behandlat vår sjöfart på ett sådant sätt, vi nu haft så många arbetslösa. Det är en synpunkt, som man bör anlägga, när denna fråga skall avgöras.

Nu säger man visserligen, att det endast är fråga om en skrivelse. Men, mina herrar, en skrivelse binder dock riksdagen, och det vill jag ej vara med om.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till herr Hederstiernas m. fl. reservation.

Fröken Wellin: Herr talman! Efter den utgång, som frågan fått i första kammaren, skulle jag kunnat avstå från att yttra mig, och jag skulle även ha gjort det, om det icke för mig varit ett behov att få instämna i den protest, som här uttalats av fru Östlund i fråga om den moraliska dom, som i detta sammanhang fällts över flera tusental svenska kvinnor.

Men eftersom jag har ordet, skall jag icke stanna vid att instämna i vad fru Östlund här yttrat utan också något taga upp motionernas innehåll i fråga om kvinnorna och avsikten att utestänga dem från ett arbetsområde, som de under årtionden ha ansetts berättigade att intaga. Och jag måste uttrycka min förundran över, att ett sådant förslag kunnat komma från dem, som förra året biträdde förslaget om behörighetslagen, som ju avsåg att ge åt de bildade kvinnorna garanti för deras rätt att beklåda statliga ämbeten. Samma riksdagsledamöter, som kunnat vara med om detta beslut, vilja nu främtaga en stor grupp av arbetarklassens kvinnor ett arbetsområde, som sedan gammalt har tillhört dem.

Nu måste man fråga sig, om det finnes skäl för en sådan åtgärd. Jag har vid samtal med representanter för de sjöfarande kvinnorna försökt att få fram några sådana, men jag har icke under dessa samtal kunnat få fram annat, än vad fru Östlund här redan anfört. De anför, dessa kvinnor, att tidigare var det en mycket låg ersättning för detta arbete, och det stod icke vidare högt i kurs. Då gjorde det ingenting, att kvinnorna hade det. Nu ha de arbetat upp dessa platser. De äro väl avlönade, och det är i ekonomiskt hänseende mycket tillfredsställande förhållanden, som råda där. Och då är man genast färdig att vilja sätta kvinnorna ur funktion.

Jag får säga, att vad som ytterligare förvånar mig i detta sammanhang, är, att detta förslag kunnat komma från arbetarpartiets män. Jag måste göra motionärerna den frågan, om det icke är orätt att nu söka tränga undan kvinnorna från detta arbetsområdet, eller från varje annat arbetsområde, som de ha skött med — jag vill säga — duglighet och flit, ett arbetsområde, som de ständigt varit vana att anse som sitt eget. Nu skulle de ju här få bekläda platserna på fartyg, som gå inom hemlandets gränser, så att säga icke på den långväga skeppsfarten, utan endast på de fartyg, som hållas här omkring i kusttrafik eller dylikt. Och likvisst skulle detta medgivande endast avse en viss övergångstid. Nu förklara de sjöfarande kvinnorna, att det arbete, som åligger dem, som gå i kustfart, det arbetet är mindre förmånligt och mera krävande än arbetet på de fartyg, som gå i långväga skeppsfart.

Jag vill säga, att naturligtvis bör tävlan vara fri och det är ingen som opponerar sig mot, att männen få tävla med kvinnorna. Det är ej annat än gott att säga om detta, och givetvis är det uppenbart, att ingen kan hindra redarna, arbetsgivarna, från att övergå till manlig kökspersonal, om de anse detta vara till fördel. Är det så, slår reformen igenom, oavsett hur kvinnorna ställa sig till den. Men vad man måste från kvinnohåll hävda, är, att tävlan skall vara fri och övergången till manlig arbetskraft vara frivillig och ej ske, som motionärerna vilja, genom kategoriska lagbestämmelser. Det måste jag säga, att detta vore, lindrigt sagt, såväl orimligt som orättvist.

Nu kunde man kanske lämnat motionerna åt sitt öde och i stället hållit sig till utskottets utlåtande. Men tyvärr får jag säga, att utskottet icke berört den detaljfråga, vid vilken jag här fäst mig, utan utgått från, att en utredning skall ske som en överarbetning av skeppstjänstkommitterades förslag. Och det är precis, som sades av utskottets ärade ordförande, det är ungefär vad motionärerna vilja. De ha hållit sig mycket noga till kommitterades förslag. Som sagt, framgår det icke av utlåtandet, var man har utskottet i den av mig förut berörda speciella frågan, och därför har man stått mycket frågande, om utskottets avsikt var att verkligen genom ett tyst godtagande av bestämmelserna i § 4 om kring-skärning av kvinnornas rätt att inneha befattning å fartyg stödja förslaget i denna del. Också har jag för min personliga del varit mycket undrande, hur utskottets ärade ordförande stode till denna fråga. Men efter den deklaration, han nu avgivit, kan jag ej annat än uttrycka glädje över den uppfattning, han kommit till. Nu måste jag säga i fråga om förslaget till utredning, att beträffande denna detalj vet man vad man har men icke vad man får. Och jag tror att det är säkrast för kvinnorna att avslå både motionerna och utskottets hemställen om utredning.

Ehuru jag således kunnat instämma i mycket av vad fru Östlund uttalat, kan jag ej instämma i det yrkande, till vilket hon kom. När jag försökt tänka mig in i frågan i dess helhet, så gott jag det kunnat, måste jag stanna vid, att jag ej kan annat än ge min anslutning i det stora hela till den av herr Hederstierna m. fl. avgivna reservationen. Och då jag anser, att den i fråga om kvinnornas ställning till saken är bäst, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde fru *Thüring*.

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Om det vore sakskalet, som finge avgöra denna fråga i den svenska riksdagen, om den grupp, som det här gäller, hade en representation här, som svarade mot dess medlemsantal, skulle denna lagstiftning ha varit genomförd för länge sedan. Men det är så sorgligt beställt, att sjöfolket, där bara manskapskategorierna uppgå till 26,000 man, icke har någon representation i Sveriges riksdag, utan att det blir en ren

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

sinkadus, om det skall finnas någon, som verkligen känner och förstår dess behov eller icke. Därför skulle jag vid en eventuell revision av vallagen till riksdagen vara villig att gå med på, att man avsatte ett visst antal platser, som sedan riksdagen kompletterade sig själv med genom val inom representeranter för denna specialgrupp. Det är, tror jag, det enda sättet att verkligen få en representation och tillbörligt beaktande för denna medborgargrupp i riksdagen.

Det är ingalunda så, som handelsministern och alla högertidningarna vilja göra gällande, att man håller på att lagstifta ihjäl den svenska sjöfarten, utan motsatsen är i själva verket fallet. Hela den lagstiftning, som skett under de sista tio åren, har icke medfört några nämnvärda fördelar för manskapet, utan den viktigaste delen av denna lagstiftning, den som tillkom år 1914 i sjösäkerhetens intresse, avsåg mera att gardera assurancesbolagen än att gardera manskapet. När jag i min motion har gått ut från, att denna lagstiftning skall göras till civillag och icke utfärdas som en Kungl. Maj:ts förordning, så har det skett därför, att jag är mycket skeptisk gentemot värdet av kungl. förordningar. Sjätte kapitlet i 1914 års förordning, det som handlar om bostäder för manskap, det, som var det enda, som skulle givit manskapet någon fördel, är ännu icke i kraft, beroende därpå, att kommerskollegium och tjänstemännen i vederbörande departement behärska situationen så fullständigt, att det icke lyckats att få det omsatt i praktiken, det som riksdagen var med på 1914, och det menar jag är tillräckligt skäl för, att man går in på den linjen att göra denna lagstiftning till civillag.

Nu har första kammaren fällt förslaget. Men det är jag ganska säker om, att första kammaren icke skulle ha gjort, om där hade funnits en representation, som känt till de förhållanden, som här äro rådande. Vid alla de föregående tillfällen, när jag uppträtt här i kammaren i en sjölagstiftningsfråga, har jag alltid känt mig mera som representant för en viss grupp av de sjöfarande, men i dag kan jag säga, att jag bakom de krav, som äro framförda i motionen, har samlat alla, från den första jungmannen och till den sista skepparen. Befälhavarna äro fullkomligt ense om och ha på möten i Göteborg, Hälsingborg, Malmö och Stockholm m. fl. städer gått med på och yrkat bifall till denna motion. Varför göra befälhavarna det? Jo, det är ganska naturligt, därför att de sitta i en så oerhört svår mellanställning och äro med nuvarande torftiga bestämmelser på området utlämnade på nåd och onåd åt redarnas godtycke.

Så kommer kommerskollegium och säger: »Under senare tid har det icke bevisats, att en sjöolycka har hänt på grund av underbemanning.» Vad vet kommerskollegium om den saken? Kommerskollegium har intet annat att stöda sig på än sjöförklaringarna, och den kapten är ännu icke född, tror jag, som i en sjöförklaring skulle gå och taga på sig skulden, med den form lagstiftningen nu har, och säga, att han hade underbemannat båten, och därför inträffade olyckan. För det första skulle han illa tillvarataga redarens intressen, och för det andra skulle han icke få anställning hos något svenskt rederi sedermera. Då förstå ledamöterna av denna kammare, att det är icke rimligt att begära, att befälhavarna i sina sjöförklaringar skola lägga upp hela och fulla sanningen, även om det nu vore så, att det vore underbemanning, som vållat sjöolyckan. Det är ej att begära, att de skola kunna trampa sina egna personliga intressen så under fötterna. Men när de som kår komma tillsammans för att taga ståndpunkt till frågan, säga de, att de äro fullt och helt eniga med skeppstjänstkommitterade därom, att man bör genomföra denna lagstiftning.

Så har reservanten i kommittén, nämligen kapten Nordborg, blivit åberopad här flera gånger. Jag skall då be att få slå ihjäl kapten Nordborg från 1920 med kapten Nordborg från 1910. 1910 var han i tillfälle att avge yttrande

över sjösäkerhetskommitténs betänkande. Då var det i egenskap av befälhavare och representant för befälhavare. Vad säger han då? Jo, han säger: »Det synes, som om innebörden i 6 § icke fullständigt uppfattats. Vad utrustning beträffar, äro alla rimliga anspråk uppfyllda, angående 'behörigen bemannat' är däremot mycket att säga. Uttrycket är i sig självt mycket bra, ty det kan aldrig frångås, att därmed menas, att tillräcklig besättning skall finnas för att efter valindeling kunna uppfylla de bestämmelser som både i lag och av assurancesällskapen föreskrivas samt dessutom folk nog för att underhålla fartyget, som eljest icke är behörigen utrustat. Mycket omfattande bestämmelser föreslås för att kontrollera den obehöriga utrustningen, oegentligt är då, att den icke på samma ställe omnämnda bemanningen tillförsäkras en liknande kontroll. Att åberopa, att inga andra länder hava bemanningsskala är icke nog, eller att svenska fartyg äro väl bemannade.

Beträffande andra, så tyckas de i alla fall vara före på detta område, ty i betänkandets bifogade översikt av utländsk sjöfartssäkerhetslagstiftning framgår, att början i dessa länder gjorts, varför troligen steget tages fullt ut vid nästa revision av deras sjölagar.

Med nutidens stora konkurrens inom sjöfarten frestas mången redare att, genom inknappande av fartygens besättningar, förskaffa sig och knorrande aktieägare en större utdelning. Är befälhavaren en stor delägare i fartyget, kan även ett liknande förhållande uppstå.

Många exempel lära nog kunna framletas i Sverige såsom prov på otillräcklig bemanning, och det närmast till hands liggande är, att styrmännen i en stor del svenska fartyg få arbeta med grövre göromål ombord mera än någon av den övriga besättningen o. s. v.»

Sedan skall jag bara citera slutet i denna skrivelse: »Skulle någon nu kunna påvisa, att en bemanningslag skulle vara till skada för vårt land, så hänvisar jag till kommitténs yttrande, att bemanningen i svenska fartyg är lika god som i utländska. Under sådana förhållanden kan det ju ej vara till skada att få denna bemanningsskala, då ej många komma att beröras av densamma, men däremot bör det vara var och en angeläget att tvinga de få återstående, som hänsynslöst använda sig av bristen på bestämmelser till att nödtorftigt bemanna sina fartyg, ty alla veta, att det är omöjligt för befälet att bestämma besättningens storlek.»

Jag tycker, att kapten Nordborg från 1910 är en vida mera sympatisk personlighet än kapten Nordborg från 1920, men det är ett utmärkt exempel på hurusom den nerv är starkast, som går till plänboken, liksom hela den presskampanj, som förts i vinter, är ett bevis på den satsens riktighet. Jag har icke på länge sett en så ihärdig presskampanj som den, som förts mot denna motion. Ty i nummer efter nummer av högerns och även liberala tidningar, som jag fått tag på, har man ältat denna fråga och gång på gång påvisat, hur den skulle ställa oss sämre i den internationella konkurrensen. Om de velat titta på den utredning, som skeppstjänstkommittén gjort, och de tabeller, som äro bifogade densamma, skulle de funnit, att det praktiskt taget icke skulle medföra några förändringar för den stora huvuddelen av våra fartyg, men bemanningslagen skulle klämma åt några fähundar, som gå med för liten bemanning på sina fartyg.

Sedan säger man, att denna lag skulle göra oss så illa ställda i konkurrensen med utlandet. Hur skulle den kunna göra det? Norge har precis denna lag, nästan ordagrant, sedan 1918, och finge vi de bestämmelser, som utfärdats av Englands board of trade, tillämpade på svenska fartyg, så skulle det svenska sjöfolket mottaga dem med förtjusning. Ehuru man i Tyskland icke har någon genomförd lag, ha dock vederbörande myndigheter gjort upp vissa minimisatser, som icke få underskridas. Enligt dem får icke ett fartyg på 700 ton gå ut med

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

mindre däcksbemanning än 6 man plus befälet, men icke har man hos oss 6 man på alla fartyg med den storleken, utan ofta 4—5 man.

Så säger herr Nylander, att tekniska förbättringar bör det kunna tagas hänsyn till, så att man får ned manskapets antal, när man genom tekniska förbättringar gjort det möjligt. Jag vill säga herr Nylander, att det finnes inga tekniska förbättringar för däcksbemanningens vidkommande, som skulle kunna åstadkomma sänkning av manskapets antal på den alldeles övervägande delen av våra fartyg av den enkla orsaken, att man icke kan göra en maskin, som håller utkik eller står till rors. Dessutom är det att märka, när man kommer upp i en storleksklass, där det kräves mer än 6 man — och alla äro eniga om att 6 man på däck på ett fartyg är det minsta, ty det möjliggör endast 3 man på vardera vakten, och det blir 12 timmars arbetsdag. — Vidare är det så på större fartyg, att underhåll av fartyg, rostknackning, renhållning och sådant som hänger ihop med det, är det av stor betydelse att få utfört av fartygets besättning. Det måste betecknas såsom en stor fördel för rederiet och fartyget, att detta arbete utföres av manskapet om bord på fartyget, av besättningen, och icke i dockor eller av verkstäder i land. Jag är säker på, att om det arbete för fartygs underhåll, som nu utföres av besättningen, skulle överflyttas till verkstäder och folk från land, skulle det öka kostnaderna ganska väsentligt. Men även om man förbättrar vinscherna om bord på en lastbåt, så har jag icke kunnat träffa på någon lastbåt, där man gjort så fina vinschar, att man kan undvara manskap till dem. Talet om tekniska förbättringar och möjligheten att därigenom sänka manskapets antal är, vad rör däcksmanskapet, fullkomligt obefogat, och det visar bara, att herr Nylander icke begriper den sak han talar om. När det däremot gäller förhållandena i eldrummet, skall jag villigt medgiva, att om man övergår från kol- till oljeeldning, kan man vidtaga en viss inskränkning av manskapets antal, men det ha vi förutsett. Det är förutsett i det lagförslag, som föreligger, att man skall taga hänsyn till detta. Dessutom är det tänkt, att kommerskollegium skulle ha frihet i de fall, där det vore av nytta, att gå in för en ändring med hänsyn till tekniska förbättringar, som kunna utfinnas för fartygs vidkommande.

Det är som sagt icke mycket lönt att resonera om saken, sedan första kammaren har fällt den. Jag beklagar ju, att det har skett, men det lovar jag, att vi skola komma igen och komma igen på ett sådant sätt, att även första kammaren skall vara tvungen att visa större hänsyn än som hittills skett. Det är så, att vi leva i synnerligen hög grad i organisationens tidevarv, och det vi icke kunna få genom lagstiftning komma vi att taga med hjälp av organisationen. Då kan det hända att någon liten del av området, som organisationen icke behärskar, blir oregerat, men det kan ju ej hjälpas då. Ett steg framåt vore det, om svenska riksdagen ginge in för detta, och det vore ett steg framåt, som icke skulle göra den svenska sjöfarten mindre konkurrenskraftig gentemot den utländska sjöfarten. Det reses nog inom flera utländska handelsmariner invändningar mot det sätt, på vilket den svenska sjöfarten konkurrerar med den utländska sjöfarten, men det skulle föra för långt att taga upp hela det resonemanget. Jag skall därför inskränka mig till vad jag sagt och endast tillägga något i anledning av de yttranden, som fru Östlund och fröken Wellin haft, och delvis även i anledning av vad herr Pettersson i Södertälje sagt.

Det gäller min ståndpunkt till frågan om kvinnors anställning om bord på fartyg. Jag vill då säga till fru Östlund det, att fru Östlund citerade kanske inte så riktigt rättvist, som man kunnat begära, ty vad är det skeppstjänstkommittén har sagt och vad har jag sagt i motionen? Jo, skeppstjänstkommittén har refererat till de yttranden, som ha inkommit, och sagt: »I allmänhet har man ej sökt närmare bestyrka kvinnans olämplighet till sjöss, utan inskränkt sig till att utan vidare yrka på den kvinnliga kökspersonalens avskaffande. Dock

*Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)*

föreligga även åtskilliga yttranden med angivande av skäl för vidtagande av åtgärder i sådant syfte. Sälunda har bland annat anförts, att en stor del av de kvinnor, som finnas anställda om bord, ofta äro moraliskt undermåliga och därigenom inverka menligt på förhållandena om bord samt bidraga till att skada det svenska sjömansyrkets anseende, särskilt i utlandet.»

Nu har jag under sex år varit sjöman, seglat för om masten, och har litet erfarenhet om det, och jag måste säga, att jag av rent personliga och praktiska hänsyn instämmer med skeppstjänstkommittén i dess motivering, även om jag är fullt på det klara med att jag därmed i viss mån kränker likställighetsprincipen, men den principen ha vi redan kränkt genom en annan lagstiftning, som arbetarnas representanter förnämligast gjort sig till tolk för, nämligen frågan om kvinnornas avstängning från industriellt nattarbete. Och jag är säker på att om kvinnorna själva finge regera, skulle de rasera en lagstiftning, som vi betrakta såsom ett av de största framstegen vi gjort på det sociala lagstiftningsområdet.

Jag vill icke därmed på något sätt säga, att jag är fientlig mot kvinnorna, fastän jag av praktiska skäl gått med på den motivering och ståndpunkt, som skeppstjänstkommittén har intagit. För resten är sjöfolket i allmänhet så känt för att älska kvinnorna, att det borde väga något, när det nästan fullkomligt enigt går på den linjen. Det borde vara, om något, ett tungt vägande skäl att gå till mötes dem i deras krav. Men jag skall villigt gå med på alla övergångsbestämmelser, som behövas för att icke den nuvarande personalen om bord på fartygen skall bli kränkt på något sätt i sina rättigheter. För resten kan jag säga, att redan nu är det en mycket stark utveckling hän mot manlig kökspersonal, en utveckling som är beroende på att manskapet kräver av redarna, att de skola hava endast manlig personal.

Ja, det kunde hava varit ganska mycket att tillägga, men när frågan redan är avgjord av första kammaren och den ligger som den gör, skall jag inskränka mig, herr talman, till att yrka bifall till utskottets hemställan, då jag förstår, att det är fullkomligt uteslutet att få bifall till motionen.

Herr Lithander: Herr talman! Den siste ärade talaren började sitt anförande med att säga, att sjömännen sakna representanter i den svenska riksdagen. Jag har nyss åhört ett mycket varmt försvar för deras sak i första kammaren, och han själv är, synes det mig, bästa beviset för att han vederlagt det han här påstått. Han för alltid med värme sjöfolkets talan, och de sakna således icke en målsman, som för fram deras synpunkter. Han har också sagt, att han ämnar komma tillbaka, och vi behöva alltså icke hysa någon oro i den vägen.

Sjömännens talan föres här och i medkammaren med värme och känsla. Han sade emellertid, att den lagstiftning, som har skett, har varit avsedd att skydda assurancesbolagen men icke sjömännen. Jag tror, att han gör sig där skyldig till någon överdrift, ty det är sannerligen icke enbart omsorgen om de kapitalvärden vi ha, som legat till grund för den lagstiftningen, utan det är också i hög grad omsorgen om manskapet, som föranlett densamma.

Utskottets ärade ordförande berörde frågan om underbemanning. Jag kunde icke fatta, att hans anförande utgjorde något direkt belägg för att så är fallet. Det har redan pekats på att om det föreligger underbemanning, har man i första hand sjömanshusombudsmannen som kan gripa in, och man har vidare fartygsinspektören såsom representant för kommerskollegium, vidare befälhavaren och i utländsk hamn konsuln. Jag ber emellertid att särskilt få fästa uppmärksamheten på, att det finnes en mycket stark organisation för sjömännen, och jag är övertygad om att, om missgrepp förekommit, skulle den icke under-

Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)

låtitt att påpeka det. Bästa beviset för att det icke förekommit något anmärkningsvärt är, att vi icke haft något exempel på några verkliga olägenheter.

Vidare sade den siste ärade talaren, att han icke på många år sett en så kraftig presskampanj som den, som förts mot nu föreslagna bestämmelser, men därom är dock intet att säga, då de, som det här gäller, inse farorna för sjöfarten och dess utveckling, och det är omsorgen icke minst om sjömännen, vilka skola hava sin utkomst av yrket, som dikterat deras strävan att man icke skall fatta ett beslut, som enligt deras mening är skadligt. Jag vill bestämt protestera mot påståendena från herr Lövgren och andra håll, att de strävanden, som här göras från dem på motsatt håll, icke äro dikterade av omsorgen för personalen.

Herr Nylander fick nyss veta, att han icke begrep sig på vinschar och talaren berörde därefter anordningarna i eldrummet. Jag har redan för många år sedan fått ett starkt intryck av under vilka svåra förhållanden eldarna leva. Jag har sökt konstruera något, som skulle råda bot på det, men det har icke lyckats. Jag vet icke, om det är riktigt att säga till herr Nylander, att han icke begriper sig på vinschar, men om herr Lövgren sagt, att jag icke förstår mig på tekniken, så är det riktigt. Men vad som icke är riktigt är i varje fall att påstå, att vi skulle sakna känsla för dem, som arbeta under dessa svåra förhållanden. Den tror jag vara förefintlig i mycket hög grad även ibland dem, som ha en annan uppfattning än den siste ärade talaren. Det är nog ofta så, att yrkanden, som liksom nu komma fram motionsvis, framföras i den bästa avsikt att gagna, men ha en annan verkan än man ifrån början avsett. Och när vi nu tro, att det, som här är avsett att gagna de svenska sjömännen, i verkligheten skadar dem, därigenom att det försvårar tävlan för våra fartyg med andras, anse vi, att det varit vår plikt att gå fram med det yrkande som vi gjort.

Det har sedan framhållits, att man icke bör försvåra sjöfarten under depressionstider. Jag skall be att få ge ett belägg för att man verkligen kan tala om depressionstider inom sjöfarten, och att man kanske därför bör vara något försiktig, när man går fram med ett förslag till en lagstiftning, som man tror ännu mer skall öka svårigheterna för den sjöfart, som för närvarande bedrivs. Det är i alla fall så, att från tonnagebrist har man kommit fram till tonnageöverskott. Man har svårt att hålla fartygen i gång, och detta återspeglas i viss mån av de siffror, som jag skall be att få anföra till protokollet. De äro belysande nog för läget inom sjöfarten, när man hör, att aktier i t. ex. A.-B. Svensk-Amerika-Mexiko-linjen, som nominellt ha ett värde av 1,000 kronor, ha f. n. ett marknadsvärde av 250 kronor, A.-B. Sv. Ostasiatiska Kompaniet ett nominellt värde av 1,000 kronor och marknadsvärde 600 kronor, Förnyade Ångfartygsab. Göta nominellt 1,000 kronor och marknadsvärde 300 kronor, Göta Kanal I klass nominellt 150 kronor och marknadsvärde 60 kronor, Rederi-A.-B. Svenska Lloyd nominellt 100 kronor och marknadsvärde 28 kronor, Rederi-A.-B. Sverige-Nordamerika nominellt 100 kronor och marknadsvärde 75 kronor — det är i alla fall en av våra ekonomiskt bättre linjer — och Rederi-A.-B. Transatlantic nominellt 100 kronor och marknadsvärde 24 kronor. Det förefaller mig sålunda, som om tidpunkten att träffa bestämmelser, som ytterligare minska möjligheterna för dessa linjer, såvitt det gäller utländsk sjöfart, att tävla med andra, är icke lyckligt vald.

Jag skall, herr talman, icke förlänga debatten. Jag kan ansluta mig fullt och helt till det utmärkta och varmhjärtade anförande, som hölls av herr Valearius Olsson i Kalmar, och ber, herr talman, att för mitt vidkommande få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som de föreliggande motionerna.

Herr Nylander: I anledning av herr Lövgrens lilla attack mot mig vill jag säga, att jag visserligen icke såsom han varit sjöman men i alla fall sedan

många år haft och fortfarande har nog så mycket med sjöfarten att göra, så att jag verkligen dristade mig att göra de uttalanden, som jag här gjort. Herr Lövgren torde också bemärka, att jag icke yttrade mig, när det gällde de tekniska åtgärderna, endast om däckspersonalen, utan jag yttrade mig om personalen i dess helhet, och i den punkten gav ju herr Lövgren mig alldeles rätt, när han talade om besparing av arbetskraft vid övergång från kol- till oljeeldning.

Det var emellertid icke för att säga detta, som jag, herr talman, begärde ordet, utan det var endast för att få ändra mitt yrkande. Genom detta skulle nämligen uppkomma tre yrkanden och kanske ett fjärde ifrån de reservanter, som ännu icke uttalat sig. För att undvika detta ber jag att få återtaga mitt yrkande och i stället yrka bifall till den hemställan, som gjorts av herr Olsson i Kalmar, nämligen avslag på såväl utskottets förslag som de föreliggande motionerna.

Fröken *Wellin* instämde häruti.

Fru Thüring: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då jag förut instämde i fröken Wellins yttrande, berodde detta därpå, att jag icke uppfattade hennes yrkande. Jag instämde endast i hennes anförande visavi kvinnorna och icke i det yrkande, som hon gjorde, och jag skall därför be att få taga tillbaka mitt instämmande.

Medan jag nu har ordet, vill jag även säga ett par ord med anledning av herr Lövgrens anförande. Han gjorde gällande, att det skulle vara fördelaktigt för oss kvinnor med lagbestämmelser, som kanske i viss mån skulle gå ut på att bereda skydd för kvinnorna, och han drog därvid upp en jämförelse mellan lagbestämmelser om förbud mot kvinnors nattarbete och det föreliggande lagförslaget. Åtminstone jag för min del vill säga, att vi kvinnor, åtminstone många av oss, ha reagerat emot särlagar på alla områden, således även när det gäller nattarbete, och vi reagera emot särlagar på detta område, därför att vi anse, att det bör icke i ett demokratiskt samhällssystem vara en särskild lagstiftning för kvinnor och en särskild lagstiftning för män, ty vi äro ju där alla medborgare och alla lika. När riksdagen år 1922 behandlade förslaget om förbudsomröstning, tillät jag mig på samma sätt att protestera emot att kvinnornas och männens röster skulle åtskiljas. Jag för min del ansåg, att detta var ett inkräktande på kvinnornas rättigheter såsom jämlika medborgare med männen.

Det var endast detta, jag i detta sammanhang ville ha anført såsom en liten gensaga mot herr Lövgrens anförande. Jag har intet yrkande, ty i det stora hela förstår jag icke sjömanslagen, utan jag instämmer därvidlag i utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Lithander, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)*

*Om
lag angående
fartygs
bemanning
m. m.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Voteringen utvisade 92 ja mot 80 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

*Ang.
rättsskydd för
alster av
konstverk och
konstindustri.*

Härefter föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rättsskydd för alster av konsthantverk och konstindustri; och yttrade därvid:

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman, ärade kammarledamöter! Den nu föreliggande frågan har tidigare varit behandlad här i riksdagen, och de, som tagit del av utlåtandet, finna, att förra gången, vi hade denna fråga före, var det år 1919. Vid det tillfället intog jag gent emot mina utskottskamrater en avvikande ståndpunkt, och jag har även vid detta tillfälle icke i allt kunnat vara med om vad utskottet sagt. Jag kommer emellertid icke att göra något annat yrkande än vad utskottet gjort, men jag har antecknat en blank reservation och vill därför säga några ord. Särskilt då första kammaren antagit utskottsförslaget om en skrivelse med begäran om utredning och andra kammaren väl kommer att fatta ett liknande beslut samt vid sådant förhållande en utredning kommer till stånd, vill jag till protokollet hava anfört något utöver vad utskottet sagt.

Principiellt står jag på samma ståndpunkt som utskottet, att ett skydd för alster av konsthantverk och konstindustri kan vara behöfligt, men jag kan icke finna, att man, därför att man ställer sig på denna principiella ståndpunkt, bör ha rätt att så mycket, som det förefaller mig att utskottet gjort, negligera de uppfattningar, som i denna fråga förefinnas inom stora delar av vår industri. Vid det tidigare tillfälle, då denna fråga var före, hade jag den uppfattningen, att det skydd, som skulle beredas för konsthantverket och konstindustrien eller med ett gemensamt namn konstslöjden, skulle kunna bättre beredas genom mönsterskyddslagen än genom den lag, som gäller om konsthantverk och konstindustri. Jag tror, att det fortfarande är riktigt, att man tänker på att gå den vägen. Nu är det Svenska Slöjdföreningen, som närmast är intresserad av denna fråga och därför ånyo fört fram densamma. Men det är icke denna förening, som föranlett frågans framläggande i riksdagen, utan en motion, men föreningen torde väl ändå haft något att göra med denna motion. Och jag får för min del säga, att Svenska Slöjdföreningen är värd ett ärligt erkännande för det storartade arbete, som den utfört för höjande av det konstnärliga arbetet inom såväl konsthantverket som konstindustrien. Nu hade Svenska Slöjdföreningens styrelse under fjolåret gjort en framställning till regeringen med begäran om utvidgning av lagen om rätt till verk av bildande konst, så att den skulle omfatta jämväl konsthantverk och konstindustri. Såsom skäl för denna sin anhållan har styrelsen bland annat anfört, att »den svenska konstslöjden under de senaste åren nått en mycket hög nivå, men att denna konstslöjd för närvarande står fullkomligt rättslös. Särskilt hotar en stor fara härvidlag från den utländska konkurrensen.» Och så säger styrelsen vidare att t. ex. »de svenska Orreforsglasen börja vinna världsrykte, men en mindre önskvärd följd därav är, att enligt i dagspressen synliga uppgifter de österrikiska glasbruken börja tillverka 'Schweden-glas', imitation av Orreforsglasen. Denna illojala konkurrens kan med nuvarande lagstiftning icke stävjas.»

När nu Slöjdföreningens styrelse tagit detta meddelande i dagspressen såsom ett av de förnämsta skälen till att vi skulle lägga konstslöjden under den s. k.

konstverkslagen, vill jag säga — något som även finnes omnämmt i de handlingar, som stått till utskottets förfogande — att Svenska Slöjdföreningens styrelse icke rätt tolkat de bestämmelser, som gälla här. Ty enligt Bern-konventionen som, såvitt jag känner, Österrike icke ifrågasatt någon rätt att avvika ifrån, är den svenska konstslöjden skyddad i Österrike, så snart de ha en lag om sådant skydd inom eget land. När nu Svenska Slöjdföreningen med hänvisning till detta framfört behovet av en ändrad lagstiftning i vårt land, vill jag med detta fel, som styrelsen gjort sig skyldig till, bevisa eller ge ett belägg för mitt påstående, att icke konstverkslagen är den lämpliga, utan att det i stället skall vara mönsterskyddslagen, som vi skola ha att gå till, om det härvidlag skall beredas något skydd. Jag framhöll vid ett tidigare tillfälle — och jag gjorde det genom att taga med mig ett par glaspjäser hit till kammaren — huru ofantligt svårt det var att avgöra vad som egentligen var konst och vad som icke var konst, och såvitt det för mig är känt, har det också ute i världen visat sig ofantligt svårt att avgöra detta. När en utredning nu skall komma till stånd, bör man därför i stället undersöka, såsom det också framhållits från vissa håll, om icke mönsterskyddslagen, sådan den nu är, kan vara den lag, som vi skola hava eller om vi skola göra en ändring i densamma för att komma dithän man vill nå.

Sveriges Industriförbund, som också varit i tillfälle att här yttra sig, har i en skrivelse, som jag har framför mig, framfört vissa synpunkter, vilka jag för min del vill ha anförda till dagens protokoll för att de skola finnas i riksdagstrycket, när en eventuell utredning skall verkställas. Efter att hava gjort förfrågningar hos industriens målsmän om deras ståndpunkt till en sådan framställning, som Svenska Slöjdföreningen gjort, och efter att hava relaterat vad man säger inom olika industrier, anför förbundet följande: »Av den verkställda undersökningen synes det Industriförbundet otvetydigt framgå, att de av motionären omnämnda betänkligheter mot konstverkslagens utvidgning, vilka vid frågans tidigare behandling gjordes gällande, alltjämt äro för handen, om också på många håll stor förståelse förefinnes för vikten och behovet av att något rättskydd skapas för konstslöjdalster.» Förbundet ställer sig också på den sidan att det kan säga, att det är förbundets bestämda mening, att »konstslöjdens utövare böra principiellt vara berättigade till lagligt skydd i sin konstnärliga verksamhet». Vidare säger förbundet i denna skrivelse: »Om det sålunda torde stå klart, att ett visst rättsskydd beträffande konstslöjdalster måste anses befogat, återstår att avgöra på *vad sätt* detta skydd skall åstadkommas. Svenska Slöjdföreningens åsikt att skyddet borde beredas genom konstslöjdens inordnande under konstverkslagen baserar sig på den uppfattningen, att det icke funnes något skäl, varför olika rättsregler skulle vara gällande för konstslöjden och för de fria konsterna. Häremot kan dock invändas, att konstslöjden, till skillnad mot de fria konsterna, åsyftar förutom en estetisk verkan även praktisk nytta, och att nyttighetssynpunkten i regeln är övervägande. Konstslöjden är ett led i den allmänna produktionen och måste därför underkastas det ekonomiska livets lagar. Då konstnären lämnar de fria konsternas område och träder i produktionens tjänst, får det väl icke anses självklart, att han skall utan vidare där åtnjuta större och kraftigare skydd för sitt andliga arbete, än vad någon av alla de övriga därstädes verksamma kan komma i åtnjutande av för sina andliga insatser av skapande natur. Billighet och rättvisa torde snarare kräva att liksom teknikern för att vinna skydd för en gjord uppfinning måste söka patent enligt därför stadgade former, så bör också den i industriens tjänst arbetande konstnären äga att för konstverkskydds ernående på något likartat sätt anmäla hos vederbörande myndighet sitt mönster eller sin modell. Att skyddet för konstslöjdalster baseras på en utvidgning av konstverkslagens tillämpningsområde, kan följaktligen icke vara lämpligt, då ju enligt denna lag skyddet inträder automatiskt vid konst-

Ang.
rättskydd för
alster av
konstverk och
konstindustri.
(Forts.)

Ang. alstrets tillblivelse, utan att några särskilda åtgärder vidtagas från konstnärens
rättskydd för sida.»

alster av Jag skall icke trötta kammaren med att citera mera ur denna skrivelse, ty då
konstverk och skulle säkerligen många sitta och resonera så, att det hade varit bättre, att jag
konstindustri. lämnat skrivelsen till stenograferna, så att jag hade sluppit besväret att läsa upp
(Forts.) den. Jag ser, att herr Olsson i Kullenbergstorp nickar och ger sitt instämmande,
och därför skall jag icke göra det.

Nu vill jag till detta endast lägga, att när Svenska Slöjdföreningen propagerar
för ett skydd för konstnärer, förefaller det mig, som om föreningen såväl som
andra, som arbeta för samma sak, glömma bort en part, som de icke ha rätt att
glömma bort, nämligen arbetaren, medarbetaren och medhjälparen, som konstnä-
ren har. Det torde nämligen i många fall kanske icke i alla men många, vara
så, särskilt på vissa områden inom industrien, att konstnären icke är av den be-
tydelse, att han ensam kan utföra ett konstverk, utan att det är tack vare skick-
liga arbetare, skickliga medhjälpare, som det lyckas honom att komma någon
vart. Konstnären kommer med sin blyertspenna och gör några streck på ett
papper, men om han icke har skickliga arbetare till sitt förfogande, skulle han
icke kunna frambringa mycket. När man nu så eftertryckligt påyrkar, att konst-
nären har rätt att få skydd, bör det icke, när denna sak skall undersökas, för-
glömmas, att hans medhjälpare, arbetaren, i många avseenden är lika berättigad
med honom till skydd. Nu vill jag icke förfäktas den meningen, att vi skola
skriva en lag, som skall gå in för detta, men när det så starkt framhäves att
konstnären har rätt att få skydd, bör det icke förglömmas, att han har en duk-
tig medarbetare och medhjälpare i arbetaren, och att denne i många fall kan vara
lika berättigad till skydd som konstnären själv.

Ja, jag har som sagt, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till ut-
skottets hemställan, men jag har velat anföra det nu sagda för att det må tagas
i beaktande vid en eventuell utredning.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr talman! Den föregående ärade talaren
framställde visserligen icke något yrkande om avslag å utskottets hemställan,
men då hans anförande i alla fall väsentligen riktade sig emot själva den ledande
tråden i utskottets utlåtande, skall jag be att få säga ett par ord till svar.

Som kammarens ärade ledamöter behagade finna, föreslår utskottet, att riks-
dagen skall begära en utredning hos Kungl. Maj:t, dels i vilken utsträckning
konstverkslagen skall kunna bli tillämplig på alster av konstslöjd, dels i vad
mån lagen om mönsterskydd må kunna utsträckas att gälla konstslöjdsalster i
allmänhet. Utskottet har med sitt förslag velat lämna alldeles oavgjort, huru-
vida fullständigt skydd enligt bägge dessa lagar bör tillkomma konstslöjdsalster,
eller huruvida skydd bör beredas dem endast efter den ena eller den andra av
dessa lagar. Utskottet har icke tagit bestämd ståndpunkt till den frågan. Den
föregående ärade talaren tycktes emellertid vilja hävda den meningen, att utred-
ningen borde utmynna i ett förslag, att konstslöjdsalster skulle få skydd endast
enligt mönsterskyddslagen. Detta är icke utskottets mening, och jag skall därför
be att med några ord få ange skälen till utskottets ståndpunkt i detta fall.

Utskottet anser, att det väl kan tagas under överbägande att lämna konst-
slöjdsalster samma skydd, som nu bestämmes genom lagen om skydd för konst-
verk. Konstverkslagen ger skydd icke åt själva innehållet i den skapande konst-
närens verk utan åt den form, vari han klätt sin idé. Då man uppställer frågan,
om man skall utsträcka detta skydd att gälla även konstslöjdsalster, måste man
ju ha klart för sig, huruvida dessa alster verkligen också äro eller kunna vara
konstverk. Den frågan trodde jag icke vidare behöfve ställas under debatt.
Såvitt jag har kunnat finna, anser man allmänt både utomlands och här i landet,
att konstslöjdsalster mycket väl kunna vara konstverk i fullt lika hög grad som

en tavla eller en skulptur. Den omständigheten, att konstslöjdsalster tillika avse att vara nyttiga i vardagslivet, utesluter ingalunda, att de äro konstverk. Då så är förhållandet, synes det vara principiellt fullt befogat att påyrka, att även konstslöjdsalster skola erhålla det skydd, som konstverkslagen bestämmer. *Ang. rättskydd för alster av konstverk och konstindustri.*

Härmed vinnes även praktiska fördelar. Man vinner framför allt, att man uppmuntrar den strävan, som finns att sprida mera skönhet, mera smak över det dagliga livet i vida kretsar. Därmed ökar man också möjligheterna att ge de arbetare, som utföra konstverk på detta område, sin välförtjänta lön. Detta vill väl icke heller herr Lindqvist förneka dem. Den omständigheten, att man söker tillgodose konstnären och ge honom den lön, som han bör ha, innebär ingalunda, att man på något sätt skulle tillbakasetta eller förneka det beroende, i vilket konstnären står till sina kamrater, som endast utföra det manuella arbetet. Man bör göra vad som nu påyrkas utan att därför försumma den andra uppgiften.

Jag tror därför, att det vore till skada, om den föreslagna utredningen skulle igångsättas med den förutsättningen, att konstverksskydd icke bör tillgodokomma alster av konstslöjd. Det är sant, att en del konstslöjdsidkare, särskilt representanter för industrien, hittills ha ställt sig något tveksamma gentemot ett utsträckande av konstverkslagen till att gälla även konstslöjd. Men det är också sant, att detta motstånd på de sista åren rätt mycket avtagit i styrka. Jag tror därför, att det är riktigt att, om riksdagen nu bifaller utskottets hemställan, utredningen får igångsättas utan någon sådan inskränkning i direktiven, som herr Lindqvist tycktes vilja förorda, d. v. s. att utredningen från början får bli fullständigt obunden.

(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Då jag också antecknat en reservation till detta betänkande, skall jag be att få säga, att jag principiellt står på samma ståndpunkt som utskottet i denna fråga, ty det synes mig icke vara mer än riktigt och rätt, att konsthantverk och konstindustri få skydd. Under behandlingen av denna fråga har det emellertid för mig framstått såsom särskilt nödvändigt, att man vid en blivande utredning går försiktigt fram vid utformandet av ett lagförslag. Jag förstår mycket väl, fastän jag icke kan säga, att jag är så mycket inne i saken, att det kan uppstå stridigheter på denna punkt mellan olika intressenter. Jag har därvidlag särskilt givit akt på det uttalande, som Sveriges industriförbund gjort i frågan. Det är möjligt, att man genom att bereda rättsskydd för en artikel, kan skada en annan, som har större ekonomisk betydelse för landet. Man bör därför givetvis vid en blivande lagstiftning försöka avväga det så, att man skipar största möjliga rättvisa mellan de olika intressena. Vidare står det för mig klart, att det i många fall kan bli rätt så svårt att kunna rättvist bedöma, vad som är konsthantverk och konstindustri. På den punkten kommer det naturligtvis att uppstå svårigheter vid lagens tillämpning. Trots dessa mina betänkligheter kan jag dock instämma i det yrkande, som gjordes av första lagutskottets ordförande om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion om förbud mot offentliga kapp-
löpningar.

*Ang. förbud mot offentliga kapp-
löpningar.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 271, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Vahlstedt* föreslagit, att riksdagen ville fatta beslut om förbud mot offentliga kapp-
löpningar.

Ang. förbud
mot offentliga
kapp-
löpningar.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandegård*, *Johanson* i Huskvarna och *Billqvist* mot viss del av motiveringen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Vahlstedt: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag skall först tillåta mig att säga, att utskottet har missförstått min motion, då det säger, att jag icke i densamma avsett att innesluta travtävlingar. Jag har i motionen skrivit »offentliga kapplöpningar», och till dessa kan man givetvis även räkna travtävlingar. Utskottet kunde däremot möjligen ha förebrått mig för att jag uraktlåtit att omnämna en annan sak, nämligen att jag icke avsett att i detta uttryck innesluta även mänskliga kapplöpningar. Det har, som sagt, icke varit min mening.

Avsikten med min motion har varit, dels att få ett slut på det djurplågeri, som enligt min och mångas mening förekommer vid kapplöpningar, dels ock att förhindra det spel om pengar, som förekommer vid kapplöpningar i och med rätten att vid dessa löpningar använda totalisator. Mot totalisatorn kan icke blott anföras, att den utgör ett spel om pengar, utan jämväl, att den medför en ökning av djurplågeriet. Penningspelet drager ett större antal människor till kapplöpningarna. När kapploppningsintressenterna få god tillgång på publik, utöka de kapplöpningarnas, d. v. s. djurplågeritillställningarnas antal, och därigenom åstadkommes sålunda en utökning av djurplågeriet. Den erfarenhet, som vi ha av totalisatorn, visar riktigheten av detta mitt resonemang.

Nu söker första lagutskottet med stöd av utskottsutlåtanden och riksdagsbeslut göra gällande, att djurplågeri ej förekommer vid kapplöpningar, och utskottet säger sedan, att »om i enstaka fall grymhet skulle förekomma vid djurens behandling under träning eller å kapploppningsbanan, står alltid den utvägen öppen att genom åtal vid domstol beivra djurplågeriet». Jag skall senare återkomma till det ifrågavarande utlåtandet och till frågan, om djurplågeri förekommer eller ej. Först vill jag emellertid något uppehålla mig vid den väg, som utskottet anvisar för att beivra djurplågeri eller sådan grymhet, som även utskottet anser kan förekomma vid kapplöpningar. De ärade medlemmarna av första lagutskottet förstå helt säkert, hur svårt för att icke säga omöjligt det är att få en djurplågare straffad. En anmälan kan vara aldrig så berättigad, så är det nästan säkert, att den icke leder till någon åtgärd. Det kan till och med hända, att den person, som gjort en sådan anmälan, kan bli åtalad och pliktfäld för att han gjort densamma. Det är ju många omständigheter, som inverka på utgången av ett sådant åtal. De ekonomiska intressena spela ju här som alltid en avgörande roll. Vanan att åse grymhet härdar också sinnena till okänslighet för medvarelsers lidanden. Jag skall taga ett exempel. En spanjor, som åser en tjurfäktning, finner väl i de flesta fall ingenting av grymhet i en sådan tillställning, men jag förmodar, att de flesta och kanske alla i denna kammare skulle finna, att en tjurfäktning vore något oerhört rätt och grymt. Jag erinrar mig, att en svensk journalist under föregående år besökte Spanien och övervar en tjurfäktning. Han skrev sedan, att det skulle ha varit svårt för honom att de närmaste timmarna efteråt taga en spanjor eller en spanjorska i handen, så ruskigt fann han detta folknöje. Och han tillägger senare, att ett land, som tolererar sådant, har icke rätt att kallas för civiliserat. Jag hoppas för djurens skull, och varför inte också för mänsklighetens egen skull, att det skall komma en tid, då man dömer våra tiders kapplöpningar och föregående tiders kapplöpningar på samma sätt, som denne journalist dömde över tjurfäktningarna. Emellertid, så länge ett stort antal människor äro påverkade av de faktorer.

varom jag talat, är utskottets väg att beivra kapplöpningar så gott som alldeles oframkomlig, och den kan därför också skjutas helt å sido.

Vad sedan beviskraften hos de av första lagutskottet åberopade utskottsutlåtandena av 1922 och 1923 beträffar, så fanns det ju 1922 även en stark minoritet inom jordbruksutskottet, en minoritet som bestod av blott två mindre än majoriteten. Och denna minoritet hade en helt annan uppfattning om såväl kapplöpningarna som om totalisatorn. Bland majoriteten fanns även en del, som ansåg, att de icke vid detta tillfälle hade anledning att taga ställning till frågan, huruvida djurplågeri förekom vid kapplöpningarna eller icke, då frågan om *rätten* att hålla kapplöpningar icke förelåg. Vad så angår jordbruksutskottets utlåtande av 1923 anser jag mig inte handla på något sätt orätt, om jag meddelar, hur majoriteten då åstadkoms. Den majoriteten tillkom på det sättet, att de frisinade ledamöterna i utskottet nedlade sina röster, en högerman, vars samvete tydligen förbjöd honom att rösta för hasardspel, flyttade sig från sin plats och en annan högerman, som tydligen hade ett rymligare samvete, intog platsen i stället. På det sättet fick man till stånd en majoritet. Orsaken till att det blev majoritet i kamrarna känna vi ju alla. Och då det inte kan vara orätt att här i kammaren säga vad som är sant, skall jag helt öppet omtala den saken. Orsaken var inte att man övervägt, huruvida kapplöpningarna innebära djurplågeri eller inte, utan var den, att herr Fjellman lyckades inbilla en del godsägare och bönder, att de skulle få rikligare penningmedel till sina hästpremieringar, i händelse herr Fjellmans motion gick igenom. Det är på dessa, jag skulle vilja säga bräckliga grundvalar, som utskottet bygger sitt uttalande, och på dessa avslå de också min motion.

Jag har visserligen i min motion också styrkt mina påståenden med utskottsutlåtande. Men detta utskottsutlåtande, som 1920 avgavs av andra kammarens andra tillfälliga utskott, bygger inte enbart på egna tomma påståenden, utan på uttalanden av en mängd veterinärer. Riksdagen har även en gång antagit detta utskottsutlåtande. Jag skall inte nu taga kammarens tid i anspråk genom att citera så särdeles mycket av detta utlåtande. Jag skall endast omnämna den del av utskottsutlåtandet, där utskottet citerar ett utskottsutlåtande av 1911, i vilket senare utlåtande de bl. a. säges: »I en enquête, som företogs bland landets veterinärer för tretton år sedan rörande kapplöpningarna, uttalade sig 160, mestadels privat-, distrikts- eller länsveterinärer i den riktningen, att kapplöpningarna ofta äro förbundna med djurplågeri. Till samma resultat kom dessutom såväl en stuteriveterinär som ock åtskilliga av arméns tjänstgörande veterinärer.» Det citerade utskottet omnämner även en från Veterinärinstitutet av professor Lindqvist expedierad och av professor John Vennerholm författad skrivelse, vari även konstaterades att djurplågeri förekommer vid kapplöpningarna. Det synes mig att dessa sakkunniga personers uttalanden äro mycket beaktansvärda. Och detta så mycket mer, som de genom sina uttalanden stöta så att säga en hel del kapplöpningssintressenter för pannan, av vilka intressenter veterinärerna ofta äro i hög grad beroende. Hade inte detta varit fallet, skulle helt säkert ett långt större antal veterinärer ställt sig på de här nämndas sida.

Nu vet jag, att det finns personer, som trots allt vad man kan säga emot deras påståenden dock komma att säga, att kapplöpningarna icke medföra något djurplågeri. Men dessa personer äro i regel sådana, som vilja ha kapplöpningarna kvar för att få tillfredsställa ett långt drivet nöjesbegär, eller också sådana, som hava direkt eller indirekt ekonomiskt intresse av kapplöpningarna. Dessa personer kunna sålunda, anser jag, med rätta sägas i detta fall sitta på de anklagades bänk, och det brukar väl inte vara vanligt att man tillmäter de anklagades vittnesmål den största betydelsen.

Ang. förbud mot offentliga kapplöpningar.
(Forts.)

*Ang. förbud
mot offent-
liga kapp-
löpningar.*
(Forts.)

Jag vet också, att det finns en hel del personer, som äro villiga att erkänna, att ryttartävlingarna innebära djurplågeri, men som anse, att travtävlingarna inte äro djurplågeri i någon mån. Jag vill för min del gärna erkänna, att travtävlingarna innebära en något mindre grad av djurplågeri än ryttartävlingarna. Men detta beror ju inte därpå, att de som köra på travtävlingar äro mera djurvänliga än ryttarna. Utan det är därför att hästarna vid travtävlingarna måste trava, som namnet på tävlingarna anger, och att en körkarl, som piskar på sin häst alltför våldsamt så att hästen faller i galopp, riskerar att inte få något pris. Däri ligger någon garanti mot en alltför svår misshandel under själva löpningen. Men det är alldeles fel, om man tror eller påstår, att djurplågeri ej alls förekommer vid detta slag av kapplöpningar. Svenska Morgonbladet hade den 23 sistlidna februari inne en artikel, vari omnämnes att vid en kapplöpning här i Stockholm hade en av körkarlarna piskat på sin häst och misshandlat honom så våldsamt, att damer, som stodo i närheten och åsågo detta, föllo i gråt. Men de piskrapp, som denna stackars häst fick under själva löpningen, voro helt säkert blott en bråkdel av dem, som han fått under träningen. Det omtalas också längre ned i samma artikel, att samma körkarl förut kört en häst, som var sjuk och stod under veterinärvård.

Dessutom är det ju så att spel om penningar förekommer även vid travtävlingarna. Jag skall inte nu taga kammarens tid i anspråk i någon vidare omfattning för att tala om hasardspelet totalisatorn, trots att utskottet i sitt utlåtande nästan huvudsakligen rör sig om detsamma. Ty frågan har ju vid flera tillfällen förut varit behandlad här i kammaren, och senast med anledning av herr Pers motion om upphävande av rätten att använda totalisator. Men när utskottet gör gällande, att riksdagen genom sitt beslut om avslag på herr Pers motion även skulle ha tagit ställning till min motion, så förstår jag inte utskottet. Utskottet säger självt i början av sitt utlåtande, att såvitt utskottet känner har någon sådan motion som min aldrig förekommit. Och inte kan väl riksdagen ha tagit ställning till någonting som aldrig förut förekommit! Vid behandlingen av herr Pers motion ville visserligen utskottsmajoritetens talesmän göra gällande, att riksdagen genom sitt förut fattade beslut i fråga om anslag till hästpremieringarna skulle ha bundit sig för att även rösta för avslag på herr Pers motion. Utskottsmajoritetens talesmän sökte ge riksdagen den föreställningen, att om totalisatorn avslogs skulle det inte bli tillräckligt med penningmedel till hästpremieringarna. Nu är det emellertid på det sättet, att riksdagen i år redan har beviljat 70,000 kronor till hästpremieringarna. Dessutom finns det ett belopp av 10,000 kronor av totalisatorsmedel, som inspelades under förra året, men som inte kommer att tagas i bruk under innevarande budgetår. Dessutom har det ju redan under innevarande år hållits en oändlig mängd av kapplöpningar, och vid alla dessa ha penningspel bedrivits. Vidare har ju Kungl. Maj:t i år avlämnat en proposition, nr 58, vari föreslås, att riksdagen av hästavelsfondens avkastning skall ställa 75,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för hästavelns befrämjande. Det nämnda beloppet är 25,000 kronor mer, än vad som användes från denna fond under föregående år, på grund av räkenskapsårets omläggning. Skulle så Kungl. Maj:t vilja indraga de 11,000 kronor, som hittills ha utgått till jockeyklubben och Svenska travsällskapet, och använda även dessa medel till hästavelns befrämjande på annat sätt, skulle det helt säkert finnas fullt tillräckliga medel för hästavelns befrämjande, även om herr Pers motion bifallits och även om jag nu kunnat yrka bifall till min motion.

I min motion har även framhållits, att kapplöpningarna kosta betydande penningbelopp. Jag har här en artikel, tagen ur Ny Tid för den 23 oktober, där det erinras om att de belopp, som inspelades förra året, gå upp till över

350.000 kronor. Vad sedan därutöver kapplöpningarna kostat i form av träning, dagsverken och frakter av människor och djur är omöjligt att närmare bestämma, men det är naturligtvis mycket stora belopp, som på detta sätt kastas ut till alls ingen nytta, enligt mitt förmenande. Och av denna stora summa har staten fått in, enligt vad chefen för jordbruksdepartementet meddelat, 30,637 kronor och 90 öre. När svenska folket super upp cirka fyra och en halv miljoner kronor för att få in en miljon kronor i statskassan, är det enligt mitt tycke en oerhörd galenskap. Men totalisatorn som medel att skaffa statsinkomster är tydligen en ännu mycket större galenskap.

Ang. förbud mot offentliga kapplöpningar.
(Forts.)

Den fråga emellertid som här är den dominerande, är ju djurskyddsfrågan. Vi människor, som ibland även bruka kalla oss för gudsbeläten, mörda och äta upp våra medvarelser. För att om möjligt skydda våra liv och vår hälsa tillåta vi läkarvetenskapen att använda djur som försöksobjekt vid experiment mot svåra sjukdomar, varunder djuren ofta utsätts för gräsliga lidanden. Är inte detta ändå övernog av råhet och grymhet? Skola vi allt fortfarande pina djuren även för vårt nöjes skull? Jag vill säga, att jag inte kan förstå att det finns en folkvänligt sinnad person, eller en person, som vill kämpa mot mänskligt lidande och förtryck, som kan vilja tillåta att grymma lidanden tillfogas andra levande varelser. Jag kan inte förstå det, såvida inte förklaringen skulle vara den, att dessa andra varelser sakna rösträtt.

Jag skall sluta mitt anförande med att citera ett brottstycke ur en artikel, som visar vad man i socialdemokratiens barndom tänkte om kapplöpningar. Den ifrågavarande artikeln är av ingen mindre än Axel Danielsson. Jag vill minnas att artikeln är skriven 1889, och även om kapplöpningarna naturligtvis i någon mån humaniserats sedan dess, kan man i stort sett säga, att denna artikel passar in även på den nuvarande tiden. Alltså, Danielsson skriver följande:

»Med svetten lackande i strömmar utför länderna, med uppspärrade, skälvande näsborrar och av sporrarna upplänkta sidor störta hästarna fram mot målet, deras herrars mål, under det en gapande massa i andlös spänning avvaktar utgången. De granna påfåglarna i de lysande ekipagen sträcka ut sina dumma huvuden och ådagalägga ett intresse, som om hela deras ytliga påfågelsliv vore koncentrerat i detta viktiga ögonblick, detta sublimes nöje, då det skall avgöras vilken av de välfödda kavaljererna eller jockejererna, som rusa fram där på slätten, skall erövra damernas pris.

Nu lyckas en av hästarna komma ett huvud före den andra. Vilda eder och ett nytt fruktansvärt tag med sporrarna. Köttet fläkes djupare upp, två parallella linjer av blod markera loppet, det knakar i bröstorgarna, som om de vore färdiga att sprängas, och skänklarna ånga av svett.

Men varken påfåglarna i ekipagen eller ryttarna äro tillfredsställda ännu. Sporrarna klämmas djupare in, varje språng måste göras längre. Det brakar i alla leder, men ännu kan farten ökas. Efter detta lopp skola hästarna vara förstörda för hela livet, sönderbråkade i sina leder, brutna och försträckta — än sen? Det blir ju deras herrars förlust! Hästarna ha uppnått sitt levnadsmål, sin bestämmelse, när detta dödssprång är slut. Det är för dessa minuters kval, som de under många år tränats och misshandlats. Skulle de aldrig kunna göra mer än denna enda löpning, så blir det herrarna som få kännas vid risken och — vinna priset. Hästarnas andel i denna lysande fest är såren och smärtan.

Vid denna tid på året läsa vi om kapplöpningar varenda vecka. De höra till säsongen, liksom badresor och turistfärder. De långa referaten i tidningarna över dessa djuriska folknöjen utgöra den förnämsta sommarlektyren för hela den unga och levnadsglada delen av de övre tio tusen och deras lakejer och kammarpigor. Vad vore den döda säsongen utan kapplöpningar? Att det inte regnar under sommaren, att den svåra torkan hotar med allmän brist, det

Ang. förbud
mot offent-
liga kapp-
löpningar.
(Forts.)

gör ingenting, ty sådant kan upphjälpas genom tullar, margarinförbud o. s. v., men vem eller vad skall ersätta vår hästavel och våra eleganta påfåglar en förlorad kapplöpning? En enfaldig proletär kan knappast tänka sig, vilken fruktansvärd kalamitet det varit, om ett oväder omintetgjort kappritten vid Limhamn, eller en storm hindrat erövringen av Öresundspokalen. En enfaldig proletär förstår tvärtom icke bättre än att uppfatta det hela som ovärdigt djurplågeri, och då han läser den långa listan på pristagare är han nog ociviliserad att i stället för beundran för de lyckliga 'ägarna' känna det djupaste medlidande med hästarna. Ty proletären har ej blivit delaktig i vår tids höga kapplöpningscivilisation och sportbildning. Han är på sin höjd själv blott en stackars ledbruten och flämtande kapplöpningshäst, som jagas framåt på den ändlösa rännarbanan av hungerpiskan och kittlas till dödande språng av barnens kvidande och hustruns jämmer — sporrar, som skära djupare sår än jockejernas järntaggar.

För dem som i framtiden skriva detta århundrades historia, skall kapplöpningen stå som en symbolisk handling ur en tid, då hela samhället icke var något annat än ett oöverskådligt kapplöpningsfält med målet osynligt i fjärran, då de nyttiga människorna voro en vild, oordnad hjord, och de onyttiga och skadliga denna hjords grymma pådrivare, som med lyftad piska jagade framåt mot avgrunden.

Överallt i livet går det till på samma sätt som vid de stora kapplöpningarna på fältet, där de svagare varelserna måste springa tills de störta för de starkares nöje. I det dagliga livet är arbetaren kapplöpningshästen och kapitalisten jockejen, som svänger ridspöet och sätter in sporrarna.»

Ja, så trodde man och ansåg i socialdemokratiens barndom.

Herr talman, i min motion hade jag gjort den värdsamma anhöllan, att första lagutskottet ville, vid bifall till motionen, utforma den för ett sådant bifall erforderliga lagtexten. Då utskottet nu inte har ansett sig kunna bifalla motionen, föreligger inte heller någon lagtext. Och att nu framställa ett förslag till lagtext, som inte har undergått utskottets granskning, skulle, det förstår jag, inte kunna vinna riksdagens bifall. Därför har jag ingenting annat att göra än att göra ett yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet. Jag ber alltså att få föreslå, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhölla, det tacktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utarbeta förslag till lag om förbud mot offentliga kapplöpningar samt framlägga detta förslag för riksdagen.

Herr **Fjellman**: Jag har begärt ordet, därför att herr Vahlstedt, icke blott i dag utan även flera gånger förut, gjort sig skyldig till en del misstolkningar och även lämnat en del felaktiga uppgifter, som jag anser mig böra korrigera. Det är totalisatorn, som nu åter tycks spöka för honom.

Det är roligt att höra vilken stor djurvän, herr Vahlstedt är. Det är jag också, och det tror jag att alla, som känna mig, kunna intyga. När jag går ut på Stockholms gator om vintrarna och ser dessa stackars arbetshästar, som draga de tunga ölvagnarna och som få stå långa stunder och frysa utan täcken, då blöder mitt hjärta lika mycket som herr Vahlstedts, när han tänker på kapplöpningshästarna. Djurplågeri förekommer litet varstans, tyvärr, men den plats, där det förekommer minst är faktiskt kapplöpningsbanan. Detta beror på att det finns personer, som äro satta att övervaka alla dessa löpningar och som stå i ansvar för att något djurplågeri icke får ske. Det är klart, att det finns ingen regel utan undantag. Det kan ju hända någon gång, att det förekommer djurplågeri här också, men detta skulle vara fallet, vare sig det fanns totalisator eller ej. Sedan den 1 maj förra året har det, enligt vad jag tagit reda på, varit 33 täv-

lingsdagar, med omkring 6 tävlingar varje dag. Det blir tillsammans ungefär 200 stycken tävlingar. Under denna tid har det icke förekommit några som helst anmärkningar mer än en enda gång, och det är väl denna, antar jag, som herr Vahlstedt syftar på, nämligen den anmärkning, som gjordes med anledning av en travtävling ute på Brunnsviken. Jag har tagit reda på hur det förhåller sig med detta. Det gjordes två anmärkningar. Den ena gällde en tävling, där tvenne hästar startade, men en av hästarna stannade av under loppet. Detta var den häst, som ansågs bäst, och de människor, som hållit penningar på densamma, ansågo sig då lurade. Det berodde emellertid på att denna häst under själva tävlingen blivit halt, och det var då jockejen skyldighet att stoppa upp hästen. Hästen fördes sedan till Veterinärinstitutet och fick stå där under behandling en vecka. Vidare hände i en annan löpning, att en jockej piskade sin häst. Detta är ju mycket beklagligt, men jockejen blev straffad med böter och fick ävenledes en varning, att om det inträffade en gång till, skulle han förbjudas uppträda på kapplöpningsbanan. Sedan dess har kapplöpningskommittén sammanträtt och fattat beslut om ännu strängare straffbestämmelser än dem, som förut varit gällande.

Så har herr Vahlstedt dragit fram veterinärernas åsikt, och han har bland annat åberopat den framstående vetenskapsmannen professor Vennerholm såsom någon slags auktoritet i denna fråga. Jag tror, att det var 1922, som motionären åberopade följande uttalande av Vennerholm, som även antydde i dag. Professor Vennerholm hade sagt följande: »Träningen tillgår så, att under den tid av omkring fyra månader, hästen tränas, han var 10:e à 14:e dag svepes in i tjocka ylltäcken så grundligt, att han enbart därigenom råkar i svettning. Detta sker på aftonen. Följande morgon föres han ut och motioneras med täckena på, till dess svetten strömmar av honom. Nu föres han åter in, täckes ånyo för att undergå s. k. eftersvettning. Slutligen fram på kvällen, alltså 24 timmar efter första täckningen, torkas han åter torr och täckes på vanligt sätt.» För det första vill jag säga, att jag betvivlar veterinärernas — såsom sådana — förmåga att kunna träna hästar. En veterinär har att göra med en hästs sjukdomar och icke med en hästs träning, likaväl som en läkare har att sköta en människas sjukdom och icke att exempelvis träna en människa uti att kasta diskus eller spjut. Vad beträffar eftersvettning, så är herr Vahlstedts uppfattning härom fullständigt felaktig. Det är en åtgärd, som man vidtager med lyxhästar, vilka äro tjocka och fula och som man vill få att hastigt magra. Där tillgriper man eftersvettning. Men skulle man göra detta med en kapplöpningshäst, så försäkrar jag, att den kapplöpningshästen aldrig skulle kunna utträtta något på en kapplöpningsbana. Det är det farligaste, som finns. Man måste tvärtom under träningen noga efterse, att icke hästen eftersvettas. Jag har själv gått igenom en träningsskola, och där fick man efter en galopp på morgonen flera gånger på eftermiddagen gå och kontrollera, att det icke förekom någon dylik eftersvettning. Herr Vahlstedt förväxlar kanske detta med att man under februari och mars månader måste skratta träningshästarna långa perioder, och för att dessa då icke skola frysa, gå de med täcken på sig. Men eftersvettning får man akta sig oerhört väl för under träning.

Så sade herr Vahlstedt, att veterinärerna en gång gjort det uttalandet, att det förekom djurplågeri vid kapplöpningsbanor, och att de togo avstånd från dessa. Detta är alldeles riktigt, men ett par år senare hände det, att vårt lands veterinärer, för att demonstrera sin felaktiga uppfattning den gången, skänkte ett av de största hederspris, som vi någonsin haft här i Sverige att utdela vid kapplöpningsbanor.

Jag har ingenting härutöver att tillägga utan ber blott att få yrka avslag på motionen.

Ang. förbud mot offentliga kapplöpningsbanor.
(Forts.)

Ang. förbud
mot offent-
liga kapp-
löpningar.
(Forts.)

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr talman! Utskottet har i denna fråga trott, att då riksdagen så sent som i fjol upphävt förbudet mot totalisatorn i syfte att möjliggöra kapplöpningar, det skulle vara klart, att riksdagen i år icke finner sig ha anledning att förbjuda kapplöpningar. Utskottet har med uttalande av denna mening icke ansett nödigt att närmare inlåta sig på frågan huruvida kapplöpningar ovillkorligen äro förbundna med djurplågeri eller icke. Utskottet har för övrigt velat hänvisa till att strafflagen stadgar straff för djurplågeri; förekommer verkligen djurplågeri vid kapplöpningar, kan det beivras och straffas. Det heter nämligen i strafflagens kap. 18: »Visar någon i behandling av djur uppenbar grymhet, genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes, straffes för djurplågeri med böter. Är djurplågeriet av svår beskaffenhet eller äro omständigheterna eljest synnerligen försvärande; må till fängelse i högst sex månader dömas.»

Nu skulle jag vilja hemställa till motionären, om han icke själv finner, att det ligger en svår motsägelse i hans ståndpunkt. Å ena sidan är motionären fullt och fast övertygad om att djurplågeri förekommer, jag tror han sade »alltid». vid kapplöpningar, men å andra sidan anser han det vara alldeles omöjligt att få detta djurplågeri bestraffat av en svensk domstol. Detta hänger väl icke riktigt ihop. Eller har motionären verkligen en så låg tanke om de svenska domstolarna och en så låg tanke om alla de personer, som åse en kapplöpning, att det icke skulle vara möjligt att åstadkomma vittnesmål om saken inför domstol och följaktligen också en dom i saken. Jag kan icke förstå det.

Motionären försökte styrka sitt yrkande dels med en redogörelse för några knep, som skulle använts, när jordbruksutskottet något föregående år behandlat en motion av liknande slag, dels med en suck över tjurfäktningarna och slutligen med en annan suck över att vi mörda och äta upp våra medvarelser, vilket han försökte förklara med den spekulationen, att det kanske berodde på att dessa medvarelser icke hade rösträtt. Jag tror, att man gör motionären den största tjänsten genom att icke närmare ingå på alla dessa argument. Jag antar också, att kammaren är tillfredsställd med den argumentering, som redan framförts, och att vi därför nu skola kunna gå att fatta beslut i fråga om denna motion.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru **Thüring**: Herr talman! Ehuru jag alltid själv reagerat emot kapplöpningar skulle jag dock icke ha tagit till orda i denna fråga, om det icke varit så, att en del kvinnoorganisationer bett mig, att när denna fråga behandlas, jag skulle framföra deras indignation mot kapplöpningar, och det är säkerligen många kvinnor, som icke ha framställt en sådan önskan, som vilja förena sig i att uttala en dylik indignation.

Det sägs från utskottets och även från den näst föregående talarens sida, att kapplöpningarna icke förorsaka djurplågeri, men det säger sig väl alldeles självt, att det måste bli djurplågeri i någon mening, om icke så mycket vid själva kapplöpningarna så dock vid träningen. Jag tror dock, att även under själva kapplöpningarna förekommer djurplågeri. Jag har här framför mig en tidskrift, där en hel del fotografier äro återgivna, visande hur hästarna, när de skola taga hindren, den ena faller efter den andre och hur den ena ryttaren efter den andra ligger på marken. I denna tidskrift är till och med prinsen av Wales med bland dem som falla av hästen, då den skall taga ett hinder, och man ser, hur han skadas ganska ohyggligt och sedan bäres bort. Det är blott ett ibland de många fall, som förekomma vid kapplöpningarna. Jag har själv haft tillfälle att åse en kapplöpning, där 24 hästar startade, men när löpningen var slut, endast 6 hästar voro kvar i densamma. Det är alldeles givet, att vid ett sådant tillfälle blir det en hel del djurplågeri förenat med kapplöpningarna.

Jag skall icke uppehålla kammaren med något längre anförande. Jag vill blott

uttrycka den förhoppningen att de synpunkter, som kommit fram mot kapplöpningarna, skola vinna något beaktande av kammarens ledamöter, så att när frågan kommer igen i en annan form, det skall bli litet större förståelse för den. Jag tror för min del, att det är tid på att vi här uppe i norden, som ju med rätta kallas för ett högt stående, civiliserat folk, föregå med goda exempel, när det gäller att visa humanitet såväl mot människor som mot djur. Vi försöka ju på alla sätt att åstadkomma förhållanden, som minska grymheten mot både människor och djur, och jag tror därför, att detta också skulle vara ett led i dessa strävanden, varför jag vill förena mig med motionären om det yrkande, som han framställt i denna fråga.

Ang. förbud mot offentliga kapplöpningar.
(Forts.)

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag är visst ingen beundrare av kapplöpningar, men de skildringar, som jag här hört om det djurplågeri, som bedrivs där, äro, såvitt jag känner till saken, mycket, mycket överdrivna. För övrigt tror jag, att det vore bra mycket lämpligare att komma fram med ett förslag till en sådan förordning, som hindrade människor att i våra dagar skena i kapp med varandra, så att en stupar här och en ligger där. Det vore bra mycket nyttigare, om man kom med en motion härom, så att det bleve någon smula rättelse på detta. Jag har mycket stor sympati för att våra hästar icke skola bli plågade liksom icke heller några andra djur, men jag har ändå mycket större sympati för att man icke skall driva idrotten, så att en massa människor bliva plågade och fördärvade för hela livstiden. Något vidare vill jag icke säga. Jag tycker, att detta kan vara nog.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Vahlstedt under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Vahlstedt, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Vahlstedt under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 123 ja mot 50 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m. begärdes ordet av

Ang. lag om utförande och nyttjande av radioanläggning.

Herr Öberg, som anförde: Herr talman! Då det är att befara, att av de avsändningsstationer, som riksdagen tidigare beslutat skola komma till utförande inom den närmaste framtiden, ingen skall komma att förläggas till Norrland, så skall jag, herr talman, i detta sammanhang tillåta mig uttala en vörd-

Ang. lag om
utförande och
nyttjande av
radio-
anläggning.
(Forts.)

sam önskan, att Kungl. Maj:t, när det skall bestämmas, var dessa avsändningsstationer skola förläggas, måtte förlägga en av dem till Norrland, så att även Norrlands befolkning samtidigt med landets övriga befolkning måtte komma i åtnjutande av de fördelar, det nyttiga och nöjsamma, som radioverksamheten avser. Är denna verksamhet av vikt och värde för befolkningen i mellersta och södra Sverige, så vågar jag säga som min bestämda mening, att den också är av enahanda vikt och värde för befolkningen där uppe. Det är därför jag känner behov av att med adress till herr kommunikationsministern framhålla som ett önskningsmål att Kungl. Maj:t måtte så ordna att Norrland icke kommer i något styvmoderligt förhållande utan att det måtte jämnställas med det övriga landet i detta avseende.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion med förslag till ändring av 3 § 3 stycket i lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Ang.
en särskild
kommunal
nykterhets-
nämnd.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner angående dels stadgande om skyldighet för kommuner utöver viss folkmängd att utse särskild nykterhetsnämnd och dels meddelande av uppgift i viss ordning om vilka, som utsetts att vara ordförande i sådan nämnd.

Därvid yttrade:

Herr Söderberg: Herr talman! Jag erkänner gärna, att utskottet bestått de här föreliggande motionerna en välvillig motivering, och en motionär bör ju vara tacksam för det. Jag skall också försöka vara det. Men jag skulle varit ännu mera tacksam, om utskottets välvilja för motionerna sträckt sig även till klämman i föreliggande utskottsutlåtande.

Jag kan ju möjligen till en del förstå de skäl, som varit avgörande för utskottet, då det icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna. Men jag tillåter mig ändå i någon mån ha en annan syn på saken än utskottet haft och en annan syn på saken än socialstyrelsen haft i det i utskottsutlåtandet refererade uttalandet. Jag tror, man kan säga, att nykterhetsnämnderna i städerna ha sin största betydelse såsom övervakare av tillämpningen av alkoholistlagen. Och jag tror det är lika riktigt att säga, att vad landsbygden beträffar ha ifrågavarande nämnder sin största betydelse, då det gäller tillämpningen av rusdrycksförsäljningsförordningen av 1917, i och med vilken nämnderna fingo en ökad arbetsuppgift. Om man som jag har den uppfattningen, att det numera icke under överskådlig tid kan tänkas ett rusdrycksförbud här i landet, och man vidare under sådana förhållanden måste utgå ifrån att restriktionssystemet skall uppehållas i så stor omfattning som möjligt, då är det nödvändigt, att nykterhetsnämnderna taga sin uppgift på allvar. Men för att det skall ske tror jag det är lika nödvändigt, att nykterhetsnämnderna bestå av personer, som äro utsedda just för detta uppdrag. Man kan icke säga, att detta blir fallet, om fattigvårdstyrelserna tjänstgöra som nykterhetsnämnder. Och samma skäl, som på sin tid fick vara avgörande, då riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslöt att utse

särskilda fattigvårdsstyrelser i kommunerna, nämligen det, att man skulle få vederbörande styrelser att bestå av personer valda speciellt för detta uppdrag, samma skäl tror jag kan sägas förefinnas, då det gäller behovet av särskilda nykterhetsnämnder.

Det har i motionerna föreslagits, att nämnderna skulle vara obligatoriska inom kommuner med en folkmängd av minst 1,500 personer. Jag medger gärna, att det icke är någon hjärtesak, var man sätter denna gräns. I det fallet kan man gärna gå högre upp i folkmängdssiffran, om man så vill, och kanske sträcka sig ända till en siffra av 3,000 invånare. Men jag skulle tro, att om man går så pass långt, men även om man stannade vid siffran 1,500, så är folkmängds-siffran i varje fall så pass stor och kommunerna i allmänhet så pass stora, att det både bör finnas möjlighet att få till stånd en särskild nykterhetsnämnd och även skall finnas arbetsuppgifter för en sådan nämnd.

Jag hade vidare i en motion tillåtit mig föreslå, att där det finnes särskild nykterhetsnämnd skulle på sätt, som sker med avseende på andra nämnder, t. ex. kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse, efter valet anmälan insändas till länsstyrelsen för senare meddelande i länskungörelserna om vem som vore utsedd till ordförande i sådan nämnd. Det förefaller mig vara rimligt, att man, sedan nykterhetsnämnd blivit utsedd, på något sätt låter komma till allmänhetens kännedom, vilken person den allmänhet, som behöver träda i förbindelse med vederbörande nämnd, har att vända sig till. Om nu en nykterhetsnämnd i en annan kommun eller en annan ort av landet vill träda i förbindelse med nykterhetsnämnden någonstades, har den intet annat att göra än att skriva under adress nykterhetsnämnden där och där. Och när det finnes kommuner här i landet med flera tiotal poststationer, så förstås lätt, att det kan vara närmast en lycklig tillfällighet, om ett sådant brev kommer fram.

Det finnes sålunda enligt mitt förmenande fog för en förändring i båda de avseenden, som i här förevarande motioner påtalats. Men då motionerna icke äro utformade så, att det föreligger förslag till lagtext, och då utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna och det följaktligen icke nu föreligger något förslag till lagtext, måste jag för min del inskränka mig till det nu anförda. Jag vill dock uttala den förhoppningen, att frågan inom närmaste tiden kommer upp, och att den blir löst på det ena eller andra sättet, antingen så som socialstyrelsen tänkt sig i sitt utlåtande, eller på det sätt motionärerna tänkt sig.

Herr talman! Jag gör intet yrkande.

Herr Hage: Herr talman! Jag har avgivit en blank reservation till detta betänkande, och detta har jag gjort därför att jag velat rädda min själ för ett kommande tillfälle. Ty det kan ju mycket väl tänkas, att den, som varit med på utskottets mening utan att reservera sig, blir misstänkt för att icke vilja vara med om den lagstiftning, som här ifrågasättes.

För min del vill jag säga, att jag vill vara med om att genomföra en sådan lagstiftning, särskild den lagstiftning, som föreslagits i den första motionen. Jag hoppas alltså, att den frågan kommer upp så småningom, men jag har redan i utskottet velat om möjligt i år få igenom något i denna fråga. Men när det icke gått och jag blivit ensam reservant, så anser jag mig icke nu kunna föra fram något yrkande.

Jag vill emellertid i detta sammanhang säga för framtida beaktande, när denna fråga återigen tages upp, att jag måste mycket starkt betona, att den anordning, som nu finnes på detta område och som beröres av motionärerna, är synnerligen otillfredsställande. Nu är det ju på det sättet, att det är beroende på sammansättningen av t. ex. stadsfullmäktige, om det skall bliva en nykterhetsnämnd i en kommun eller icke. Då kommer det kanske att inträffa i en

Ang.
en särskild
kommunal
nykterhets-
nämnd.
(Forts.)

Ang.
en särskild
kommunal
nykterhets-
nämnd.
(Forts.)

kommun, där det allmänna tillståndet är sådant, att det finnes mycket starka skäl, som motivera att en sådan nämnd tillsättes, men där det finnes en stämning i stadsfullmäktige, som är fullständigt oförstående för varje restriktiv lagstiftning på området, att majoriteten i stadsfullmäktige kommer att genomföra ett beslut, som trots att det finnes motiv för att inrätta en nykterhetsnämnd i kommunen likväl resulterar i att en sådan nykterhetsnämnd icke kommer till stånd. Det har funnits och det har påvisats särskilt för mig ett samhälle, en stad, där förhållandena utvecklade sig på det sättet, att det i mycket hög grad var motiverat att åstadkomma en sådan nämnd, men stadsfullmäktige hade icke förståelse för saken och alltså blev ingenting åtgjort i frågan. Jag menar, att vi behöva hava en lagstiftning på detta område, så att sådana förhållanden icke kunna uppkomma, och det tror jag skulle i hög grad kunna ernås, om man genomförde en lagstiftning av ungefär den läggning, som herrar Ljunggren m. fl. hava föreslagit.

Jag vill icke därmed säga, att jag för min del sätter ett så ofantligt värde på hela denna Brattlagstiftning, av vilken denna reform är en del. Men, när man icke kan få igenom det, som man vill hava igenom, då får man naturligtvis taga vad man kan få, och jag måste säga att, som situationen nu är, är det av ett visst värde och av en viss vikt, att denna restriktiva lagstiftning blir utvecklad på ett tillfredsställande sätt. Det är från denna utgångspunkt som jag, herr talman, gärna skulle sett, att jag här kunnat yrka bifall till åtminstone den nu berörda motionen. Men när jag icke kan det, skall jag icke göra något yrkande alls, då jag under inga förhållanden vill vara med om att yrka bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr Karlsson i Gasabäck: Herr talman! Av den ganska utförliga redogörelsen över förarbetena till alkoholistlagen, som utskottet har presterat, framgår, att varken fattigvårdslagstiftningskommittén på sin tid och ej heller nykterhetskommittén eller de myndigheter, som haft att yttra sig i denna fråga, hava vågat sig på ett obligatoriskt åläggande för kommunerna att utse nykterhetsnämnd, utan ansett att det borde överlämnas åt kommunerna själva att i de fall, då sådan nämnd ansågs behöfelig, utse densamma. Nu har såsom framgår av utskottets utlåtande kommunerna icke använt sig av den befogenhet de i detta fall äga i sådan utsträckning som man hoppats och önskat. Att så icke skett är ju beklagligt och tyckes vittna om att nykterhetsfolket självt icke i den utsträckning som varit önskligt trots påminnelser från socialstyrelsen har strävat efter att få nykterhetsnämnder tillsatta.

Varför utskottet nu icke har ansett sig kunna gå med på motionerna har varit av skäl, som delvis varit avgörande för nykterhetskommittén och fattigvårdslagstiftningskommittén på sin tid, nämligen det att på grund av de många uppgifter, som åvila kommunerna, det kunde bli svårt i många fall att få personer tillräckligt kvalificerade för alla de uppgifter, som nu åligga dem. Om detta var ett motiv 1912 eller 1913, är det klart, att detta motiv framträder ännu starkare i dag på grund av de många uppgifter, som sedan dess hava pålagts kommunerna. Socialstyrelsen erinrar om det yttrande, som den avgivit över det förslag till ny barnavårdslag, som föreligger. I detta yttrande föreslås — och det har också upptagits i Kungl. Maj:ts proposition — att i de kommuner, som skulle bli befriade från att tillsätta barnavårdsnämnd och där barnavårdsnämndens uppgift skulle överlämnas åt fattigvårdsstyrelsen, skulle man likväl utse en särskild föredragande för barnavårdsfrågor. Socialstyrelsen har också tänkt sig något liknande med avseende på nykterhetsnämnd. Nu pågår ju, som socialstyrelsen framhåller, en överarbetning av alkoholistlagen och även av lösdrevrelagen, som ju har vissa beröringspunkter med alkoholistlagen. Vid denna

överarbetning tänker socialstyrelsen föreslå en åtgärd liknande den som den föreslagit i fråga om de nya barnavårdsdagarna.

Det är på dessa skäl och dessa förhållanden, som utskottet nu icke ansett sig böra biträda vad motionärerna föreslagit, men jag tror dock icke som herr Hage, att man behöver misstänkas för att man icke skulle vilja främja nykterhetssaken genom att man gått med på avslag av motionerna. Så har exempelvis en av motionärerna i första kammaren, fastän han setat i utskottet, icke ansett sig böra reservera sig, och den person jag åsyftar kan icke misstänkas för att icke intressera sig för de frågor, som här föreligga.

Då vi nu icke ansett oss kunna gå med på det yrkande, som föreligger i motionerna under punkt A, så faller det av sig självt, att vi icke heller kunnat gå med på det yrkande, som finnes i motionen under moment B. Då all sannolikhet föreligger för att denna fråga skall komma upp i annat sammanhang under den närmaste tiden, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets avslagshemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 14.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av kostnaderna för anskaffande av valkuvert m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ortopediska institutet;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, m. m.;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för bergmästaren Carl Oskar Norelius att övergå å den för bergsstaten nu gällande avlöningsstaten; och

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv.

§ 15.

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 199 angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutat handelsavtal;

statsutskottets memorial, nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Konungen rörande åtgärder i syfte att ombilda jordbrukarbanken till en verklig jordbrukets bank m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till materiell för det fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel eller trafikmedel;

*Ang.
en särskild
kommunal
nykterhets-
nämnd.
(Forts.)*

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare till gäldande av statens anstalts för pensionering av folkskollärare m. fl. föningkostnader; och

nr 41, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om understödsföreningar.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Paulsen</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 1 maj,
» <i>Silverschiöld</i>	» 5 » » » 1 »
» <i>Jensen</i>	» 4 » » » 1 »
» <i>Lindqvist</i> i Halmstad	» 3 » » » 1 »
» <i>andre vice talmannen</i>	» 4 » » » 1 »
» <i>Jansson</i> i Falun	» 3 » » » 1 »
» <i>Engberg</i>	» den 1 maj
» <i>Strid</i>	» 3 dagar » » 1 »
» <i>Hedlund</i> i Östersund	» 3 » » » 1 »
» <i>Carlsson-Frosterud</i>	» den 3 maj,
» <i>Åkerlund</i>	» » 3 »
» <i>Thorsson</i>	» » 1 » och
» <i>Leo</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 1 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.